14.993
6/15

Athenaeum
olvasótára

PALOTÁS

Salve
Regina

OSZK

VI. 15

N. M.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

AZ ATHENAEUM OLVASÓTÁRA.

KÖTELES PÉLDÁNY
A MAGY. NEMZETI MÚZEUM RÉSZÉRE

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

SALVE REGINA.

*

REGÉNY.

*

IRTA

PALOTÁS JÁNOSZTIN.

KÖTELES PÉLDÁNY
A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM RÉSZÉRE

BUDAPEST.
AZ ATHENAEUM R. TÁRSULAT KIADÁSA.
1896.

A M.N.MUZEUM KÖNYV-TÁRA

OSZK

14993/6/15
25.454.
M.N.MÚZEUM KÖNYVTÁRA
Nyomtatv. Növedéknapló
1896 év. 778 .sz.
R 1965

Budapest, 1896. Az Athenaeum r. társ. könyvnyomdája.

I.

Egyik nagyobb tiszaparti város képviselő testülete, régi rossz szokásból következetesen mellőzte saját fiait, szülötteit a közhivatalok betöltésénél. Bevándorolt idegen családok szájhős sarjai, helycserén élősködő ügyvédek, fegyelmi alatt vergődő megyei urak lettek rendesen a jeles törvényhatóság oszlopos tisztviselői.

A civis, a maga eszéhez mért bölcsességgel akként okoskodott: hogy a messziről jött ember azt mondja ugyan, amit akar, — de szemenszedett hazugsága észre, tapasztalatra vall! Az ő gyereküknek minden ivadékát ismerték; mivel voltak azok különbek náluk, hogy most az unoka üljön urként a nyakukra?

Annál méltóbb feltünést keltett tehát megyeszerte, hogy az üresedésben levő főmérnöki állást, — mely az ilyen viz mellett fekvő városban a legnagyobb hatáskörü hivatal, — a városnak egyik képzett, derék fia: Csengelei Elek nyerte el. A benszülöttek első nagyobb diadala volt ez.

Elkeseredett volt a küzdelem, mert a megyei utibiztosok a tolakodásig menő házalást vittek véghez egyik kollegájuk, Baksi Béla érdekében. Maguk a tisztelt városi korifeusok is nagyszerü kifogásokat emeltek a pályázó, tehát a vakmerő földi ellen. Kivált a régibb hivatalnokok feleségei botránykoztak meg a vakmerőségen.

— Elismerjük, hogy komoly, érett fiatalembernek látszik, arczából, szemeiből csak ugy sugárzik az értelem. De hát...

A nyelvesebbek vették át a szót közönséges gunyolódással.

— Sárkunyhóban ringatták a bölcsőjét. Apja nagy korhely, szegény ácsmester volt. A templom tornyát javitgatva leszédült az állványról. Sok volt benne a szesz, még az előző napról. Anyja sajtot árul a piaczon; egyik huga közönséges kubikosné, a csizmadia testvére pedig a plébános szolgálójával jár jegyben. Remek egy familia! Hát ha ő főmérnök lesz, ugyan kit vezet oltárhoz?

Minthogy az öreg és népszerü tanácsnok Szecsei Zsiga, rettenetes korteskedést vitt véghez mellette, megtörtént a csoda: hogy a vérből való vér került a nagyfontosságu, irigyelt állásra.

Az uj főmérnök nyomban elfoglalta hivatalát. És tapintatos, mi több: hálás férfihez méltóan csakhamar eljegyezte Szecsei Zsuzsát, a tanácsnok ur árva hugocskáját. Csinos, villogó szemü barna leány volt; most, hogy a huszadik évét betöl-

tötte, végezte el a nőképezdét, tanitónői oklevelet nyert, de mint látjuk, nem nyilt alkalma szolgálatokat tenni a népnevelés ügyének.

A napjára kitüzött esküvőt azonban megakadályozta egy váratlan veszedelem: mely az uj főmérnök minden tudását, képességét, akaraterejét a legsulyosabb próbára tette.

Van ugyanis a városnak egy ősrégi, ádáz ellensége: a Tisza folyó. Évekig csendesen, közönségesen viselte magát, szeliden osont el a füzfákkal szegélyzett porhanyós gátak között. Most azonban óriási, piszkos hóolvadék nyomta meg a medrét, a saját tavaszi árjától is megdagadva: hullámsirral fenyegette a katlanban fekvő gazdag, virágzó várost, mértföldekre terjedő vidékét.

Baksi ur, a bukott főmérnök jelölt, kaján képpel, körörvendve beszélt a kávéházban, korcsmában a vész nagyságáról, a védekezés nehézségeiről.

— Most álljon ki a gátra az a földkóstoló, homoki ember. Aki igazi árvizet soha életében nem látott. Védelmezze meg a pátriát, édes szülőföldjét, ha van sütni valója hozzá. A töltésépitést, rőzsézést, zsákolást nem könyvből tanulják. Uszunk barátaim . . . mindenestől eluszunk. . .

Csengelei maga vette kezébe a védelem vezetését. Szervezte a munkaerőt, serényen szállitotta az anyagot. A közeli helyőrségből katonaságot kért a rend fentartására, a netáni szökések megakadályozá-

sára. Éjjel nappal a vész szinhelyén volt: bejárta a gátakat, a töltéseket, a miket a megvadult ár leginkább fenyegetett; bátoritotta a csüggedő kubikosokat, az élelmezésről gondoskodott. Parancsoló fellépése, szelidsége, de ahol kellett, kérlelhetlen szigora nagy részben hozzájárult a megfeszitett munka eredményéhez. Két heti küzdelem után a város megmenekült.

Egy reggelre nagyot apadt a viz.

— Kiöntött valahol a közelben, mondták a kubikusok. Bizonyosan a Térváry báró nagyrétje vált tengerré. Nem csuda, ha a töltéseket a jó istenen kivül más nem gondozza!

A kétezer holdas térvári uradalmat a várostól a Tisza folyó választja el. Hozzá tartozik még a város földjei közé ékelt karantai puszta is, melyet évtizedek óta szegénysorsu tanyai parasztok birnak haszonbérben. A föld homokos, sivár, verejtékes munka kell hozzá, hogy e csekély igényü emberek megélhetését biztositsa. De megvolt az a nagy előnye, hogy magas fekvése miatt az árvizveszélynek, a fakadóviz pusztitásának nem volt kitéve.

Térváry Ervin báró szép birtokából csak ez a pár száz holdas rész maradt szárazon.

Viz alá került a gyönyörü tavaszi vetés, három major pusztult el teljesen a lábas jószággal együtt. A kastély földszintjét elöntötte a piszkos ár, szétrombolta a parkot, iszappal vonva be a virágágyakat.

A bárónő, ki a vészt megelőző napon érkezett meg a fővárosból a kastély erkélyén ezer halálfélelmet állt ki, amig a központi ispán, a molnároktól kért dereglyével mentésére jöhetett. Nem sirt, nem panaszkodott, szoborszép alakja nem tört meg a szörnyü pusztulás láttára. Csak üde arczáról tünt el az életszin utolsó paránya: beesett szemeire árnyat vont a hideg, de annál emésztőbb fájdalom.

Térváry először is arról gondoskodott, hogy neje az első vonattal anyjához visszautazhassék Forró, meleg csókkal bocsátotta utnak. Aztán intézkedett, hogy a karantai pusztai iskola tantermét szobává alakitsák át a számára. Pedig nem kivánta a pihenést.

Sárosan, vizesen, az átélt izgalmaktól és fáradalmaktól elcsigázva vitette át magát a Tiszán a városba, ahol talán mindenki ismerte. Már akkor elterjedt hire az uradalom pusztulásának s a járókelők részvéttel néztek utána. Ő azonban hatvan éve daczára, emelt fővel, büszke testtartással, kimért, szilárd léptekkel haladt a városházához s a polgármestert kereste.

Aki egész életén át ur volt: az marad a legnagyobb szerencsétlenség közepett is. Nem szorul a részvétre, megveti az olcsó szánalmat.

A városi közigazgatás feje, első embere tegnap a komaasszony születésnapjára volt hivatalos, s bár közel a déli harangszó, még nem tisztelte meg

a szobáját megjelenésével. A báró tehát kénytelen volt helyetteséhez a főmérnökhöz fordulni.

Csengelei illő tisztelettel fogadta a ritka látogatót. Székkel kínálta meg, mit az élénk kézmozdulattal utasitott vissza.

— Nem szivesen alkalmatlankodom, — kezdte száraz, elfojtott köhögéssel. A kárvallott, vagy égett emberről mindenütt azt hiszik, hogy kérni megy valamit!

— A báró ur nem szorult erre, szólt Csengelei megilletődve. És addig nem nyugodott, mig a pamlagra le nem ültette.

— Ellenfelek voltunk, — folytatta Térváry mosolyt erőltetve. Egyikünknek sem volt az érdeke, legkevésbé kivánsága, hogy az ár nyakunkba szakadjon. A sorsnak ugy tetszett, hogy a vesztes én legyek.

— Ha száraz lesz a tavasz, hamar leapad a viz. Uj vetés után őszre még arathat.

— Én már nem vetek, nem aratok többé.

Csengelei nem akarta megérteni e keserü kifakadást.

— Mellettem szól a mérnöki tudomány!

— Mellettem pedig a szomoru valóság. Nem restellem bevallani, bár egyelőre titokban kell tartanom, hogy tönkre vagyok téve teljesen. Régi ismeretségünk révén teszem ezt a kényszerü nyilatkozatot. Látogatásom ezzel kapcsolatos.

— A báró ur bizonyára a szerencsétlenség tartós hatása alatt mondja ezt.

Jóindulatára vall, hogy mentegetni próbál. Ezzel szemben én is bizalommal tartozom. Sőt mint a város egyik oszlopos tisztviselője, abban a dologban, mit elintézni akarok, felvilágositást is adhat. A várost is közelről, mélyen érdekli.

— Bár fiatal tisztviselő vagyok, már is alaposan ismerem e város sokféle bonyolult ügyeit.

— Akkor tehát arról is tudomása van: hogy a hatóság néhány évvel ezelőtt meg akarta venni a karantai háromszáz holdas pusztámat. Nagyszerü árt igért érte, mert a föld teljesen a határába szögell s részben elzárja a közlekedést a legelőitől. A városra nézve tehát az állattenyésztés szempontjából is kiszámithatlan előnynyel járna, ha a pusztát megszerezhetné.

— A mezei gazdák a mult közgyülésen is sokat beszéltek róla.

— Én azonban bele sem mentem az alkuba, mert éppen akkor nősültem s reményem volt, hogy nőm hozományából adósságaimat részben törleszthetem. De a humánus gondolkozás is visszatartott ettől. A pusztát huszonöt év óta a mostani bérlők birják. Ezek a szegény emberek, a kik annyi válságos éveket szenvedtek át, otthont alkottak maguknak, egész faluszerü telepet létesitettek. Ha a föld a városé lesz, a volt bérlőimet nem fogja tovább megtürni,

mert annak minden rögére szüksége van, s neki is sok a szegénye, kikről gondoskodni tartozik.

— Száznál több család kért tavaly is haszonbéres földet.

Most azonban nem vehetem tovább tekintetbe a humanizmus követelményeit. A puszta haladéktalanul eladó, pénzre van szükségem! Nem hiszem, hogy még igy is kiheverjem a csapást, de az én érdekem a legelső, mely nemcsak társadalmi, de erkölcsi kényszer alatt is áll.

— Tehát ebben az ügyben tanácskoznék a polgármesterrel?

— Ajánlatomnál az ő véleménye és nézete az irányadó.

— Kivánságához mérten némi felvilágositással én is szolgálhatok. A város nincs abban a helyzetben, hogy ma vagy a közel jövőben alkut kezdjen, vagy ajánlatot tehessen.

Térváry kedvetlenül vonogatta a vállait.

— A mostani árvizvédelem közel harmincz ezer forintot vitt el. A miniszter pedig elrendelte, hogy a város a tiszamenti birtokaira nézve ármentesitő társulatot köteles létesiteni. A város, mint erkölcsi testület maga képezi az egész társulatot: valamennyi védgátját és töltéseit tehát a meghatározott magasságig még ebben az évben ki kell épitenie. Ez is bele kerül vagy százezer forintba!

— Pedig kéz alatt szerettem volna az üzle-

tet megkötni. A nyilvános hirdetés hosszadalmas s hitelezőimnél rossz vért szülne.

Idegesen kelt fel helyéből.

— Mindenesetre a hatóság többi tagjának a véleményét is meg kell hallgatnom. Azért ma itt maradok.

A katasztrófa részleteiről folyt a beszéd tovább. Térváry felsohajtott. Most látszott, hogy megvan törve, férfias magatartása csak az önuralom játéka.

— Nőm miatt aggódom leginkább. Tulérzékeny, ideges szervezetü, bár megmutatta, hogy olyan vas akarattal bir, mely egész lényét uralja. Övé volt mindaz, ami ma elpusztult...

II.

Csengelei hivatalos helyisége két egymásba nyiló szobából állt. Az egyik volt az iroda, hol a feleket fogadta, a másik tele volt aktákkal, térképekkel, mérnöki eszközökkel, melyek rendetlenül szanaszét hevertek.

Térváry, mintha saját lakásán volna, otthonosan járt föl s alá. Magaviselete azt a benyomást keltette, hogy mindaz, amit eddig szivós kitartással elpalástolni igyekezett, nagyon is a lelkére nehezült.

Majd hirtelen megállt s a főmérnök mellé lépett.

— Nőm többször emlitette az ön nevét. Régi

jó ismerőse! Azt mondja: technikus korában nevelő volt a családjuknál. Öcscsét, aki most huszár önkéntes, készitette elő az érettségi vizsgára.

Csengelei nyugodtan állta ki a báró áthatő tekintetét.

— Életem legszebb napjait töltöttem a Morotvay családnál, a melyre akkor sok csapás nehezült.

— Emlitsük csak a legnagyobbat. Nőm fiatal férjét gyászolta, a nyalka vadászkapitányt, aki párbajban esett el. Bánatának részese volt az anya, kit leánya szerencsétlensége ágyba döntött. És ön szellemességével nemcsak az özvegy dult kedélyét iparkodott felviditani, hanem vigaszt szerzett a beteg szülőnek is.

— Uri ellátásban részesültem, a család tagjának tartottak. A vigasz ebben az esetben a hála műve volt.

A védelem hangja volt ez. Áthatő, tiszta, önérzetes. De a báró ugy tett, mintha nem hallotta volna. Lehorgasztott fejjel folytatta sétáját.

Nagy robajjal csapódott ki az ajtó s a segélyül kért gyalogszázad kapitánya, Terbe Oszkár lépett a szobába.

Megszokott katona alak, a férfierő s egészség festeni való példánya. Feszes, kimért modoru az idegennel szemben; derült vidám, bár kissé felületes az ismerősök, barátok között. A szolgálatának él de szabad idejének minden percze a változatos szó-

rakozásra van szánva. Feledi a tegnapot s a holnapra nem igen gondol. Tulszámitó, de könnyelmü is tud lenni; őszinte szivü, egyenes gondolkozásu, mint minden igazi katona.

Csak azután vette észre a bárót, midőn a főmérnök ujjait összeropogtatta.

— Az ilyen intézkedést szeretem! A bakák a városház udvarán szalmán heverésznek, hogy csuz ne essék a tagjaikba. Pipáznak, szivaroznak, isznak, dalolnak a nemes város kontójára. Szolgafákon két nagy bográcsban fő a paprikás. Sőt a gazdász ur rendeletéből turós csuszát is kapnak. Ezt a sok földi jót mind a főmérnök urnak köszönhetjük.

— Az első tanácsülésben inditványozom, hogy elismerésül, a buzgó szolgálat, fáradozás jutalmául bizonyos pénzösszeget szavazzunk meg a század legénysége számára.

— Ez ellen az ezredes ur nevében tiltakozom! Nem vagyunk mi napszámosok. Otthon, a kaszárnyában is dolgozni kellett volna. A baka jobban szereti az ilyen különleges foglalkozást, mint a gyakorlóteret. Megtettük a kötelességünket, ez a tudat a jutalom!

A báróhoz fordult; udvariasan meghajolt előtte.

— Vége a szép vadászterületnek, meg egyelőre a méltóságod vendégszeretetének! Tizenöt éve szolgálok: harczoltam herczegovinai felkelők ellen; sok jó bajtárs elfogyott mellőlem; eltemettem az

anyámat, két nőtestvéremet: egy száraz sóhajom volt a bucsuztatójuk. De mikor a tengerré vált rétet megláttam, szavamra mondom: kiesett a köny a szememből.

— Nagyszerü halastóra tettem szert, mondta Térváry közömbösen. Az idén én leszek az első halászgazda az alföldön.

A kapitány e látogatásával az udvariasság követelményének tett eleget.

— Egy óra mulva elindulok a századdommal. Előljáróimnak jelentést fogok tenni a hatóságnak a katonai karhatalom iránt tanusitott előzékenységéről, figyelméről. Bár pompás dolgom volt, de azért nem kivánom, hogy ilyfajta alkalom hozzon megint össze bennünket.

Röviden elbucsuzott: de a másik perczben visszajött. Egyenesen Térváryhoz fordult.

— A báróné künn várja a széképület előtt. A vasuti töltés átszakadt, megszünt a vonatközlekedés Budapest felé. A századom is csak nagy kerülővel jut el állomáshelyére.

Eleken szokatlan izgatottság vett erőt, amint magára maradt. Leült, felkelt, járkált, de nem találta helyét. Melegség támadt agyában, csakhamar hévvé fajult s minden tagját áthatotta. Nem a kimerültség, az elcsigázott testi szervezet gyöngesége volt ez: hanem egy lázas izgalom, mely halálos eldensége minden nyugalomnak.

— Miért tudatta férjével, hogy ismerjük egy-

mást? Miért tárta fel előtte szegénységem óráit a tanulóévek nyomoruságos küzdelmeit? életemnek azt a részét, mely jobb, ha homályban marad! Fél a multtól, mely örökre el van temetve? Vagy ismét rabjává akar tenni, elől kezdve a régi szivtelen játékot, hogy akarat nélkül való bábja szolgája legyek?

Megtörülgette verejtékes homlokát.

— Azt fogadta, hogy elfelejt. Gyülöletének örvényébe temeti az emlékemet. Hogy olybá tekint, mint a porban csuszó férget, melyet eltaposni sem érdemes. És ime: beszél rólam, foglalkozik velem; enged kevélységéből, gőgjéből: ajkára veszi nevemet...

Fejébe szökött a vér. Az ablakhoz sietett.

Verőfényes tavaszi nap ontotta szét sugarait a városház előtti téren, mely tele volt sétálókkal, járókelőkkel. Ki tagadhatná: hogy a fény, csillogás, ragyogás is csak egy muló gyönyör. Elek tekintete elvesz a tömegben, majd pedig két alakra tapad, kiséri, követi mindenüvé: egy pillanatra nem tud tőlük megválni.

Térváry karján vezette nejét a tér szabadabb része felé, közel Elek ablakához. Kerülték a feltünést, nem törődtek a mellettük elhaladókkal. Keveset beszéltek, olykor megálltak. Ilyenkor a báróné hátra nézett. És Elek maga előtt látta ujra azt a csodálatos, halovány ovál-arczot, melynek üde ha-

ván, páratlan nemes vonásain oly szokszor elmerengett. . .

Arra eszmélt fel, hogy megrázta a vállát valaki.

— Remek ember vagy mondhatom! Két napja bujkálsz, dobszóval kerestet a menyasszonyod. Azt sem veszi észre, hogy a szobába lépünk.

Szecsei Zsiga az öreg gazdasági tanácsnok, dörgött ekként, előre tologatva hugát, a ki fürge mozdulattal lebbent meglepett vőlegénye mellé.

— Kénytelen voltam felkeresni, — kezdte, durczásan, hogy láthassam. Vagyis, — tette utána zavarral, — nem azért, de aggodalmaim voltak, hogy talán beteg, meghütötte magát a viz mellett, a hideg éjszakákon. Én jövök el hozzá. . .

Csendes szemrehányással mondta ezt, és hogy a neheztelését megmutassa, vőlegénye helyett nagybátyjához simult.

Elek lehajlott hozzá: gyöngéden megölelte, homlokon csókolta. Egész sereg mentséggel hozakodott elő: egy is elég a szerelmes szivnek, mely könnyen hisz, még könnyebben feled s oly hamar megbocsát.

Szecsei bácsi felérte észszel, hogy az esküvőre váró fiatalok egyedül maradjanak. Nincs szükség tanura ott, hol a szivek beszélnek, s a remény kebléről tépik le a jövő édes virágait.

— Csak mosd meg a fejét jól hugocskám ennek a figyelmetlen urnak, — tanácsolta távozás

közben. Haragudj rá egy kissé, most még urkodhatsz felette.

Elek egyszerre felvidult. Nyoma sem maradt az előbbi lelki küzködésnek. Szereti menyasszonyát ezt az okos, beszédes teremtést. Nem rajong érte, komoly természete nem talaja az ilyen föllengző érzésnek: de becsüli a jó tulajdonait, mély benyomást gyakorol reá igénytelensége, mely nem mindennapi műveltséget takar.

Amit Zsuzsika mondott, az a szerető szív megnyilatkozása volt, Elek szavaiban pedig a komoly férfi öntudatossága nyilvánult. Megállapitották az esküvő idejét, beszéltek az ünnepélyről s a násznépről, menyasszonyi ruháról, lakásról: a boldog jövő apró részleteiről, melyek a mátkaság aranyos perczeit még ragyogóbbá teszik.

A leány maga a megtestesült boldogság, melynek varázsa Eleket is elkábitja. Mosolyogva, önfeledten hallgatja csacsogó beszédét, vágyát, kivánságát s helyeslően bólint hozzá.

— Gyerünk ki az üde levegőre. Sürgette kitörő vidámsággal. Pompás tavaszi nap van, a közönség csak ugy hemzseg a tér utain. Sétáljunk mi is, mint a hogy jegyesekhez illő, hadd agyarkodjanak ránk egy kissé, akik mások örömét irigyelni szokták! Menjünk tüstént, kérem: nyujtsa a karját.

Elek megrezzent. Jogos kivánság, kénytelen mégis kifogásokat tenni ellene.

— Megszólnak, ha kisérő nélkül látnak együtt.

Sok itt a tüzes nyelv nagyon! Különben is fáradt vagyok, minden csontom össze van törve. Bágyadt vagyok!

— A verőfénynek éltető az ereje! Első kívánságom az életben: azt sem akarja teljesiteni?

Elek belátta, hogy engedelmeskednie kell, nem tehet több ellenvetést, ha csak gyerekes ürügyeivel maga iránt gyanut nem akar kelteni.

— Próbára akartam tenni a türelmét, állhatatosságát. Kérem a karját. Nem szeretem a feltünést; arra tartsunk, merre kevesebben járnak.

— Ellenkezőleg, édes Elek! Oda megyünk, ahol legtöbben látnak!

Kijöttek a térre, melynek a hullámzó sokaság mozgalmas képet kölcsönzött. Zsuzsa szorosan a vőlegénye deli alakjához simult, a mátka önérzetes büszkeségével nézett reá, bár sokkal alacsonyabb volt nála: jól egymáshoz illettek.

Eleket mindenfelé a legszivélyesebben üdvözölték. A sikeres árvizvédelem óta nagyot nőtt a népszerüsége.

A teret széles kocsiut, befásitott kettős gyalogjáró szeli ketté. A város egész intelligenciája itt tolongott. Elek szabadabb helyet keresett s igy akaratlanul is a széképület oldalához került vissza: ahol Térváry báró és nejével éppen szemben találkozott.

Kitérni, visszafordulni lehetetlen volt. Pedig

e perczben érezte, hogy kellemetlen, végtelen kinos lesz ránézve ez a véletlen találkozás.

— Nézze csak ezt az eleven dölyföt! Sugta Zsuzsa a bárónéra czélozva. Az idei farsangon a nőegyleti bálon bemutattak neki. Egy árva szóra sem érdemesitett!

Közel értek egymáshoz. A kölcsönös üdvözlés szivélyesnek látszott; de csak a báróé volt az őszinte. Elek mélyen leemelte a kalapját, Térváryné felbiggyesztett ajakkal sziszegett valamit, amig Zsuzsa haragos pillantásokkal méregette végig.

— Ön az kedves Csengelei? kezdte a bárónő minden szót taglalva. A város főmérnöke: aki nyakunkra eresztette a vizet. Milyen derék, hatalmas ur vált belőle!

A gúny nyila jól talált. Elek belesáppadt.

— Én csak a szülőföldemet védtem, a rendelkezésemre álló eszközök felhasználásával. Azt tettem, mit a kötelesség parancsolt.

— Természetesen, az a bizonyos kötelesség! Erény az is, mint például a hála, a jótétemény. A Morotvay család már ismeretlen ön előtt. Elmult időket bolygatni ostobaság volna, mert vannak dolgok, mikre az ember nem szivesen emlékszik. Fogadja köszönetemet.

Gőggel fordult el s ment tovább. Férje leküzdhetlen felindulással követte.

— Ez nem volt szép tőled Regina! Fakadt ki bosszusan. Hová lett a nyugodtságod, akaraterőd,

melyet annyiszor megbámultam. Ez az ember nem érdemli meg a sértést, melylyel menyasszonya előtt a porig aláztad.

— Nem kérek a leczkédből, értem a védelmed indokát. A nyomorult hálátlan! Mikor a város védgátjainak nem árthatott többé az ár s a töltéseid bedőléssel fenyegettek, nem-e küldhetett volna pár száz munkást segélyedre? Közönynyel nézte kétségbeesett harczunkat.

— Inkább feledékenység, mint rosszakarat, hogy erre nem gondolt.

— Kopott, elnyütt ruhában, az éhségtől elcsigázottan vetődött házunkba. Anyám jóságából végezte felsőbb tanulmányait, az ő pénzéből szerezte meg mérnöki oklevelét. Első férjem kijárta, hogy a katonai szolgálat alól felmentették. Megismertettem rokonaimmal, az ismerős családokkal: a kiknek körében a félszeg, bárdolatlan parasztgyerek uri modort, előkelő fellépést sajátitott el. Ez volt a hálája.

Elek az nap nem ment vissza hivatalába. Haza kisérte Zsuzsát, a kit szörnyen bosszantott Térváryné nyers, kiméletlen modora. Látta, hogy Eleket minden szó érzékenyen érintette: hogyne adna hát kifejezést méltó megbotránykozásának.

— No ugyan fellát a méltóságos asszony! Megczáfolja azt a hitet: hogy minél magasabb rangu valaki, annál szerényebb, alázatosabb! Pedig a nagy bácsitól tudom, hogy az ő ereiben sem

valami exotikus vér csörgedez. Apja mészáros mester volt, a katonai szállitások és élelmezések révén gazdagodott meg. A báró ur már csalatkozott, nem kapott vele annyi hozományt, mint a mennyit elköltött első férje, a vadászkapitány.

Elek megjegyzés nélkül hallgatta a kis leány zugolódó fecsegését. Evvel is csak a szerelmét bizonyitja. Mert hiszen az igazi szeretet nem mindig a mézes szavakban, csókban, nyájaskodásban nyilvánul.

Szerelemből félthetjük, védhetjük szivünk választottját. És ha nem férhetünk hozzá: szeretjük, imádjuk azt a kört, melyben él, mozog s magunkhoz öleljük azokat, akik az ő örömének, boldogságának részesei!

III.

Két hét mult el, és Csengelei akadály nélkül oltárhoz vezethette a kis Zsuzsát.

Az esketési ünnepélyen ott volt a fél város, a városi és megyei előkelőség nagy része. Simán folyt le mint a legszegényebb esküvő. De a gazdag vacsorát két kimagasló mozzanat tette nevezetessé.

Az egyik a polgármester eszmedús tósztja volt, mely szerint e két jeles család egyesülése által a nemes város jövőjének egy szebb kora nyilik meg; a másik pedig a vőlegény édes anyjának a felszólalása illetőleg nyilatkozata: mely nagy hatást keltett az egész násznépben.

Az örömanya ugyanis kijelentette, hogy ez a drága frigy az ő élet módjában nem idéz elő semmi változást; marad a réginek, senki kedvéért el nem hagyja piaczi sátorát. Árulja továbbra is a sajtot, meg nyáron a gyümölcsöt. Ha az ő menye, már mint tekintetes vagy nagyságos asszony szégyelli a napi foglalkozását, kenyérkeresetét, az az ő dolga! Arról sem tehet, ha a fia is igy gondolkoznék. Eddig sem kért egy fillért sem tőle, — az igaz, hogy ő sem adott neki, — hát ezután sem fordul alamizsnáért hozzá!

Csengelei nem kért szabadságot a nászutazásra. Sőt a hivatalát egy napra sem hagyhatta el a halasztást nem türő fontos ügyek miatt. Legsürgősebb volt az ármentesitő-társulat megalkotása iránt leküldött miniszteri rendelet végrehajtása.

A társulat munkaköre magába foglalta a tizenkét kilométer hosszu töltésvonal teljes tervezetét; a zsilipeket, kőgátakat, a költségelőirányzatot, az egységi árak kiszámitását, a részletes terveket, az árlejtés feltételeinek megállapitását. Hol van még a miniszteri jóváhagyás, és a munka megkezdésének ideje.

Amint egy délelőtt a feje zugott a dologtól, Szecsei bácsi a gazdasági tanácsnok toppant be hozzá.

— Kelsz fel a térkép mellől mindjárt? Készülj utra szaporán. Induljunk a karantai pusztára. Lenn vár a kocsi.

Elek kedvetlenül rázta a fejét, közben mérges pillantást vetett a csendháborítóra.

— A pusztai szent kutnál ma tartják a bucsut. Ez a legjobb alkalom, hogy a bérlőkkel megismerkedhetünk, a föld minőségéről, a mai rendszer előnyeiről, hátrányairól kellő tájékozást szerezünk. Térváry báró tegnap adta be az ajánlatát, a város érdeke, hogy alapos előkészültséggel inditsuk meg vele a tárgyalásokat.

— A legjobb akarattal sem hagyhatom félbe a munkámat. Különben is a feleségem gyengélkedik, hosszabb időre nem maradhat egyedül.

Szecsei akkorát nevetett, hogy a szoba rengett bele.

— A feleséged beteg? Mást vezess a falnak, de ne engem. Egészséges, életvidor, csupa kedvesség. A kocsin ül, vár reád.

Elek hirtelen kilökte maga alól a széket.

— Az én Zzuzsám a kocsin, ahelyett, hogy otthon a mai ebéddel, a halpaprikással bibelődnék? Tatám, nem voltál te ilyen tréfás természetü mindig!

— Olyan figura legyek, mint a bognár-czégér, ha általatlak. Avval az ártatlan hazugsággal hoztam ide, hogy a bucsura nem akarsz nélküle menni. Láttad volna csak, hogy a kis menyecske milyen hihetetlen gyorsasággal oltotta el a konyhában a tüzet. Térült, fordult, fel volt öltözködve. Jó kedve nem ismert határt, hogy a pusztára, erdőre mehet . . . szivhatja a tiszta levegőt, tépheti a tavasz

zsenge virágát, dalolhat, énekelhet, szaladgálhat kedvére, megszólás nélkül. Nekem igy mondta el.

Elek meggyőződött róla, hogy a bácsi nyomon beszél. Nem igen tetszett neki a tréfa, ami az öreget kissé lehangolta.

— Zárd be a hivatalodat; ne hagyd azt a gyerek asszonykát soká magadra váratni. Én a polgármesterrel megyek. Két órakor lesz az ebéd a Gyapjas Imre tanyáján, a karantai iskola mellett. Akkorra ott legyetek!

Zöldre festett ruganyos kocsi állt a városház főbejárata előtt. Két pej volt elébe fogva. A párnás-ülésen Csengeleiné feszelgett, ide oda villogott: vajjon ilyen külterületre való öltözetben, bekötött fejjel, formás felső testén nagy, hamuszin kendővel, az arra járók felismerték-e benne a főmérnök feleségét, üdvözlik-e olyan tisztelettel, mint sétája alkalmával?

Nem esett csorba az asszonyi hiuságon!

A tisztviselő urak, akik igy tiz óra tájban pár perczre eltávoznak a hivatalból, hogy a közeli sörcsarnokban rövid villásreggeli által erőt és kitartást nyerjenek a délig tartó munkához: nagy alázkodással köszöntötték. Akként okoskodtak, hogy ha a főmérnök a külterületen földrajzi ismereteit akarja gyarapitani, ők is megengedhetnek maguknak ennyi mulatságot. Azért nem törik össze a közigazgatás kereke!

Most megjelent a kapuban Elek. Felesége tapsolt örömében.

— Köszönöm a szép meglepetést. Oly jó, oly kedves vagy!

— Elhirtelenkedve cselekedtél lelkem, szólt Elek fanyarul. A bárót még csak szenvedhetem, de el fog a düh, ha nejére gondolok. Ossze kell jönnünk megint, ki nem kerülhetjük egymást!

— Nem fogjuk észrevenni őket.

— Ez is lehetetlen! Térváry bizonyára fölkeres, hozzám szegődik, mert választ sürget a puszta eladása iránt benyujtott ajánlatára. Ha már idáig vagyunk, nem akarom a kedved rontani.

A két tüzes pej felvágott s a kocsi, negyed óra mulva, a tiszai védtöltésen robogott a külterület felé.

Csengeleiné, a hátsó párnás ülésben szorosan a férjéhez huzódott és odaadó figyelemmel hallgatta a vidék egyes részére, az épitendő gátakra, az uj közlekedési vonalakra, utakra vonatkozó magyarázatait.

Lobbanyékonyabb vér Elek helyzetében, bizonyára nem ilyen érdektelen, de a fiatal asszonyka szivének édesebb dolgokkal kedveskedett volna!

Pedig a helyzet, a kép meg volt hozzá, csak a hangulat hiányzott: mely nem eleme a tudomány reális emberének.

Maga a tájkép gyönyörü, fényes kerete a fogékony léleknek.

Balról a Tisza zavaros hullámaival kötődik a napsugár; a töltésmenti fakadó füzesek ágain helyért marakodik a sokféle hangu kisebb nagyobb madár. Jobbról egy óriási sima lap, a haragoszöld alapszinen rikitó sárga sávokkal: amint azon a részen buza, vagy repcze van elvetve. Rokkant födelü fehér tanyák szabálytalan távolságban szétszórva egymástól, mintha a táj őrei volnának. A szemhatárt elzáró fasorokat szürke szinbe vonja a fakadó ákáczvirág: ott a tanyák kezdődnek! Hozzá a kikelet éltető verőfénye, az enyhe kellemes lég, parázsszemü ifju asszony: aki maga a megtestesült tavasz, — mindez csak a szerelem, a boldogság dicsőitéseül jött létre...

Elek elmélázott. Azután megint csak az ő száraz, unalmas dolgaival mulattatta a feleségét.

Az uj körtöltés az általam készitett költségvetés szerint háromszázezer forintba fog kerülni. Az alapja egy méterrel szélesebb, a koronája ugyanannyival lesz magasabb a mostaninál. Zárt ajánlati verseny utján készül el.

— A felügyelettel te vagy megbizva?

— Sőt a felelősség is az enyém! Az előmunkálatok készek: várhatom a vállalkozókat. Egy perczre sem lesz nyugtom tőlük.

— Zárd be orruk előtt az ajtót, — vélte Zsuzsa.

— Köztisztviselő mindig a közönség szolgája. Aztán több fontos kérdés, magán érdek lép itt elő-

térbe, mely engem, mint hatóságom megbizásából és képviseletében a vállalat vezetőjét felügyelőjét első sorban érdekel. Megbizható-e a vállalkozó, nyujt e elég vagyoni, erkölcsi biztositékot arra nézve, hogy kötelezettségének kifogástalan megfelelhessen? Százezrekről van szó, az illető, ha az időjárás kedvez harminczezer forint nyereségre számithat kevés idő alatt: de ugyanennyit, sőt többet rá is fizethet. Őrködnöm kell, hogy a város meg ne károsodjék! Ej! de mit is untatlak én a magam bajával?

Átölelte a felesége nyakát: ugy vitte át másra a beszédet.

Jövő vasárnap meglátogatjuk a rokonainkat, nehogy büszkének, gőgösnek tartsanak bennünket. Ugyis azt vágták a fejemhez, hogy te nem fogsz hozzájuk simulni soha!

— Igaztalanok, elfogultak!

— Kigunyolod a paraszt atyafiságot: kivált a két hugomnak jár a kereplője. Ők nem járnak kalapban, napernyővel; hát te különb isten teremtésének tartod magadat. Mutasd meg nekik, hogy rosszul ismernek: hogy elhamarkodva, meggondolatlanul itéltek felőled.

— Elmegyünk valamennyihez. Sőt ajándékot is viszünk nekik! Én már a héten akartam ezt emliteni. Hát kinek tartanak engemet, — folytatta érzékeny nehezteléssel. Az én nagyapám is csak egyszerü szekeres-gazda volt: csak az én szerencsém, hogy szüleim jóvoltából más nevelésben részesültem.

Akit te szeretsz: azt befogadja az én szivem is. Akit te gyülölsz, megvetsz, — annak a hóhéra tudnék lenni.

Elek el volt ragadtatva e hangtól. Hév, szenvedély áradt belőle annak a bizonyságául, hogy e csendes külső határozott lelket takar.

Ezalatt a kocsi a Tisza partjához kanyarodott le. A lovak lassan, lépésben haladtak.

— Ereszd meg a gyeplőt! Szólt Elek harsányan a kocsisra, egy kurtanyaku mándlis parasztra.

— Hasztalan sietünk tekintetes uram. Mondta a kocsis, sajátságos művészettel forgatva agyarán a pipaszárat. Ez itt már a báró földje, gyalázatos kátyus az utja. Előttünk egy szekérforma döczög, egy katonatiszt meg egy asszonyféle ül rajta. A gebék nem birják a terhet: lépten nyomon megállnak pihentetni.

— Érd utól, aztán hirtelen kerüld el!

— Ha csak a levegőben nem! Ez az egyetlen kocsiut az egész vonalon, nincs öt lépés széles. Balról sürü fasor, jobbról a meredek part. De hát igy van az, mikor a földnek kopott báró, fülig adós földesur a gazdája!

— Hátha véletlenül két kocsi jön szembe egymással.

A mándlis polgártárs nem elégedett meg a pipaszár játékkal, kétesszinü mandarin-bajuszán is csavart néhányat.

— Hát csak azért egymásnak hajtanak, mig a

két rud, meg a lovak feje összeér. Ilyenkor az a szokás, hogy az egyik kocsit a tengelyénél vissza kell rántatni. Hogy melyiket, attól függ, milyen erősek az ellenfelek! Először szép szóval, utána káromkodással iparkodnak egymást megpuhitani. Ha az okosabb nem enged, a többit elvégzi az ostor, a lőcs, meg a vasvilla. Mikor aztán jól helyben hagyták egymást: elkezdik szidni a bárót, a megyei urakat, a mérnököt, az utibiztost, meg ráadásul azokat, a kik beszedik az adót, de a szegény ember járható utjairól nem gondoskodnak.

Elek jól tudta, hogy ennek a beszédes parasztnak részben igaza van.

Most már szemügyre vehette az elől döczögő jármü utasait.

A férfi kétségtelenül katonatiszt. A mellette ülő nő, bársony kalapot, dudoros köpenyt viselt. Sürün hátra tekintett. Kerek, formás arcz körvonalait takarta el a kalap fátyola.

— Ezek is a bucsura iparkodnak, — szólt vissza a kocsis jelentős pislogással. Az ott kisasszony, a karantai öregtanitó leánya. Rég elszakadt a pusztáról: azt mondják a szinházban komédiázik.

— Nagyon szereti az öregeket! Folytatá élénken. Hazanéz az ünnepekre, meg vendégeket is visz magával...

IV.

Elek bosszankodva forgatta a fejét, egér utat keresve, hogy a vánszorgókat elkerülhesse.

Lehetetlen volt. Sőt a meredek, repedezett parton vigyázni kellett, nehogy valamelyik ló félre lépjen, mert akkor mindenestül belezuhannak a folyóba, az örök halálba.

— Szálljunk le édesem! Szólt nejéhez. Sétáljuk végig ezt a keserves utat. El fogsz fáradni, lábad bizony megsinli a kemény göröngyöt.

A másik pillanatban már a kocsi hágcsójánál állt: izmos karjaival kiemelte helyéből a filigrán termetü asszonyt, és mint valami cserépbe ültetett virágot, oly vigyázva tette le maga mellé.

Ugyanekkor, mintha összebeszélésre történt volna, a másik kocsi utasai is megkivánták a gyaloglást. Csakhogy ott a nő ugrott le hamarébb s nevetve segitett a tisztnek, aki leoldott kardját akarta támaszul használni.

— Csak az a pompás, érdekes kirándulás: mely veszélylyel, kellemetlenséggel jár. Nemde kedves kapitány ur?

Elek Terbefalvi Terbe Oszkárt, az árvizvédelem érdemes részesét látta maga előtt. A talpig katona nagyon rossz szinben volt. Mint a lábbadozó beteg, oly ingatag járással közeledett hozzá. Pedig még a multkor délczegebb járása nem volt senkinek nálánál.

Barátságos kézszoritással üdvözölték egymást. Bemutatta magát Csengeleinének, noha már lánykorából ismerte; sőt midőn egy izben nagybátyjával a védelmi munkálatokat nézegette, ő adta meg a szükséges felvilágositásokat.

— A menyasszonyom, Báti Érzsike, — mondta utitársára mutatva. A bucsura, szüleihez megyünk mulatni, ha ugyan ez a rongyos előfogatos odaröpit bennünket valaha.

A menyasszony feltolta homlokára kalapja fátyolát. Meglehetős csinos, bár kissé megtört ábrázat tünt elő, melynek erősen polgári jellegét a tagadhatlan finom orr, az érzékies vérpiros ajak nem volt képes ellensulyozni. Először Eleket aztán kendőkbe burkolt nejét bámulta meg, akit cselédnek nézett. De mikor megtudta, hogy kikkel hozta össze a véletlen, odáig volt az elragadtatástól.

— A Csengelei Elek urhoz van szerencsém? A városi főmérnökhöz, akiről jó apám mindig olyan nagy dicsérettel beszél? Pedig az én apám, bár egyszerü paraszt-tanitó, nem igen szokott rajongni senkiért.

Kényszeritette Eleket, hogy fogjon vele kezet: de ugy magyarosan.

— A jó szerencse küldte, vagy hozta ide a főmérnök urat! Legalább nekem kiszámithatlan, megfizethetlen szerencse. Nem is sejti: milyen életbevágó ügyet kell együtt letárgyalnunk!

— És ha nem hoz össze bennünket az ön jó szerencséje?

— Pár nap mulva ugyis felkerestem volna. Elek előzékenyen, udvariasan válaszolt.

— Ne itéljen meg, hogy e rövid ismerettség után már is ily bizalmas vagyok. Ha meghallgatott, hiszem, indokoltnak fogja találni fellépésemet.

A kapitánynak mintha nem tetszett volna ez a nyájaskodás.

— Ne legyen olyan merész, tulkövetelő! Hátha a főmérnök ur a legteljesebb jóakarattal sem teljesitheti a kérését?

— Majd segitségül hivom a katonát! Ketten majd csak lefegyverezzük valahogy!

Jóizü kaczajjal kisérte ötletét.

— Már pedig nem tágitok addig mellőle, amig ugy nem vallok, beszélek, mint a tiszta ártatlanság a gyóntató pap előtt. Kérem asszonyom, — fordult Csengeleinéhez, szinészies, de modoros mozdulattal kulcsolva össze kezeit: százak élete, jövője forog a koczkán; ne vegye rossznéven, ha férjét egy kis időre elvonom, és amig e gonosz helyről az országutra érünk, figyelmét lekötöm.

A nők rendkivül finom érzékkel birnak egymás megitélésében. Gyakran egy elejtett kőzömbös szó elég, hogy abból a jellemre helyes következtetést vonjanak le. Csengeleiné tisztában volt vele, hogy a tanitó leánya egy érdekes kaland hősnője s helyzete

kellemetlenségét mesterkélt őszinteséggel iparkodik elpalástolni.

Jól látta, hogy a kapitány huzamosb tétova után ejtette ki a menyasszony szót, vagyis aligha mondott igazat!

Felelni kellett valamit.

— Férjem jó ember. Sok ügyes-bajos fordult hozzá, még ellenségének is jót akar.

Elindultak a kocsik után. Elek elől ment Katinkával; nejét a kapitány kissé hátrább maradva kisérte.

Mindnyájan élénken beszéltek társalogtak. Egyszerre a leány hangja komolyabbá, csendesebbé vált.

— Valószinü, tudja, hogy ki vagyok! Vidéki szinésznő, kit nem annyira a hivatás, mint inkább egy megkeseritett élet elszánt dacza vitt erre a pályára.

— Talán korán elszakadt a szülői háztól?

— Tizennégy éves koromban földesurunk Térváry báró vett magához, hogy elhalt neje után maradt leánykájának őrzője, felügyelője, oktatója legyek. Mert én otthon jó nevelésben részesültem; a szegény tanitó maga oktatott, gyarapitotta ismereteimet. A tudás annyi nemét sajátitottam el, melylyel kevés uri leány dicsekedhet.

— A báró bizonyára méltányolta, megbecsülte jó tulajdonait.

— Kissé rideg, de jóindulatu volt irántam.

Teljesen rám bizta gyermekét, a ki beteges volt, még a szellőtől is óvni kellett. Egyszer aztán sulyos nyavalyába esett, mely a sirba vitte. Ettől kezdve vége volt a nyugodt, gondtalan napoknak.

Felsóhajtott. A felujult emlékek visszhangja volt ez!

— A báró feloszlatta háztartását, elbocsájtotta a kastély cselédségét. Reám sem volt többé szüksége.

— De jutalom nélkül csak nem engedte el?

— Bölcs tanácsokat osztogatott; midőn két évi fáradságom diját elég bőkezüen megfizette. Azt mondta: térjek vissza apámhoz, menjek mielőbb férjhez, mert az ilyen kedves, okos leány megérdemli, hogy a nagy világ csillogó hazugságaitól, viharaitól ment maradjon. Elöntött a keserüség, nem fogadtam szót. Palotából a sárkunyhóba essem vissza?

— Annyi bizonyos, hogy jólét után bajos megszokni a nélkülözést, a nyomoruságot!

— Mit keressek otthon? Kérdeztem magamban. Örökre kiestem a körből, melynek, az uj élet fényében, ábrándjait sem voltam képes megőrizni. Vissza menjek azok közé, kiknek értelmi világuk a ház küszöbén tul nem terjed? Tétlenül, szegénységgel küzdve töltsem el ifjuságom perczeit, a puszta sikján bolyongva, meghasonlott lélekkel átkozzam a sorsot, mely szétzuzta a jövőt?

Bánatos érzés áradt szavaiból.

— Férjhez menjek? De hát kihez? Parasthoz nem mentem volna, mert gyülölöm a durva köznapiságot. Valamire való, uri ember nem a pusztán, a világtól elrejtve keresi hites társát. Én tehát bele dobtam magamat az élet árjába; sodor, visz magával, de önérzettel mondhatom, hogy eddig örvénybe nem juttatott.

Elek nagy érdekkel hallgatta ezeket a vallomásokat. Most már valóban kiváncsi volt, mit akarhat tőle e leány, életének nem érdektelen részletei kérésével milyen összefüggésben állanak?

— A napokban felkeresett az apám. Szegény öregen nagyon meglátszik a hatvan év sulya. Kétháromévben egyszer, de csak akkor hagyja el a puszta határát, ha valami rendkivüli eset, nehéz baj kényszeriti rá.

— Hát most ilyesmi ösztönözte a hosszu utra?

— Aggodalommal telt szivvel panaszolta el, hogy a báró el akarja adni a pusztát s még ebben a hónapban felmondja a bérletet. Kétszáz család sorsa, élete, jövője, mindene van e földhöz kötve. A hir valóságos felzúdulást, forrongást idézett elő; mert a szerződés a távozó bérlőnek semmi jogot nem biztosit; ha az uralom gazdát cserél, mindnyájan kezükbe vehetik a koldusbotot.

— A báró előttem is nyilvánitotta, szomoru tényekkel igazolta, hogy mielőbb túlad a birtokon. Nem elégedett meg azzal, hogy ajánlatot tett a

városnak, hanem az eladási hirdetményt a főváros lapjainak is megküldte. Hát ez olyan természetü baj: amelyen könny, panasz, kérés aligha segit!

— A gazdák többször tanácskoztak a teendők felől. Abban egyeztek meg: hogy együttesen megveszik a pusztát s mint erkölcsi testület, felosztják maguk között.

— Van hozzá nyolczvanezer forintjuk?

— Talán annyi krajczárjuk sincs. Részletfizetést terveznek.

Abba Térváry nem fog beleegyezni! Szóba sem áll velük, mert pénz kell neki, hogy vagyona foszlányát megmenthesse.

— A karantaiak már is fühöz fához kapkodnak. Könnyes szemmel kért apám, hogy a bucsu alkalmából keressem fel a báró urat, iparkodjam rábeszélni, hogy régi, hű bérlőivel lépjen alkuba. Naiv lélek az öreg: azt hiszi hogy az a kérges ember ráhederit a rimánkodásomra! Nem olyan bölcsőben ringatták azt!

— Én ellene vagyok annak, hogy a város a vevők közé szegődjék. Ekkora ujabb terhet nem birna meg.

— Angyal szól a főmérnők urból! Kiáltott Katinka lelkesedve. Ez lett volna a kérésem, hogy hatalmas egyéniségével a tanács tagjait a megvétel szándékától eltántoritsa. A karantaiak szintén tartanak a város vásárlási kedvétől, azért, mint apám mondta, elhatározták, hogy küldöttséget menesztenek

a polgármesterhez, a tanácshoz, a főispánhoz, hogy a báró ajánlatát mellőzzék.

Kis szünet után érzékenyen folytatta.

— Ez a kérés villant meg agyamban, midőn a főmérnök urat megismertem. Vétettem apám ellen, de az ő áldott szive mindent megbocsájtott. Hátha most azt követelné tőlem: halljak meg a lába előtt, nem-e készséggel megcselekedném, csak hogy őt keseregni, könnyeit száritgatni ne lássam!

Elek megállott, hogy a kapitánynyal lassabban jövő nejét bevárja. Erzsikét szilaj kedv szállta meg!

Ruganyos lépteivel mintha csak nógatni, buzditani akarná a gőzölő lovakat. Olykor egy-egy lehajló bokor után nyult szilajon belemarkolt és ami a tenyerébe jutott, letépte, ledobta a habokba. Dudolva sietett előre.

Negyedórai fárasztó gyaloglás után a folyó merészet hajlik, az erdőnek is vége szakad. Az út elhagyja a partot s az országut derekába vág, mely a szántóföldek között hatalmas kört képez. Ezt a kerülőt vágta le sugárként a tiszaparti ut, melynek a főmérnöknére nézve is maradandó lesz az emléke!

Először is nagyon elfáradt. Soha nem gyalogolt ennyit egy huzamban. Vékony czipője a kemény rög törésétől nem védte meg gyönge lábait. A fáradtsághoz mély levertség járult. Már az ut felén komor volt és szótalan.

A kapitány is feltünő kedvetlenséget mutatott. Kardjával a göröngyöket verdesve haladt tovább.

Ekkor érték utól Eleket, aki éles szemmel észrevette, hogy köztük valami történhetett. Neje megváltozott lelkiállapotát, nem az út okozta!

Kocsira ültek mindnyájan, elfoglalva régi helyüket. A főmérnök fuvarosa ostorához nyult.

— Viszontlátásra, az iskolánál! Kiáltott át Elek megemelve kalapját. Hajts atyafi, be kell hoznunk az elfecsérelt időt.

Csakhamar feltünt az utazás végpontja. Emelkedett dombos hely, melynek felső részét apró fehér házak szegélyzik. A hires karantai puszta az!

Elek ugy tett, mintha nem látná, hogy kis felesége összehuzódva, kulcsolt kezeit ölébe mélyesztve, lehorgasztott fővel ül mellette. De egy csöppet se mulattatta ez a szokatlan busulás.

Hát bizony különös látvány volt e derült, vig teremtés ily szomoru lehangolt állapotban.

— Bajod történt szivem? kérdezte Elek a tőle kitelhető gyöngédséggel. Rosszat tesz a kocsizás? Lásd, jobb lett volna otthon, a halpaprikás mellett maradni!

Egy árva sóhaj kevés, de annyit sem nyert rá feleletül.

— No ne bohóskodjál! Emeld fel a fejedet, Ha beteg vagy, tüstént visszafordulunk.

Hangja hizelgő, nyájas volt. Kétszer, három-

szor ismételte a kérését, hol kérően, hol sürgetően. Beszélhetett annak az asszonynak!

Eleket most már bántotta ez a szerinte, oktalan durczáskodás. Higgadtsága daczára fogyatékán volt a béketürése is.

— Ha nem szólsz, hát tartsd magadnak a titkodat.

Ujabb boszantó szünet támadt. Elek megelégelte a dicsőséget. Felkelt s a kocsi himbálásával egyensulyt tartva, a kocsis mellé telepedett;

— Jó nekem itt is, ha már magad mellett nem türsz meg.

De azért titkon visszapillantott. Megütközve látta, hogy neje egyre törülgeti a szemeit...

V.

Térváry báró jó gazda, szigoru rendszerető földesur volt. Maga gazdálkodott s állandóan a térvári kastélyban lakott. Az uradalmat, mint agglegény tehermentesen örökölte apjától, de olyan nagyuri hajlamai voltak: amelyek az amugy is rossz esztendők jövedelmét teljesen felemésztették. Kölcsönt kölcsönre halmozott, s ez anyagi helyzetét alapjában megingatta.

Közel járt a hatvan évhez, midőn másodszor nősült s Morotvay Reginát, egy fővárosi háztulajdonos leányát a párbajban elesett vadászkapitány özvegyét feleségül vette. Nejének volt annyi hozománya, hogy a tulságosan megterhelt birtokot

néhány jó termés segélyével meg tudta tartani magának.

Valódi érdekházasság volt ez, a szánandóbb fajtából. Az özvegy rangra, czimre, czimerre áhitozott; a bárónak hozomány kellett, hogy a bukást legalább egyidőre elkerülje.

A frigynek kezdetben komoly természetü akadálya volt. Nyiltan beszélték, hogy a kapitány nem személyes sértés miatt kényszeritette a fiatal fővárosi orvost, ellenfelét a végső mérkőzésre. De ez csak pletyka számba ment! Feltünőbb volt: hogy Regina a nyilvános helyeken, hangversenyeken, szinházban az öcscse nevelője, egy feltünően rokonszenves arczu, nyulánk fiatalember társaságában jelent meg; számtalan feltünő jelét adva, hogy jól érezi magát a társaságában.

Térváry jól tudta, hogy jövendőbelijének hire, neve, kissé meg van tépázva. Előéletéről is olyan részleteket hallott, amelyek bár nem voltak bebizonyitva, kellemetlenül érintették. Első felhevülésében a visszalépésre gondolt. De aztán előtérbe jutott az önérdek, mely mindig biztos eszközökkel dolgozik. Regina báróné lett.

Térváry jellemére kétségtelen, árnyat vet e házasság. De ennek ellenében olyan erényei, jótulajdonai voltak, miket magasztalás illet meg.

Hogy többet ne mondjunk: elnéző, engedékeny volt a szegény bérlőkkel, telepesekkel szemben; kérelmüket meghallgatta, panaszaikat orvo-

solta és ha egy-egy uradalmi cselédet önhibáján kivül szerencsétlenség ért, a baján mindig segitett.

Itt a másik szép példa a karantai bérlők esete!

Ezek a hajléktalanok azt kérték a bárótól: engedje meg, hogy bérföldjeiken állandóan letelepedhessenek. Hogy minden családfő a saját területén, de az uradalmi mérnök által kijelölt helyen házat épithessen.

Otthont akarnak alkotni, a mennyire lehet biztos menedéket, állandó hajlékot. Fészket rakni, mely a vándor madárnak is megvan engedve. Ott akarják idejük javát eltölteni, hová munkájuk, szorgalmuk, a bérleti szerződés köti őket.

— Mennyi időbe s vesződséges fáradtságba kerül, amig nagy dolog idején földjeinkhez juthatunk. Magyarázta a küldöttség vezetője az akkor még életerős öreggazda: Gyapjas Imre. A szegény bérlő csak rontja a kenyéradóját!

Térváry csak a fejét rázta a kérelem hallatára.

— Falut, községet akarnak összehozni az uradalom közepén? Eredeti kivánság mondhatom!

— Nem lesz az falu soha, hanem kis telep, mely a tanyák módjára a városi közigazgatáshoz tartozik. Nem akarunk mi külön előljáróságot, birót, papot, rendőrbiztost. A városban keresztelünk, ott temetjük el a halottainkat. Azt akarjuk, óhajtjuk, hogy akik együvé tartozunk, együtt éljünk;

egymásra utalva együtt viseljük terheinket: megosztván egymással az örömet, gondokat.

— A bérlő joga, mint bölcsen tudják, csak a föld haszonélvezetére, a termésre terjed. Mi lesz az ingatlannal, a házakkal, gazdasági s egyéb épületekkel a szerződés felbontása esetén?

— Ott hagyjuk épségben, egy ujjal sem nyulunk hozzá. Kevélykedett Gyapjas, társai helyeslő morgásától kisérve. Még a keritést se bolygatjuk meg: legyen az uradalomé az is.

— Erre az eshetőségre számitani kell ám!

— Hogy talán a báró felmondja nekünk, szegény férgeknek a régi egyezséget? Miért tenné ezt, mi haszna volna belőle? Mi becsületes, hűséges cselédjei, szolgái voltunk eddig, maradunk ezután is: a bért megfizetjük, tartozásunkat lerójuk. Jó reménységgel nézünk a jövőbe.

Térváry komolyabb biztatás nélkül sorolta elő kifogásait. Egy hét mulva határozott.

Dús Dániel urat, a központi ispánt bizta meg, hogy válaszát az érdekeltekkel tudassa.

E derék férfiu, ki huzamosb szolgálatával nem igen érdemelte ki ura bizalmát: dörmögve fogadta a parancsot. Elve, hogy a paraszt csak sülve jó, busásan megadja az árát, ki véle trafikál.

E sötét ellenszenv azóta uralja az ispán ur lelkét: mióta a vargyasi napszámosok, a kukoriczaföldön kapákkal megkergették. Akkor ugyanis e jeles emberbarát, torkaszakadtából azt a szives

véleményét nyilvánitotta: hogy minden paraszt gazember; az a mestersége, hogy lopja, csalja az uradalmat! Fürge, pipaszár lábai megmentették az agyonveretéstől, — de azóta, nagyon természetes, ki nem állhatja a suba szagot!

— Nem jöttem üres marokkal; szólt oda az összegyült gazdákhoz nagyuri leereszkedéssel. A báró ur megengedi az épitkezést. De a régi szerződés részben módosulni fog.

— Beleegyezünk! Zugták közös akarattal.

— Ha tudniillik valamikor kenyértörésre kerül a dolog, mindenki lebonthatja a házát, az anyagot magával viheti, (ha ugyan lesz igavonó jószága hozzá!) Ezen kedvezményért a felmondás nincs határidőhöz kötve; az uradalom ellen kártérítési igénynyel senki föl nem léphet s a puszta visszavétele iránt tett intézkedéseket erőszakkal vagy perrel meg nem akadályozhatja.

Hát bizony kemény feltételek voltak ezek. Az ispán ellenvetésre, s a paraszt eszét jellemző okoskodásra számitott. E helyett e kitörő öröm változatos nyilvánulásának volt kénytelen tanuja lenni.

Óh az én magyar népem szivós kitartással ragaszkodik ahhoz a földhöz, melynek barázdáiba ekéje vasát bemártotta. A termő talaj, ez az érzéketlen földtömeg napi vergődésének göröngyös golgothája! Megbarátkozik vele, rajong érte: bár nincs jussa a legkisebb porszemhez. Az ég áldását kéri,

harmatot, esőt imádkozik reá: noha elcsigázott testének nem ez ad örök nyugalmat. Másutt ássák meg a sirját, hová a sors vetette!

Ezek a hajléktalanok: édes hazájuk áldásos, napsugaras térein árvák, idegenek, kik egyik helyről a másikra kénytelenek vándorolni, a végső inségben sem hagyják el a földet. A fajszeretet magasztossága, a szülőföld imádása ide köti őket örökre! Az értelmesebb rész mindig szembe száll a nyomorral, daczol a nélkülözéssel, küzdve küzd érdemetlenül megcsufolt életeért, mig az egyenetlen harczban elbukik: de nem, soha nem vesz vándorbotot a kezébe!

Uradalmi mérnök hiányában Baksi utibiztos jelölte ki az egyes háztelkeket, a legelők szélein. Csodálatos gyorsasággal épültek a csinos nádfödeles házak, noha az anyagszállitás nagy nehézséggel járt. Mire lehullott az első hó: minden családnak megvolt a maga kis hajléka.

A házak elé két sorban ákáczfákat ültettek. A falak sárgaföld vakolatát fehérre meszelték. Az asszonynép versenyt dolgozott a férfiakkal, hasznát vették a gyereknek, ha csak járni tudott. Vidám dal kisérte a szorgos munkát, mely télen sem szünetelt, mert födél, enyhely kellett a lábas jószágnak!

Térváry többször megszemlélte az épülő telepet. Gyapjas Imre, a legtehetősebb a többi közt, kinek a város földjén szép, nagy tanyája volt, ra-

gyogó szemekkel beszélt a jövőről, a további teendőkről.

— Oda, ahol a nagy nyárfa mellett a domb emelkedik, épül tavaszra az iskola.

— Amint az ispántól megüzentem, ötezer darab téglát ajándékozok hozzá.

— Hálás köszönettel fogadjuk a báró ur nemesszivüségét. Gondunk lesz rá, hogy az iskola legyen a messze környék legszebb épülete. Van már tanitónk is: Báthi András uram, a vargyasiaktól édesgettük el magasabb fizetéssel.

— Mennyit kap évente?

— Százhusz forint készpénzt, két köböl tiszta buzát. Disznó tornak, lakzinak, keresztelőnek állandó vendége!

— Ez is csak valami. Mosolygott Térváry. No én megtoldom a deputátumát még ötven forinttal!

Az ispánt majd kilelte a hideg, mikor ezt az összeget kiutalványozta. Bolondok, ha többet nem kérnek, epéskedett az irnok előtt. Csak egyszer megvessék itt a lábukat: nem turja ki őket földi hatalom!

Más alkalommal Gyapjas, ujabb tervezgetéssel állt elő.

— Jövő évre, ha beüt a termés, egy kis imaházat emelünk. Szegényes lesz biz az: de hát pompa, czifrálkodás nélkül is lehet őszintén dicsérni az istent.

A karantai telep ilyen arányban fejlődött, gyarapodott tovább. Térváry nem igen törödött vele, az ispánt bízta meg a felügyelettel, az uradalom érdekeinek megőrzésével; csak arra ügyelt, hogy a haszonbért pontosan megfizessék. Egy napot se késtek vele soha!

A telepnek nem sokára nagy híre támadt, nem csak a környéken, de tul a megye határain.

Ott, ahol a két házsor végződött, a domb alján, volt egy elpusztult csordakut, melyet a járásföldek kiosztása következtében a kispásztorok sem használtak többé. Kidőlt ágasát, gémjét, káváját a juhászok tüzrevalónak hordták el; a vályunak is régen lába nőtt: csak az oldalait őrizte meg a kegyelet, hogy sötétben, aki arra botorkál, bele ne essék.

Egy nyári vasárnap délutánján történt, hogy a tanító tizéves leánya (a mostani vidéki színésznő!) több gyerekpajtásával a kut körül játszadozott. Nyugtalan vérü virgoncz teremtés lévén, szaladozás, ugrálás közben, csupa pajkosságból felkapaszkodott a kut korhadt oldalára, majd előre hajolva lenézett a mélybe.

Sokáig bámulta a vizet, mely egészen tiszta volt. Moha, gomba, csak a téglaszélek közt képződött. Felülete áttetsző szint nyert a nap odatévedt néhány sugarától, melynek csábos játéka káprázatba vonta szemeit.

A kis Erzsi előtt ugy tünt fel: hogy egy csodaszép élő női arcz lebeg a viz szinén.

Honnét sejthette, tudhatta volna azt, hogy e fényes látománya nem egyéb, mint saját ábrázatának megnagyobbitott mássa.

Színéből kikelve, halálos remegéssel futott haza, elmondva apjának hogy az elhagyatott kutban mit látott... egy szakasztott olyan arczot, mint a szobában függő képen a boldogságos szüzé. Még az a ragyogó koszoru is ott volt a feje fölött.

A tanitót zavarba hozta a leány okos, értelmes beszéde. Nem is olyan lehetetlen az! Hiszen a boldogságos anya a tisztaság és ártatlanság koronáját viseli: miért ne mutathatná magát a tiszta ártatlanság előtt.

Báti András mély vallásos érzelmü volt. De mint a legtöbb kisebb müveltségi fokon álló ember, hitt a csodákban meg a babonában.

A nép gyermeke lévén, egész életét a nép között töltötte, mely — kivált az alföld déli részén — ma is feltétlen hive, terjesztője a babonának.

Hisz a legképtelenebb csodákban, az angyal és ördög földi harczában, ráolvasásban, szemverésben, rontásban. Megesküszik, hogy bizonyos bűbájos szavaktól elpusztul a szomszéd tehene, aprójószága. Vannak boszorkányok, kik áldozatukat kitartóan üldözik, beteggé teszik, álmukban mellükre ülnek. Hisznek a temető éjféli borzalmaiban, a hazajáró lélekben, melynek halál követi a nyomát.

A tanitó nem igen iparkodott leányát balga tévedése felől meggyőzni; azt sem tiltotta meg,

hogy valakinek erről a titokzatos eseményről ne szóljon. Sőt atyáskodva arra intette, figyelmeztette, hogy ezután még nagyobb buzgalommal, áhitattal imádkozzék Jézus szeplőtlen anyjához.

A dolog természetéből okosan következik: hogy a csoda hire hihetetlen gyorsasággal terjedt. És ennek szintén természetes folyománya, hogy egy hétre rá nem volt a telepnek olyan ártatlan leánya, ki előtt e csoda nem ismétlődött volna.

Látták valamennyien a szent anyát, a viz szinén lebegni. Oly szép, oly fényes volt! Mosolygott, barátságosan hajtogatta áldott fejét: hogy a bűnösök bünbocsánatot nyerjenek.

Szent a kut, szentelt a vize is! Boldog, aki mélyébe tekinthet!

Tarka virág illatát a szellő, az ilyen tulvilági esemény hirét a szóbeszéd terjeszti. A föld népe, mely jólétét az égiektől várja, babonás hitével szentesitette a kút históriáját.

Boldog, ki közelében vagy éppen mellette tartózkodhat, élhet. A bűnös lélek oda vágy: hol enyhet hint rá az örök irgalom!

Kezdetben csak néhány munkaképtelen vén asszony járt ki a kuthoz imádkozni. Példájukat követték a gyermekek. De nem sokára a közeli vidék lakói is felkeresték, mindig többen jöttek a városi tanyákról, gyalog, kocsikon, ki mint szerét ejthette.

Valakinek eszébe jutott, hogy próbát kellene

tenni a vizzel, sulyos betegségek, nehéz nyavalyák gyógyitására.

Csakhamar száz esetet tudtak rá, hogy vak emberek visszanyerték szemük világát tőle. Sánták, bénák meggyógyultak, egy halálos beteg, kinek lába a sirban volt, néhány kortyot ivott belőle, most itt imádkozik a többi ájtatos hivő között!

A kut korhadt deszka-oldalait téglafallal cserélték föl. Magas tölgyfa oszlopra feltüzték a Mária képét, a mint a kis Jézust anyai szeretettel tartja az ölében.

Illatos mezei virágokból font koszorukkal volt mindig elboritva a szent kép, az oszlop!

Hordták a kut csodatevő, gyógyitó hatásu vizét korsókkal, vedrekkel, idegen tájra is. Fogyott, de nem apadt le soha!

A városi plébániáról kihozták az öreg papot, a ki szent mise és alkalmi beszéd kiséretében, az egyház szertartása szerint beszentelte a kutat, és ezáltal bucsujáró helylyé avatta fel.

Évente egyszer, őrangyalok napján esik meg a bucsu a hivők ezreinek jelenlétében. De azért alig van nap, hogy ne imádkoznék a kut Máriaképe, feszülete előtt néhány kegyeletes látogató.

A derék karantaiaknak takaros hasznot hozott ez a népvándorlás, a tanitó leányának Báti Erzsikének csodás látománya. Aki egész napot itt töltött, annak enni inni kellett, ha nem hozott magával, kapott a telep lakóitól jó pénzért. Élelmes

városi kereskedők, iparosok sátrakat állitottak fel a misék, egyházi ünnepélyek tartamára. A hit, vallás és az üzlet szava, igéje szépen megfér egymással.

— A szentkuti bucsunak ez a története...

VI.

A városi vendégek Gyapjas Imre tanyájára éppen a legjobbkor, a tálalás idejére érkeztek.

Az udvart az eresz hosszában sátorrá alakitották át; diszitése friss galyakból, virágos faágakból került ki. Külön asztalt teritettek a városi nagyrabecsült urak számára. Az asztalfő első helye Térváry bárónak a kegyes földesurnak volt fenntartva.

Az előkelő vendégek a lehető legszivélyesebb fogadtatásban részesültek nemcsak a háznép, de a meghivott gazdák részéről is. Ünneplő ruha volt mindenkin: a tanyai banda fülbemászó indulót játszott.

A Gyapjas-család legkisebb csemetéje egy hat éves pufók képü egészséges leányka, ritka bátorsággal nyujtott át egy csinos bokrétát a főmérnöknének. Csókot kapott érte.

A finom juhleves, ez a külterületi speczialitás, porczellán tálakban párolgott az asztalon, de nem nyult hozzá senki. Csupa tiszteletből vagy félóráig vártak a báróra.

Végre is Dániel ispán urnak kellett a kése-

delem okát megmagyarázni. Elég alattomosság volt tőle, hogy korábban nem tette.

— A báróné ő méltósága a délutáni fővárosi gyorsvonattal megérkezik. Jó uram a vasuti állomásnál várja. Hosszu ut az innét: alkony veti őket ide.

Az ebéd a legderültebb hangulatban folyt le. Gyapjasék fényesen kitettek magukért. Annyi volt a különböző eledel, hogy még egyszer annyi vendég sem fogyaszthatta volna el.

A szentkut környékéről felhallatszott a bucsusok czikornyás éneke, a vásárosok zsibongó lármája. A malacz banda magára akarván terelni a közfigyelmet, huzta, futta olyan elszánt kitartással, hogy még az effajta zenéhez hozzászokott Szecsei bácsi is ijedten kapkodott a füléhez.

Elek volt talán a legvigabb az egész társaságban. Sürü poharazás kiséretében ingerkedett néhai ellenfelével Baksi utibiztossal: aki máig nem tudja neki megbocsátani, hogy elütötte a zsiros hivataltól. Avval biztatta, hogyha az ármentesités nagy művét befejezi: lemond a javára.

— Vagy ha valami végzetes hibát követek el, a mi ugyan könnyen megeshetik, hát el is csaphatnak. Akkor aztán te lész az utódom.

Baksi ur nagyot nyelt rá; csöndes melankóliával dörmögte: »hogy élő fának nehéz a kidőltét várni!«

Csengeleinének a polgármester mellett jutott

hely. A város ez idő szerinti feje közönséges mindennapi ember, ki bővebb bemutatásra nem szorul. A fiatal asszonynak az ebéd alatt volt ideje és alkalma e ritka külsejü ur nézeteit meghallgatni a fiatal házasok egyetértésének mélységes titkáról.

— Mikor boldogult nőmmel egybekeltem, s a lakzi gyönyörüségein átestünk, az volt az első szavam hozzá: angyalom én az ősi szokás rabja vagyok és ezután is mindennap este benézek a korcsmába, a régi czimborákhoz. Ha nehezedre esik, tiltakozni fogsz ellene: én leszek a legnagyobb korhely a város férjei között. Ellenben, ha emiatt nem szólsz semmit, belenyugszol a megmásithatatlanba, naponta már este kilencz órakor ölelő karjaidba sietek. Persze, hogy akkor is a korcsmából jövök.

— A felesége nem pakolt fel mindjárt, nem sietett vissza az anyjához? Én megcselekedtem volna!

— Nagyot nézett, maradt, mert szeretett! Hja kérem szeretettel, szoktatni kell az asszonyt ravasz módszerrel, kedélyes furfanggal s ha kell nyers őszinteséggel.

Csengeleiné önkéntelen is összehasonlitást tett férje és a város első tisztviselője között. Férfi mindkettő. Mégis mily óriási köztük a különbség!

— Például: én nyiltan elbeszéltem a feleségemnek minden legénykori stiklimet, bűnömet, kalandomat. Okos asszony nem itéheti el ezért az urát. A házasság kiegyenlit mindent. Uj élet kapu-

ját nyitja fel: mely az átélt idők emlékei előtt örökre zárva marad!

A tanító lakásán sokkal csendesebbek voltak a kedélyek.

A pusztai pedagógusnak a leányán, Terbe kapitányon és a kisteleki harangozón kivül nem volt más vendége. Egy kis oldalszoba volt összes lakása, a kertre nyilót a báró foglalta le. Igy sem fértek el. Kiültek az eresz alá, mely az utczától magas léczkeritéssel volt elválasztva.

A kapitány sehogy sem érezte magát e vegyes társaságban. Pedig itt is pompás ebéd volt ám, de alig evett valamit.

— Miért nem hitt meg az öreged még néhány csőszt meg birkapásztort is az asztalhoz? Annál élvezetesebb, érdekesebb volna a mai mulatság.

— Ne légy kiméletlen Oszkár. Sugta Erzsike bántódva. Ismered származásomat, tudtad hogy nem vezetlek üveg fedél alá, márvány palotába. Ha szeretsz, ne bánts meg ennyire!

A kapitány szó nélkül felugrott. Zubbonya zsebébe dugott kezekkel, fütyörészve ment ki az utczára. Szivességének jeléül erősen bevágta maga után a keritès ajtaját.

A tanitó sanda szemekkel, mogorván nézett utána.

— Jegyesed neked, igazi vőlegényed ez a czifra katona?

— Két hónap óta az! Itt van ujjamon a gyürüje.

— Mikor házasságot igért, akkor is ilyen finom viseletü volt?

— Kissé hirtelen természetü. Más különben derék, kedves ember!

Az öreg szapora fejcsóválás után még egyebet is kérdezett.

— Szeret téged igazán?

— Bebizonyitotta.

— Ugyan mivel?

— Lemond értem tiszti rangjáról, hogy feleségül vehessen. Beadta kérvényét, hogy polgári alkalmazásba kiván lépni. Az ilyen művelt ember minden ujjára kap akár tiz hivatalt!

— Nagyon szép, becsületes tett lesz tőle, ha kedvedért, szépségedért ezt az áldozatot hozza. De ugy látszik, irtózik az uj atyafiságtól. Barátságos szóra sem méltatott!

Erzsikének erre is volt mentsége.

— Szoknia kell a mindennapi emberekhez. Folyton a legelőkelőbb társaságokban mozog. Mig a térvári kastély el nem uszott: napos vendége volt a bárónak. Főispánokkal jár vadászni, tábornokokkal kártyázik. A környék arany-fiatalságának ő a vezére.

Ő is kisietett az utczára. A kapitány éppen az iskola falára pingált ákombákumokat, a telepi nebulók eme mesteri hyeroglifjeit, szabadkézi rajzait szemlélte.

— Nagyon különösen viseled magadat Oszkár. Kezdte a leány neheztelve. Már az uton is olyan fagyos voltál, erővel kellett belőled kirángatni a szót. Megbántottalak?

Oszkár mosolyogni próbált, de sehogy sem sikerült neki.

— Talán bizony a fiatal mérnökné kavarta fel a véredet? Párszor hátra néztem; láttam hogy első találkozásra is értitek egymás nyelvét.

A kapitány elvörösödött. Szinte durván válaszolt

— Művészi fantaziád, alakitó képességed dolgozik megint. Nem vagy most a szinpadon!

A Gyapjas tanya udvarából Elek lépett ki. Szétnézett s amint Oszkárt meglátta, sietve közeledett felé.

— Hagyj magamra édes! Szólt kérően a lányhoz. A főmérnök hozzám tart, fontos dolgot kell vele elintéznem. Megtudakolom tőle: nincs e a városnál valami jó állás üresedésben, amit én is betölthetnék. Az én helyzetemben, a pályaválasztás előtt legkisebb protekczió is sokat ér!

Oszkár is megindult. A két férfi büszke testtartással, ruganyos léptekkel közeledett egymáshoz.

— Engedje meg a kapitány ur, — szólt Elek a külső tisztelet minden jelével, — hogy eddigi ismeretségünk alapján egy kéréssel alkalmatlankodjam.

— Parancsoljon velem. Kész örömmel! volt az udvarias, de kimért felelet.

Aki messziről nézné e két deli alakot, azt gondolhatná, két jó barát ölelésre készül. Pedig Elekben forrt a düh, nagy megeröltetésébe került, hogy magát mérsékelje.

— Ön szándékosan vagy véletlen, egy szerfölött kényes magánügybe avatkozott. Emlékezik utközben a nőmmel folytatott társalgására?

— Minden egyes szavára!

— Régi emlékeket érintett, amelynek megbolygatásához csak nekem lehet jogom. Rajtam kivül senkinek e világon!

— Nem vonom kétségbe.

— A kapitány ur érdekfeszitő történetként beszélte el nőmnek ifjukori éleményeimet, sanyaru napjaimat, a Morotvay család jótéteményeit, a tanuló évek apró cseprő bajait.

— Nem mondtam talán igazat?

— De még többre vetemedett. Heveskedett Elek, kit a kapitány kurta száraz felelete egészen kihozott a sodrából. Egy védtelen nőt becsmérelt, megtépte jó nevét, s mindazt, a mi a nőnek a legdrágább.

— Ez már nem volt szándékomban.!

— Mentsége nem méltó a katonatiszthez; eljárása, cselekedete lovagiatlan, megróni való.

A tiszt arcza változatlan maradt e nyilvánvaló sértésre. Csak a jobbkéz rándult meg idegesen, mintha hirtelen fölemelni akarná, de valami visszatartotta.

— Ebben is igaza lehet!

— Ha az volt a czélja, hogy nőm irántam érzett tiszteletét megingassa, szeretetét elhidegitse: talán részben el is érte. Maga a kisérlet megvetésre méltó.

— Elismerem, hogy az.

— Minek minősitsem tehát a tettét?

— Aminek én. Kötelességnek!

— Nekem más fogalmaim vannak a kötelességérzetről.

— Nekem is. De juthat az ember olyan körülmények közé, midőn a bün, vagy a legczudarabb dolog a kötelesség álarczában lép fel s annak hódolni tartozik. Midőn az akarat egy démoni erő békója alatt nyög: s a vezérétől megfosztott agy ostobán cselekszik.

Elek olyan mozdulatot tett, mint aki távozni akar.

— Pár szót még uram! Ha megelégszik magyarázatommal: maradunk a régiek; ellenkező esetben bármely elégtételre készen állok. A katona jellemével összeférhetlen, szokásával össze nem egyezhető szószatyárkodást nem önszántomból cselekedtem. Kényszeritve voltam rá. Térváry báróné ugy akarta, ugy parancsolta!

— Megint ő! Fakadt ki Elek összeszoritva ökleit.

— Engem a bárónéhoz egy megnevezhetlen vágy, őrült szenvedély deleje vonz. Azt hiszem,

szeretem; imádom, mert ellenállhatlan varázst gyakorol reám. Először csak arra kértem, hogy az ön iránt táplált méhetlen, kiolthatlan gyülöletét ne terjeszsze ki ártatlan nejére: ki férjében egy félistent imád, dicsőit!

— Avval sujtom, amivel elérhetem. Mondta kegyetlenül.

— Több mint kegyetlen! Rebegte Elek. Lelketlen, szivtelen!

— Nem volt erőm, önállóságom, hogy visszautasithattam volna kivánságát. Önmagam előtt alázott meg. »Ilyet csak katona mer megtenni, — volt végső válasza, — a ki csekélységért is koczkára teszi az életét!«

— Ennyivel tartoztam önnek uram, de többel egyelőre nem!

Elek hamarjában nem tudta mit tegyen. Ő ugyan soha nem volt katona, de érezte, hogy ez a tiszt óriási erőszakot követett el saját énje ellen: midőn a sértést eltürte s magát a védelem helyett inkább vádolta.

Együtt szenvedték át az árvizvédelem emberfölötti fáradalmait, de barátságuknak sokkal szükebb volt a határa, semhogy ennek keretébe az ilyen hangot beleilleszteni lehessen.

A kapitány tisztelgett, sietett vissza az iskolához. Szerelmese nyugtalanul várt reá. A keritésmögül leste a rövid párbeszédet, mely a heves kézmozdulatokból itélve csak félelmet kelthetett.

Az utcza végéről lárma, erősbülő zaj, kiabálás hallatszott. Népcsoportok tüntek fel, gomolyogtak előre. A hullámzó tömegből a báró fogata vált ki, mely a tolongás miatt csak lassan haladhatott.

— Éljen a földesur, ami pártfogónk, isten éltesse a méltóságos bárónét! Kiáltották harsányan. Mintha csak a szeretet őszinte kifejezése lett volna az örömriadal, oly jól esett a fülnek. Pedig nem az volt!

A jó karantaiak a bucsusok különféle elemeivel egyesülve rögtönözték a tüntetést. Sorsuk, jövőjük annak az embernek a kezébe van letéve, kit igy ünnepelnek. Hadd lássa, győződjék meg róla: hogy ez a nép mily hálatelt szivvel érez iránta; ragaszkodásáért nem vándorbotot, de elismerést, jutalmat érdemel.

Térváry kiugrott a hintóból s látható jókedvvel vegyült a tisztelők közé. A báróné az iskolához vitette magát.

Pompás szinben volt. Látszott rajta az ovácziò hatása. Az öreg tanitó vállát kegyesen megveregette s megengedte, hogy Erzsike kezet csókolhasson.

— Estig maradok itt! A tanitó bácsi szobája férjemnek sem nyujt kényelmet, annál kevésbé nekem, ki a legcsekélyebb zajtól, lármától, elviselhetlen főfájást kapok. No, hogy ütött ki a bucsu? Sok a sátor, ezrével nyüzsög a nép a kut környé-

kén, Hány tánczhelyet engedélyezett az ispán? Vannak e szép lányok, takaros legények?

Fogós kérdéseire be sem várva a választ a némán reábámuló kapitányhoz lépett. Hozzá hajolva suttogva váltott vele néhány szót: ilyen bizalmaskodó volt a felelet is. Tömött ibolyacsokrát levette kebléről, mosolyogva nyujtotta át a tisztnek, ki azt mély meghajlással köszönte meg.

— Poros, rendetlen a ruhám! Magad uram, ha szolgád nincs! Mondta czélzatosan a tanitó lányára tekintve, kitől azt várta, hogy szolgálatát rögtön felajánlja. Bizonyára abban a hitben lépett be az iskola ajtaján, hogy Erzsike nyomban követni fogja. Arra ugyan várhatott!

E helyett furiaként oda ugrott a kapitányhoz, villámgyorsan kitépte kezéből az ibolyacsokrot s mielőtt megakadályozhatta volna, izekre szakgatta.

— Azt a virágot szagolgasd, csókolgasd, — sziszegte magánkivül, — amit tőlem kaptál!

A kapitány bőszülten lökte el mellőle a leányt, ugy hogy a keritésig támolygott. Tovább is ott maradt! Fejét a kemény léczhez szoritva, keservesen sirt, zokogott.

VII.

Térváry bárónénak kedve kerekedett megnézni a bucsusok tánczhelyét, mely az ájtatosságok végeztével adatott át rendeleltésének. Kiváló élvezetet talál a népies mulatságok tarkaságaiban, a legények, leányok változatos tánczában. A hány a pár, annyi félekép járja. A nagyvárosi kiváncsiság aranynyal fizetné az ilyen látványosságot.

Többször s következetes konoksággal nyilvánitotta, hogy ha nem tartaná méltóságán alólinak paraszt menyecskének öltözve surranna a tánczosok közé. Senki által nem ismerve, hátrakötött kontytyal, rövid viganóban, sujtásos sarkos papucsban, nyalka legénynyel ugrálni, forogni, ruháját riszálni: mily felséges, menyországi élvezet volna az!

Terbefalvi Terbe Oszkár, a székháti háziezred délczeg kapitánya karján tette meg a tánczhelyhez vezető utat. Mondanunk sem kell, hogy a két előkelő alak közfeltünést keltett s különböző találgatások kapcsán bámulat tárgya volt.

Morotvay Regina egyátalán nem volt kiváncsi a férje hollétére. A parasztokkal egyezkedik, vagy ami valószinübb, a városi urakkal tárgyal a puszta megvétele ügyében. Ez az ő legfőbb teendője, érdeke. Neje szórakozzék ugy, amint kedve tartja. Eddig sem ellenőrizte lépteit, tehetett tőle amit

akart. A külszin, a látszat, ez a fő: a világ mindig ebből itél.

Gyapjasék vendégei szintén melegen érdeklődtek a tánczhely iránt: mely a rögtönzött korcsma udvarát foglalta el. Zúg zsibong a tömeg, de hire sincs rendőrnek vagy lovas pusztázónak, noha az ilyen külterületi vigasság rendesen egy csomó fejbeveréssel, nem ritkán bicskázással szokott végződni. Kiegészitő része a verekedés, mint borjuszáju gyolcsingnek a kivarrás, pörge kalap mellett a bokréta.

A báróné meg nem állhatta, hogy csipős megjegyzéseket ne tegyen a társadalom azon állitólagos intelligens elemeire, akikre a földhöz ragadt paraszt házánál a potya eszem-iszom ráfér.

Oszkár erre azt jegyezte meg, hogy Gyapjas nemcsak uradalmi bérlő, de városi földesgazda is. A polgármester és társai tartózkodás nélkül elfogadhatták a meghivást.

— Védelme nagyon gyanus, kedves katonám! Értem a benső rokonszenv indokát. A hatóság jóvoltából pompás dolga volt a századnak a vizvédedelem alatt. A főmérnök is előzékeny, pazar volt, — a város kontójára.

— Csengelei a megtestesült becsületesség. Szemtanuja voltam, ezrek fordultak meg naponta a kezén, ellenőrzés nélkül. A férfi legszebb tulajdonait bámultam ebben az emberben.

— Az csak látszat! Nem látott még olyan piros almát, mely belül rothadt? Olyan ő is.

— A gyülölet mindig elfogult.

— Ej, ne fecséreljük a szót érdemetlenre. Azt kell hinnem, hogy ellenségeimnek hizeleg. Nézzük inkább a vigadókat

Hanyagul a tiszt kardmarkolatára támaszkodott.

Amit legkevésbé vártak, Térváry rájuk toppant. Törödöttség, levertség látszott rajta. Bocsánatkéréssel intette magához nejét. Élénk beszélgetésbe merültek.

Oszkár ezalatt önkéntelenül is azon töprengett, mi az oka a báróné végtelen gyülöletének, melyet maró kegyetlenséggel nyilvánit, valahányszor Elek neve szóba kerül. Soha sem titkolta a gyöngéd viszonyt, mely özvegysége alatt ábrándos lelkeiket összeforrasztotta: tudomása volt erről a bárónak is: az uj házasság fátyolt boritott a multra. Évek óta tart, forr az áldz gyülölet.

Annál nagyobb volt tehát a meglepetése, midőn a báróné férjével folytatott csendes beszélgetés után visszajövet, különös, érthetetlen kéréssel fordult hozzá.

Azt kivánta, hogy keresse föl Csengeleit és küldje hozzá. Ne kutassa, mi készteti vagy kényszeriti erre: most nincs helye a bővebb magyarázatnak. Az iskolánál várni fogja.

— Magához hivatja? Találkozni, beszélni óhajt vele? kérdezte Oszkár megütődve.

— Okvetlenül, késedelem nélkül! Valószinü, hogy habozni, akadékoskodni fog: paraszt gőg lakik benne! Bizom a tapintatosságában, rábeszélő képességében ... mondja meg neki, hogy epedve várom!

A kapitány még habozott.

— Komoly szóvitánk volt az imént. Ellenségként váltunk el. Nem nyilatkozott: megelégszik e avval az elégtétellel, amit neki adhattam.

— Megteszi vagy nem? Határozott legyen a válasz. Vagy azt akarja: én keressem fel, esetleg megszégyenitésnek, vagy durvaságnak tegyem ki magamat?

Ez az érv hatott. Oszkár eltünt a bucsusok tömkelegében, Térváryné pedig szinte rohant vissza az iskolához. Eszébe sem jutott, hogy a járókelők vigyorgó gunynyal nézhetnek utána. Az előbb még oly méltóságteljesen, kihivóan andalgott a kapitány mellett, most siet, fut, mint akit kergetnek.

A báró számára berendezett szobában összevissza hevertek az elöntött kastélyból oda hordott butorok. Alig lehetett az ablakhoz férni tőlük. Térváryné kikapcsolta az ablaktáblákat, hogy a telepre eső szabad kilátását a homályos üveglapok se gátolják.

Végtelen izgatottság vett rajta erőt. Mint a lázbeteg reszketett. Egy levegőt fog szivni avval az

emberrel, aki azt érdemelné tőle, hogy körmeivel állitsa el a lélekzetét.

Pedig erősnek szilárdnak kell lennie, ha czélt érni akar. Fel kell öltenie a tettetés álarczát, el kell némitania a boszuvágy, démoni szenvedélye tombolását. Arra a hatalomra van még egyszer szüksége, mely Eleket rabjává tette. Bizik ravaszságában, de vajjon lesz-e türelme, kitartása e merész játékhoz?

Növekvő izgalommal számitotta az időt, melyre Oszkárnak küldetéséhez szüksége van. »Most, rátalál Elekre, közli vele üzenetét. Most szabadkozik, meggyőzni iparkodik: hogy lovagias férfi a nő kérését ilyen esetben nem utasithatja vissza. Mégis mentegetőzik, kifogást kifogásra halmoz, — és végre csak enged!«

Csapongó képzelete nem mer az események elé vágni. Milyen lesz a találkozás: milyen szint nyernek az arczok; miféle láng csillan meg a szemekben; miféle indulat tüze éled fel a szivben. Ki tudná ezt előre megjósolni?

Egyszerre megrázkódott. Elek alakja tünt fel a közelben. Egyenes irányt vett a bejáratig: tehát csak hozzá jöhet. No hát a koczka el van vetve: nem várja készületlen.

Néhány várakozásteljes percz után Elek előtte állt: oly kifogástalan nyugalommal, mintha ez a kierőszakolt látogatás a régi ismeretség természetes következménye volna.

— Parancsoljon velem, méltóságos asszonyom!

— Nagy merészség, bevallom, illetlenség volt tőlem ide fárasztani. Szólt elfogultan Térváryné. Kérem, halaszsza el megrovó itéletét, mig meg nem hallgatott.

Székre mutatott, ő pedig a pamlagon foglalt helyet.

— Kétségtelen, példázgatózott Elek, hogy idegen befolyás következtében támadt ez az eszméje.

— És ha az ellenkezőjét állitanám?

— Azt kellene vélnem, hogy most már nem közvetve, kerülő uton, hanem személyesen akarja éreztetni ellenszenvét.

— Tehát azt gondolja, haragszom önre?

— A harag végtelen gyönge szó az irántam való érzelmének kifejezésére.

— Tettem olyasmit, a mi feljogositja e véleményre?

— A bárónénak rossz emlékező tehetsége van. De félre a személyeskedésnek csak a látszatával is.

Elek szigoruan nézett Térvárynéra, ki eddig szinte gépiesen hadarta a szavakat. Aztán ő vette szemügyre a főmérnököt, hátra huzva fejét: mintha szivének egykori bálványa kisérteties vizióvá változnék. Hév csapott át érdekes, finom arczán, mely azt e pillanatban széppé, vonzóvá tette.

Pillanatnyi felindulás, semmi egyéb! Azért

van a lelki erő s ennek társa a szilárd akarat, hogy csirájában elölje az ilyen gyengeséget. Az élet keserves megpróbáltatásai teremtik meg az önuralom tántorithatlan erejét: mely a lelket soha cserben nem hagyja!

— Ne játsza előttem a nagylelkűt! szólt csendesen. Vétkeim sorozatát akarom hallani. Essünk ezen is tul valahára! Magunk vagyunk ... egyszer s mindenkorra rendezhetjük ügyünket. Legyünk tisztában, hogy ebben a siralom völgyében, mely egynek pokol, másnak mennyország, – mit várhatunk egymástól. Elő a vádakkal!

Térváryné olyan hangon mondta ezt, mely csak a legtisztább öntudat sajátja. Fenkölt, önérzetes, salak nélkül való!

— Kérem, követelem, hogy beszéljen. Évek szenvedéseit akarom ma örökre eltemetni. Kitépem lelkemből az emlékezés magvát, mely örök tápot ad a bánat- s fájdalomnak.

Panaszos esdeklés rezgett át szavain.

Eleket bántotta ez a szenvelgés.

— Kiméletlen legyek?

— De igazságos is!

— Kezdjük hát az elején, — szólalt meg Elek kis vártatva némi ingerültséggel. Ön menyasszonya volt már mai férjének. Az esküvő napja is ki volt tüzve. Egy szép napon anyját válogatott ürügyekkel felingerelte ellenem; a család köréből, hol négy évet töltöttem, haladéktalan távoznom kellett.

— Igaza van! Anyám az én kívánságomra, rimánkodásomra tette azt!

— Utravalóval is ellátott bőven. Jólelkü anyja, sajnálkozva, szomoruan szorongatta kezemet; testvére, az én okos, szelid tanitványom, busan sirdogált. Morotvay Regina csaknem kilökött az ajtón. »Gyülöletem, átkom kisérje!« Sikitotta utánam. Ez volt a bucsuzója!

— Egyebet is mondtam én akkor. Jobb, ha nem hallotta!

— Elváltunk. A katonatiszt özvegye főrangu hölgy lett; engemet szülővárosom karolt fel. Én férfihoz méltóan viseltem magamat, — de ön kegyes volt továbbra is törődni velem. Gyülölete, átka daczára egyre foglalkozott csekély személyemmel. Elregélte a férjének, a kapitánynak, talán másoknak is, hogy ami vagyok, azt családjának, főképp pedig önnek köszönhetem.

— A báró számtalanszor az égig magasztalta önt előttem! Kénytelen voltam vele megértetni, hogy nagyszerü erényeinek a talaját talán mi is egyengettük!

Elek mindinkább belemelegedett a vádaskodásba. A tartózkodás korlátait ledönté, félre hát a kimélettel.

— Mert munkásaimat, a város által fizetett napszámosokat a térvári elhanyagolt töltésekre nem küldöttem: nyilt helyen, jegyesem előtt támadott

meg s becsmérelt. Ez a seb ma is fáj; még nincs behegedve!

— Megfelelek erre is!

— Megirigyelte, hogy egy szende, angyali teremtés sorsát az enyémhez füzve, uj élet ösvényére léptem. Nő létére a nő szivéhez férkőzött; idegen kézzel, felbérelt eszközzel nyult a fiatal, tapasztalatlan lélek nyugalmához.

— Végezze el ezt a kapitánynyal...

— Tudtára akarta nőmnek adni, hogy hitestársa nem az a tiszta jellem, a férfiak eszményképe, mint azt gondolná. Csak olyan közönséges ingatag ember, mint a többi, kinek multján folt van, jelenében is több a hazugság, mint a valódi érdem.

Térváryné behunyta szemeit. Minden szó a szivébe nyilal. De az őserő lüktet ereiben: mely türelmét aczélozza, kitörő indulatát, forró vére hevét féken tartja.

— Rám kerül-e már a sor, taglalta vontatottan, mintha izekre akarná szétszedni a szavakat. Van még több sérelme is tartalékban? Ha azon a rettenetes éjjelen, melynek leple alatt a zugó ár szememláttára söpörte el az ég áldását, nem őrültem meg, most nem félhetek semmitől.

— Végeztem!

— Végig hallgattam, — harsogta Térváryné, felpattanva helyéből. Azt reméltem, hogy a nőnek tartozó gyengédséget nem fogja figyelmen kivül hagyni. Hasonló lesz az én fegyverem is.

Fenyegető mozdulatot tett.

— Oh hogy végre szabadon, tartózkodás nélkül elmondhatom mindazt, ami bennem rágódik, sorvaszt, és éget. Hogy kiönthetem megbántott szivem minden keservét. Hogy végre-valahára szemére lobbanthatom az égbekiáltó igazságtalanságot, mit ellenem érdemetlenül elkövetett!

Fejére kulcsolta kezeit, mintha félne, hogy agya szétpattan.

— Mielőtt a báró hirét hallottam volna, sziveinket a tiszta szerelem gyönyöre kapcsolta együvé.

— Édes perczek, áldott pillanatok, — sohajtotta Elek önfeledten.

— Neje akartam lenni, értse meg: felesége, hitestársa, mindene. Örömmel koszoruztam meg első férjem sirját, hogy többé ő sem állt közöttünk. Kezdetben burkoltan leplezve, később nyiltabban, a női önérzet és büszkeség arczul csapásával nyilatkoztam ön előtt, tudtára adtam egyedüli vágyamat, óhajomat. És Csengelei Elek, ki miatt örömmel türtem el a gúnyt, megszólást, hirem, nevem meghurczolását: hidegen, mondhatni megvetően utasitott vissza!

— Akkor még senki, állás nélkül való fiatal ember voltam. Megnősülni, bizonytalan jövőre, — tiltotta a józan ész, a becsület!

— Tudta, hogy férjem prédasága s hallatlan könnyelmüsége daczára még mindig gazdag vagyok!

— Éppen ez riasztott vissza, hogy lábai elé

boruljak. Piaczi áruczikk gyanánt nem dobhattam oda a nevemet. Elég volt addig a kegyelemből, a felhányt jóindulatból. Aki egyszer belekóstolt, örökké szájában marad az ize.

— A sértett hiuságnak, dacznak volt abban legnagyobb része, hogy férjhez mentem egy hajlott koru, törődött emberhez, aki, hogy régen csődbe nem jutott, nekem köszönheti. Lehet a szerelemről szó közöttünk, mikor még ma sem érzek iránta vonzalmat. Összes vagyonomat elkunyorálta tőlem; s az most, a térvári uradalommal együtt uszik. Ha a hitelezők holnap megrohanják, utána megy az eddig tehermentes karantai puszta. Ön megmenthetett volna bennünket.

— Nem értette meg a multkori védelmemet?

— Sovány kibeszélés, közönyös restség, mi csak dajkamesébe való.

Az ajtóhoz támolygott. Összefonta mellén a karjait.

— Megfogadtam, hogy irtózatos boszut állok ezért. A porig sujtom ... fetrengjen, pusztuljon ... gyötrelme legyen az üdvösségem. Megtettem az első lépést: ugy-e merészen? katonatisztet sodortam bele a játékba. De most már tovább nem mehetek.

Elérzékenyülve nyujtott kezet.

— Nem vagyok én olyan rossz, férgeslelkü, mint amilyennek képzeltem magamat. Nő vagyok, ki tömérdek megpróbáltatáson ment keresztül s az ádáz viharokban hitét is elvesztette.

Elek nem mozdult; a báróné aláhanyatlott fővel közeledett hozzá.

— Világgá kürtöltem, hogy gyülölöm. Istenem! mily iszonyu csalódás. Vártam az undort, ha csak ráemlékezem, s e helyett jóleső érzés keritett hatalmába. Ime: a legtisztább rokonszenvvel, a haldokló szerelem végső fellobbanásával kérem: feledjük a multat, maradjunk barátok, segitsük egymást a bajban, veszélyben. . .

A szék karjára hajolt. Feje imbolygott: pihenőjét kereste. De nem találta meg.

Elek lassan fölemelkedett, merev testtartással, mint aki delejes álomból ébred föl. Aztán elkapta a báróné puha kezét s mohón ajkaihoz emelte.

Sokáig álltak egymás mellett. Erkölcsi kényszer, vagy más nyüg alatt zsibong az érzékük?

Mindkettő a multon mereng. Egyik a régi boldogság fényözönében fürészti a lelkét s a jelenre nem gondol: a másik a jelen tetszetős leplével iparkodik befödni a multat!

Mind hiába, hasztalan! Romba dőlt mennyországot gyönge eszközökkel nem lehet felépiteni soha!

VIII.

Térváryné nyerte vissza hamarább önuralmát. Elmult a gyöngeség: mely sok fenkölt eszmének s aljas szándéknak sirásója volt már.

A chameleon szinváltozásának gyorsaságával tért vissza a már természetévé vált, rideg, bántó gőgje.

— Köszönöm, hogy ide fáradt. Most már végleg elválhatunk egymástól. Kölcsönös a kiengesztelés. Látható, megszivlelhető jele se legyen annak: amit az imént eltemettünk. Kérem, hagyjon el . . . távozzék . . . pihenni akarok!

Elek még mindig a régi, őrjitő emlékek zsibbasztó varázsával küzködött. De ez az affektált hang józanitólag hatott reá.

Szelid, előzékeny akart maradni.

— Elmondott mindent? Közölte megcsonkitás nélkül, amiért hivatott?

— A szavát ismétlem: végeztem!

— Olyan sürgősnek találta a kibékülést, hogy éppen ezt a megszólással, talán kellemetlenséggel járó alkalmat iparkodott felhasználni? Talán soha ebben az életben.

Mikor dob elénk a véletlen megint egy ilyen alkalmat?

— És éppen a kapitányt kellett erre a kül-

dönczszolgálatra rávenni, akivel mindeddig leszámolatlan ügyem van?

— Tőle tudom, hogy a mentségeit ön hallgatagon elfogadta. Ez a bocsánat jele. Előzetesen rávettem, hogy ha kérdőre vonja s eljárását férfiatlannak bélyegzi, ne nyuljon kardjához; hivatkozzék rám, mint értelmi bünszerzőre, legyen őszinte és kiméletes.

— Valóban az volt... De még nem tudom, nem is sejtem itt létem okát, a sürgős találkozás czélját.

— Ez most már mellékes... hagyjuk el, feledjük el!

— Ellenkezőleg, ismernem kell az indokot. Hogy álljon igy helyre a kölcsönös bizalom.

Térváryné lesütötte szemeit, mint a kurtaruhás leányka az első hizelgő szó hallatára.

— Nem merem... ej! nem akarom!

Elek most méltán boszankodott.

— Sokat tanultam, még többet tapasztaltam. A tapasztalás többet ér, mint a bölcsek elméletei, szofizmái.

— Oktatás legyen ez?

— Csak czélzás, hogy eltitkolja a valót.

— Ne faggasson! gondoltam ugyan rá, hogy egy kivételes kéréssel háborgatom. De jobb, ha nem is emlitem. Talán terhére volnék.

— Teljesithetlen?

— Nem kivánok lehetetlent, csak szivességet!

— Folytassa, kérem!..

— El vagyok gyöngülve. A sok izgalom nagyon megviselt. Távozzék: nem a férjem miatt. Ő nem volt s nem is lesz soha féltékeny. De a kapitány nagyon különös ember, árnyékként követ. Mig szerelmi ömlengéseivel ostromol, azzal iparkodik imponálni előttem, hogy jegyesét, azt a tehetségtelen vidéki színésznőt miattam hanyagolja el. Nézze csak: itt járkál az ablak alatt.

— Addig nem fogok távozni, mig kételyben hagy a kivánsága felől. Engem el nem rémithet, mindenkor helyt állok magamért.

Nem tehetett mást, könyörgésre fogta a dolgot.

— Hálátlansággal illetett a férje előtt is. Engedje jóvá tennem vétkemet, mely szerintem ennek nem minősithető. Kibékülésünk őszinteségének csak a bizalom lehet a koronája.

— Legyen tehát, mondta Térváryné csüggedten. Férjem az imént közölte, hogy a polgármester nyilatkozata szerint a város közönsége kész örömmel megvásárolja ezt a pusztát. A vételárt uj kölcsön fedezi. A hatóság minden befolyásos tagja helyesli ezt: csak a főmérnök kardoskodik, agitál ellene.

— Meggyőződésből teszem.

— A többség véleménye az irányadó!

— A kisebbség pedig felterjeszti véleményét a miniszterhez. Pártatlanul dönt az!

— Ne csináljon belőle lelkiismereti kérdést

Nyugodjék meg a többség véleményében, határozatában.

— Tehát azt kivánja a báróné, hogy olyan ügyért szálljak sikra, melyet meggyőződésem ellenez?

— Korántsem!

— Vagy hogy semleges álláspontra helyezkedjem?

— Eltalálta. Jőjjön létre az egyezség; ne inditson mozgalmat ellene. Lehetlent kérek?

— Mint a város érdekeinek hivatott őre, annál is inkább kötelességem volt ez ellen felszólalni, mert tudtommal, a mai bérlők végső erejükkel ragaszkodnak a pusztához. Ha ők maradnak a tulajdonosok, velük olcsóbban egyezkedhetünk.

— A toprongyosok! a nyomorult hajléktalanok! tört ki Térváryné, hevesen megragadva Elek karját. Hitelbe, részletfizetésre, isten nevében kellene nekik ez a tehermentes, drága föld! Pénzzé kell tennünk mielőbb, hogy oly összeget kapjunk, amit hitelező le nem foglalhat. A várossal kötendő szerződésnél az én nevem szerepel!

Térváryné Elekre tekintett, mint aki vigaszért az oltárképre néz.

— Ha megértett, — folytatta szomoruan, — méltányolni fogja előbbi tartózkodásomat. Ne szóljon ... hallgatása legyen a kedvező válasz. Csak önben van bizalmunk: szerencsétlenségünk közepett senki másban e világon.

Kezére hanyatlott a keze: pedig az a kéz még mindig az Elek karját tartotta.

— Megértettem ... mondta Elek rövid habozás után. Nem fog csalódni bennem.

— Ezt vártam!.. igen ... ez a nemes, előkelő gondolkozás önre vall! Jól esik a mentő kéz az ellenségtől is: hát még attól, ki készséggel nyujtja.

Sokáig tanakodtak, bizalmasan, meghitten. Elek kezdetben ugy érezte, hogy hinárba lépett, melynek ingoványa egyre süpped a lába alatt. De aztán szabadon engedte át magát a helyzet csábjának. Térváryné mestere volt a képmutatásnak. Korán elsajátitotta s ingatag jellemének e foltját soha sem iparkodott eltávolitani. De amint Elek távozott, megmutatta lényét a maga valóságában.

Formás karjainak nem találta a helyét. Vad öröme metsző hahotában nyilvánult.

— Először a családi nyugalmat bolygattam meg: most a lelkiismeretéhez nyultam! Hozzá férkőzöm a becsületéhez is. Utoljára a szivéhez, lelkéhez...

A tükör elé állt, a kárörömtől eltorzult arcza változatos játékában gyönyörködött.

— Helyes, pompás, nagyszerü ez igy! Salve Regina, salve! Vigadj előre a biztos győzelemnek. Légy üdvöz, te a pokol légköréből szivembe plántált gyülölet. Salve Morotvay Regina.

Meggyuladt a vére, kedvére őrjönghetett.

— Salve Regina! Ezt énekelték a jólelkek lágyan, meghatóan a bünei miatt tengerbe sülyedt város buborékjai fölött. Ez lesz az én győzelmi dalom, midőn mindenki sir, jajgat, átkozódik köröttem.

Ujongott, toporzékolt, rémes hahotája sikojba fult, majd pedig sziszegéssé enyhült. Meghalt benne a nő: a teremtés e magasztos s a tökélyhez legközelebb álló alkotásának minden bája egy-egy furiává változott, mely lángpallosért üvölt, hogy öljön, pusztitson...

Térváry a leghizelgőbb bókokkal halmozta el nejét a nem remélt siker hallatára. Boldog tervezgetést füzött hozzá rögtön.

— A holnapi rendkivüli tanácsülés elfogadja az ajánlatomat. A közgyülés megszavazza a vételárt, mely kerek nyolczvanezer forintot tesz ki. Az összeget rögtön lefoglaltatom hozományod fejében a nevedre, hogy senki hozzá ne férhessen. Az uradalomnak viz alatt levő nagyobbrésze ugyis árverés alá kerül: evvel a pénzzel még kezdhetünk valamit!

Alkonyodott. A báróné előparancsolta a fogatot. Sietnie kell a vasuthoz, nehogy a gyorsvonatot elszalaszsza. A kapitány engedelmet kért, hogy elkisérhesse. Fürgén a bakra ugrott.

Térváry nejéhez fordult.

— Azt akarja, szólt halkan, hogy nyelvére vegye, megszólja a csőcselék. Nem fog elutazni ma, mert holnap a tanácsára, támogatására lesz szükségem. A bérlők küldöttségét kell fogadnunk s

nem térhetünk ki előlük. Meg kell őket nyugtatnunk, mert ravasz, furfangos a paraszt: minden rosszra hajlandó, ha el van keseredve!

Most hagyták el Karantát a városi vendégek is. Elek a polgármesterrel ült egy kocsin, szívélyesen köszöntve Térváryt, a ki szinte belefáradt a kalap leemelésbe. Csengeleiné nagybátyjával utazott, kendőjét mélyen előre huzta, hogy bánatos arcát senki ne láthassa.

A kapitány is elkocsizott, a nélkül, hogy Erzsikét figyelemre méltatta volna. Sem önmagával sem a viszonyokkal nem volt megelégedve. Bántotta, hogy a báróné vak eszközeül hagyta magát felhasználtatni, nem tetszett neki Erzsike féltékenysége; haragudott, hogy Elek előtt meg kellett hunyászkodnia. Szóval: mai szereplése a kellemetlenségek és csalódások lánczolata, a melyekért elégtételt fog szerezni magának.

Az éj ráboritotta sötét palástját a telepre. A bucsu különböző szórakozásai után édes mindenkinek a nyugalom. Térváry a szó teljes értelmében el volt csigázva, egész nap lótott-futott: s a városuraival folytatott tárgyalások állandó izgatottságban tartották.

Lefeküdt, de mielőtt elaludt volna, neje zsörtölődéseit kellett végig hallgatnia.

»Ha már kéréssel, rimánkodással, a szomoru jövőre való hivatkozással rávette, hogy Elek előtt magát a porig alázza, mért kényszeriti az itt ma-

radásra? Ő nem lesz a szószólója tovább: kincsért sem hallgatja végig a paraszt deputáczió siránkozásait. Ami ezután következik, az a földesur gondja. Ő nem tud ebben a nyomorult szobában lepihenni. Penészes a levegő, kiállhatatlan a szag. Főfájást kap, vagy hát minden áron beteggé akarja tenni, nem elég volt a lelki izgalom.«

Hogy neheztelését tényleg megmutassa: ehhe arányitott zajjal ment ki a szobából.

Talán a tavaszi éj enyhe levegője az ő szemére is álmot fog hinteni.

A rövid, sötét folyosó végén volt a tanitó szobája, honnét világosság csillámlott. Pillanat mulva eltünt a fény, utána beszélgetés, léptek zaja hallatszott. Majd megnyilt az ajtó s a báróné az öreg tanitó szikár alakját, mellette Erzsikét vélte felismerni.

— Hát ezek mért nem alusznak? Otlött az agyába gyanakvóan. És szorosan a falhoz simult a homály daczára, nehogy észrevegyék.

Azok elhaladtak mellette s a kijáratnak tartottak.

— Menjünk gyorsan édes apám. Ezóta együtt vannak, várnak reánk! Majd elmondjuk, hogy addig nem indulhattunk el, mig ezek a bünösök itt ki nem erőszakolták az álmukat.

Térváryné tudja, hogy Erzsike kiket ért a bünösök alatt, és hogy ez az itélet leginkább ő reá vonatkozik. A féltékenységtől gyötört, szerelmében megbántott szivnek lehet-e enyhébb a hangja?

Csodálkozását kiváncsiság tetézte.

Hová történetnek ezek éjszakának évadján? Kik várnak rájuk, akik előtt a késedelem miatt a jóltevő földesur sértegetésével mentegetőzni kell? Az öreg tanitót, aki folyton testi törődöttséget, gyengeséget emleget, micsoda titkos ok készteti, hogy neki vágjon a sötét éjszakának.

Kalandos ötlete támadt. Meg akarja tudni e titkos ut célját

Utánuk lopózik észrevétlenül, árnyékként kiséri őket. A kaland, legyenek bár veszélyei, oly csábitó, izgató.

Mire az utczára kiért, a tanitó és leánya alakjainak homályos körvonalait sem láthatta. De hangos beszélgetésük elárulta utjuk irányát. Az utcza közepén haladtak a Gyapjas tanya felé.

Térváryné mintegy husz lépésre maradt mögöttük. Bármennyire figyelt, nem értette szavukat, noha éjjel uj szárnya nő a hangnak. Egyre gyorsitották a lépteiket: erőltetésbe került, hogy a távolságot betarthassa.

A telepről csakhamar kiértek a szabadba, a végtelen homályba. Annak az egy-két égi őrszemnek nem az a hivatása, hogy lanyha pislogása mellett meg lehessen különböztetni a tárgyakat, hanem hogy ároktól, gödörtül, a lidérczek mocsarától elterelje a puszta bolygó vándorát.

Elmaradt a tanya, a kocsiut, keskeny csapáson a harmattól nedves rétre tértek át. Az éj

csendje borongós érzéseket szül, melyek hallatlanná teszik a léptek zaját, de nem enyhitik a fáradságot, sőt sarkalják a vágyat a czél felé.

Térváryné kezdte bánni elhamarkodottságát. A két homályos alak előtte lebeg, de már csak szóval érhetné be őket. Künn a pusztán, egyedül, elhatározása merészségével össze nem egyeztethető szeszélyből, üzőbe vesz két közönséges teremtést, akik az ő dolgába soha nem ártották magukat. Ő azonban mégis azt kutatja, mi tartja őket ébren?

Hát nem-e kaczagni való dőreség ez?

Vékony czipőjén keresztül érzi a vizes fű hidegségét. Lábaira mintha ujabb és ujabb sulyok nehezednének, majd a kimerültség előjele, a zsibbadtság is jelentkezik, és még sincs vége ennek a hosszu, bizonytalan utnak.

Hozzávetőleges számitása szerint legalább is egy óra óta tart már ez a hajsza. Ekkora megerőltetésre nem hitte magát képesnek. Vissza nem fordulhat: hová menjen, merre bolyongja át az éjszakát? Az a két sötét alak csak viszi, hajtja tovább, amig le nem roskad s az éj barna szemfedője ráborul.

Szorongó félelme a kétségbeesésig fokozódott.

Vége volt a rétnek, a mezőnek is: göröngyös talajon mentek tovább. Tavaszi kiszáradt szántáson, melynek éles rögein olyanokat botlott, hogy alig tudta magát ujra összeszedni. Az éj pedig ezalatt lassu szinváltozáson ment keresztül.

Foszlányos felhők mögül előbukkant a hold. Fénye inkább sárgás, mert ködpárával telitett a lég. De bármilyen szinben jelen meg: milliók reményteljes mosolya üdvözli. Ez a szende égitest, szabályos időrendszerével a megujuló, visszatérő remény jelképe. Térváryné is szent áhihattal néz föl reá.

Végre, mintha kisebb-nagyobb házcsoportokat különböztetne meg a közelben. Valóban: házak, lakóhelyek . . . vége a kietlen pusztaságnak: itt emberek laknak!

Széles utcza végén, magas léczkerités mellett surrant el a két árnyék. A báróné még mindig a nyomukban járt. Amint azonban futólagos pillantást vetett az épületre: ijedten állt meg, mint aki örvény szélére lépett.

Elképedve látta, hogy oda jutott vissza, a honnét elindult. Oriási, keserves körut után ott van az iskolánál! Valószinü, hogy elárulta magát, valamikép meglátták s hogy lerázzák a nyakukról, végkép kifáraszszák: meghurczolták a határban.

A tanitó és leánya nem tértek be a lakásukba: fürgén iramodtak tovább, megint csak a Gyapjas tanya felé. A kimerültség helyett vidámak, jókedvüek lehettek: mert idáig visszahallatszott éles hahotájuk.

Mi más ez: mint a megelégedés pöffeszkedő hangja a sikerült tréfa, a megcsufolt kiváncsiság kudarcza fölött.

Térvárynét a szégyenkezés dühe széditette meg.

— Nem fogtok ki rajtam nyomorultak! Hörögte. Megyek utánatok, ha csuszva, mászva is, amig titkotokat fölfedem!

Végső erőfeszitéssel vánszorgott utánuk. Többször visszanéztek, de az erősbülő holdvilág daczára a házak árnyékától nem láthatták.

Ekkor azután jobbra fordultak, egyenesen neki a dombnak, mely a bucsuhelylyé avatott szent-kutnál ér véget.

IX.

Időbe került, mig Térváry báróné a dombra felküzdötte magát. Itt aztán összeesett.

Szivós, bámulatos kitartása meglelte jutalmát, mert olyan látvány tárult elébe: minő a fantasztikus történetek világába háttér gyanánt méltán beillenék.

A völgyszerü lapos mélyedés közepén hatalmas máglya égett, melynek izzó piros fénye az égig felszökött, nappali fénybe vonva a lapály utolsó rögét is.

A kut környékén, a tüzhöz közel az árusátrak, bódék, az oltár, az ájtatos hivők kegyelete helyén pár száz paraszt hullámzott a legnagyobb csendben. A büvös camera obscura vetit ily idomtalan alakokat.

A feszület előtti lombos, virágos emelvényen festői nőalak állott égnek emelt fejjel, ájtatosan összetett kezekkel. Fehér ruha omlott alá szabályos termetén s a tüz fénye vérvörös szint kölcsönzött gömbölyü arczának.

— A tanitó Erzsikéje, a kapitány néhai jegyese. Mormogta a báróné inkább szánakozva, mint meglepetve. Mit akar itt ez a kóbor szinésznő, ez a kisasszonynyá, uri nővé finomult paraszt-csimota? Talán valamelyik magán-jelenetét adja elő a karantai benszülöttek földvásárlási alapja javára.

Kegyetlen gúnyjában nem soká gyönyörködhetett. Erzsike megszólalt, tiszta, átható, szivhez szóló hangon:

— Atyámfiai, én édes véreim, kedves barátaim! Nehéz, inséges napok várnak reánk, keserves jövőnek nézünk elébe. Hogy bajunkra, bánatunkra irt, balzsamot nyerjünk: forduljunk védszentünkhöz, a csodatevő szüzhöz, ki fölséges, szent ábrázatát nekem, mint gyermek leánynak, azonkivül sok ártatlan lánypajtásomnak oly kegyesen megmutatta. Esdve kérjük: ne hagyjon el bennünket a nyomoruság küszöbén!

Szétterjesztett, ölelésre hajló karokkal a feszület felé fordult s imába kezdett.

A körülállók mintegy parancsszóra levették fövegeiket s halkan utána rebegték a vallás áldott igéit.

Térváryné összerázkódott. Nem ilyen kezdetet várt ő: más hangra, jelenetre volt elkészülve.

Erzsike keresztet vetett magára s még érczesebben folytatta.

— Mi a bajunk, mi bánt bennünket, tudja, érzi, még a csecsemő is. Ez a föld, mely oly hosszu időn keresztül hajlékot, otthont, életet adott, meglehet, hogy pár nap mulva nem lesz már a tiétek.

— A város akarja előlünk elharácsolni. Zugták minden felől.

— Gazdát cserél a puszta: uj földesurnak uj lesz a cselédje: kövérebb, munkabiróbb az eddiginél. Itt éltetek, itt morzsoltátok le, sirtátok végig időtök javát: véres verejtékkel megszakadt tagokkal itt küzdöttetek a tavaszért, nyárért, a napsugárért, az isten áldásáért. Hát oly könnyen itt tudnátok ezt a helyet hagyni?

— Nem űzetjük el magunkat... nem engedünk, itt maradunk... kiabálták többen, helyeslő moraj által kisérve.

— Ha már a házakat nem is vihetitek magatokkal, — mert hiszen azt a szerződés szerint még le is kell rombolni, — elvihetitek-e magatokkal a temetőt: hol annyi drága, kedves halott porladoz. A nyugvók emléke örök váddal üldözi élete fogytáig azt, ki könyörtelenül el tud válni szerettei besüppedt sirjától.

— Vakmerő lázitás, arczátlan izgatás ellenünk! Susogta a báróné magánkivül.

Tehetetlen báb: nincs hatalma, ereje megakadályozni.

— Mindezt azért soroltam elő, — hangzott csendesebben, hogy a baj, a veszedelem nagyságára rámutassak. Jól tették, hogy édes apám tanácsára hozzám fordultak. Ismerem a báró urat, örökbe fogadott cselédje voltam!

— Leánya . . . gyermeke. . . .

— Cselédje, ha mondom! Mert mint ilyent bocsátott el magától. Meg kell hogy hallgassa a kérésemet! Majd leszek én a küldöttség szószólója, majd elkesergem én a karantaiak baját, panaszát. Ha van szive, megindul a szavamon.

Zürzavaros lárma hangzott sürün megujulva. A kitörő, lelkesült öröm nyilvánulása az!

— Hátha elutasit bennünket, ügyet se vet a kérelmünkre, kilátást sem nyujt az egyezkedő alkura.

— Akkor kérjetek a haragtól, vagy elszomorodott szivetektől tanácsot!

Az eddig nyugodt, csöndes tömeget a forrongás láza szállta meg. Százan is zajongtak, beszéltek egyszerre. Erős kifakadásaik közé szitkok vegyültek.

Térváryné a domb-tetőn egy földhányásra támaszkodva szemlélte a kut körül történteket. Valódi szinielőadás volt az: hálás publikum hódolt a főszereplőnek.

Az éj hüvös volt. Csak most érezte, hogy mennyire fázik, hogy el van csigázva. Haza gyorsan, nehogy megelőzzék.

Alig tett támolyogva néhány lépést, egy

erős férfialak, mintha csak a földből pattant volna ki, termett mellette.

Dús Dániel ur, a központi ispán volt.

Egyre hajlongott és csak ugy szórta az »alázatos szolgája«-féle hódolatteljes köszöntéseket. Egy csöppet sem csodálkozott, nem ütődött meg rajta: hogy a méltóságos báróné éjjel tizenegy óra körül ezen az elhagyott puszta helyen ődöng; — kinek ne volnának titkai? Az alázatos kérdezősködés helyett boldogan dicsekedett:

— A jó gazdatiszt szivén viseli a kenyéradója érdekét s azt tőle kitelhetőleg előmozditja. Arról értesültem, hogy a parasztok áskálódnak az uradalom ellen: itt gyüléseznek, tanácskoznak, hazug, bolond dolgokat összevissza beszélnek. Végig hallgattam a szónokot.

— Leszedte rólunk a keresztvizet is.

— Én a ruhát huzom le róluk. A félévi bér holnap válik esedékessé. Lefoglalom a jószágaikat, ha rögtön nem fizetnek.

A jeles népbarát további beszédének a kikötözés, elkergetés, nyuzás, korbácsolás s ezekhez hasonló fenyiték sürü emlegetése képezte a tenorját. Még jogokról, méltányosságról mernek szólni, mikor a szerződés, a pénz beszél!

— Adunk nekik földet, verte mellét hetykén, — de csak amennyit megehetnek!

A báróné lábai most már csakugyan megta-

gadták a szolgálatot. Rövidült a lépése, mint a kurta bilincsre vert rabé.

— Nyujtsa hát a karját? Mordult a kisérőre. Vezessen haza. Nem látja, hogy tántorogni is alig birok.

A telep szárnyasainak éjfél előtti konczertje véget ért, mire az iskola-épületben minden elcsendesült. Ha a szemre álom borul, pihen a lélek is? Oh nem mindenkor, nem mindenkinél.

Erzsike mélyen aludt, mégis egyre hánykódott, nyöszörgött ágyában. Pedig meg volt vetve a feje alja lágyan. Érthetetlen szavakat mormogott, többször élesen felsikoltott, — mint akit kinoznak.

Csak reggel felé csendesült le teljesen. Zavartalan pihenése nem sokáig tartott. Az ispán rontott be a tanitóhoz lesujtó, megdöbbentő hirrel.

— Gyászba öltözhet a leánya! Kezdte vénasszonyos siránkozással, sárgás szemeit forgatva. Nincs már jegyese; a szegény Terbe Oszkár kapitány bevégezte földi pályáját. Még pedig, a kard, a puska e hős vitéze, mily csunya halállal! Kocsijával a meredek partról belefordult a Tiszába; a kocsis valahogy kiuszott, de a lovak ott vesztek s a kapitányt is már csak halva huzták ki a partra! Hullját a kórházba vitték.

— Szegény, szerencsétlen leányom, — mormogta a tanitó elérzékenyülve.

— Mily végtelen kár, azért a derék, szép fiatal emberért! Testi-lelki barátom volt; rögtön indulok

a városba, hogy utoljára láthassam, megadjam neki könyeim hullásával a végső tiszteletet.

Sirni akart, hát vörösre dörzsölte szemhéjait.

— A báró ur saját hintaját adta rendelkezésemre, hogy hamarább járjak. Ő is szerette a kapitányt... hát még a báróné, aki mit sem tud a szörnyü esetről. Ha tehát Erzsike, a boldogtalan mátka, velem akar tartani: lesz helye a hintóban.

Be sem fejezhette szavait, könnyü háló-ruhában Erzsike állt előtte.

A szörnyü hir első hangjára felébredt s mig a legszükségesebb ruhadarabokat magára kapkodta, az ispán minden szava hegyes tőrként nyilalt a szivébe.

Halálhirét hallja annak, a ki eszményképe, bálványa, mindene. A kit nyilvánvaló hűtlensége, kiméletlen magaviselete daczára a rajongásig szeret.

Remegve, akadozó szavakkal, kérte az ispánt, várjon rá, mig utra készül, illően felöltözik. Mit törődik ő most a mások bajával, a bérlők kivánságával, a föld sorsával: a világ minden nyomoránál több az ő gyásza, bánata. Ezek az életfát döntik le, — mig a nyomor csak időhöz van kötve, eloszlatja a boldog áldás, mosolygó szerencse...

Hogy elkészült az utra, biztatta apját: holnap okvetlen visszatér. Akkor sem késnek el kérelmükkel: a jószándék, jóindulat nincs időhöz kötve. Megtartja fogadását, hiven elvégzi, amire vállalko-

zott. Nyilhat e kérésre az ajk: ha a lélek sir, sajog?

Nagyot nézett, sőt meghökkent, midőn az utczára lépve, az iskola előtt levő fogaton a bárónét pillantotta meg, aki mosolyogva, hivón fordult hozzá.

— Siessen gyermekem! Üljön ide mellém. Hazáig elbeszélhetünk. Magához méltóval mindig szivesen társalog az ember. Majd csak elüzzük az ut unalmát valahogy.

Erzsike vonakodva engedelmeskedett.

— Ön művésznő. A kapitány a legnagyobb elragadtatással emlitette szinpadi rutinját, csengő organumát, érzelmes játékát. Egy olyan érdekes világban él: mely idegen előttem. Ha erről is beszél, hálás köszönettel fogadom. Nagy érdekkel fogom hallgatni.

Hangja kimért, közömbös. Modora bizalmasnak látszik, de előkelő. Bágyadtságot sem mutat, sőt nyájaskodni tud: egyetlen gyanus mozdulattal nem árulja el, hogy másként érez.

Az éjjeli jelenet folytatásául ezt a szerepet is igy megjátszani: mesteri alkotás, valódi művészet!

Lám a hivatásos szinésznő, kinek kenyérkeresete a tettetés, az alakoskodás, nem képes ellenszenvét elpalástolni. Ugy tesz, amint érez, gondolkozik. Meghuzza magát a hintó-sarokban, hogy még a ruhája se érjen ahhoz, kit boldogsága megrontó-

jának tart. Fél tőle, mint a ragályos betegtől, kinek az érintése is halálthozó.

Az időtöltésre hivatott társalgásból, szóváltásból tehát az egész uton nem lett semmi. Térváryné hol elejtette, hol felvette a beszéd fonalát, de utitársa néma maradt. Legföljebb egy-egy fejbillenéssel iparkodott elütni nyilvánvaló illetlenségét s ha éppen szólni volt kedve: háromszor is megkérdezte, amire immel-ámmal, félvállról felelt.

(Megállj csak! gondolta magában Térváryné, majd nemsokára megered a kereplőd, csak legyen aki hallgassa!)

Delet harangoztak, midőn a városi vámház sorompója mellett elhajtattak. A kincstári épületek sorát a főutczán a magas-földszintes kaszárnya, egy idejét és divatját mult épület nyitja meg. Erzsike sajgó fájdalommal nézte a boltives vasrácsos ablakokat. Találgatja, melyik közvetiti a napfényt Oszkár hült tetemére.

(Honnan tudná, hogy ez az ódon épület évek óta megszünt kaszárnya lenni: magtárnak használják.)

— Hová visznek engem? Riadt fel Erzsike, amint a hintó az épület mellett a lehető legnagyobb sebességgel elhaladt.

Dániel ur, a bakról visszafordulva adta meg rá a megnyugtató választ.

— A rendőrkapitányhoz! A szerencsétlenség

a város határán történt, ő tőle tudhatjuk meg a valót.

A városházához érve, Térváryné jelentős pillantást váltott az ispánnal s a kapuban őrt álló hajdutól a főmérnök után kérdezősködött. Megtudván, hogy még a hivatalban van, hozzá indult.

— Mi pedig ezen a széles folyosón jobbra tartsunk, mondta az ispán hanyagul. A rendőrkapitány játszópajtásom, iskolatársam: előzékenységére feltétlenül számithatok.

A folyosó végén egy termetes városi rendőrrel találkoztak, akit az ispán magához intett. Halkan és hosszasan beszélgetett vele.

— A kapitány ur még él, — kiáltott Dániel vigan, ruhájáról zsebkendőjével a port törülgetve. Rendőr, nyisson ajtót előttünk. Derült kedélylyel mehetünk a főnök ur elébe.

A rendőr ur nagy sietséggel teljesitette a parancsot. Nehéz, tölgyfaajtó nyilt meg s Erzsike egy boltozatos teremben találta magát. Gyanutlanul tett néhány lépést, mialatt az ajtószárny becsapódott s mögötte valaki a kulcsot kétszer is megforditotta a zárban. . .

Dús Dániel ur pedig elégülten vette elő bugyellárisát s öt forintossal jutalmazta meg a rend és törvény zsinóros őrének eme ügyességét.

— Ez a nőszemély Térváry báróné és Dús Dániel központi ispán felelősségére mindaddig fogva

maradjon, mig a főkapitány ur másként nem intézkedik.

— De ha nagyon lármáz, dörömböl és okát kérdi a letartóztatásnak?

Az ispán mérgesen huzta le szemére a kalapot.

— Lázitás, izgatás a földesur, a hatóság, a törvényes rend, a vagyon, a közbiztonság ellen.

Még parolázott is a rendőrrel!

— Ne féljen, ne tartson semmitől. Ha visszaélés miatt el is csapnák ebből a százforintos tisztségből, hivatalból: az ilyen értelmes, ügyes embernek mindig ad kenyeret a térvári uradalom!

X.

A rendkivüli tanácsülés egyedüli tárgyát Térváry báró ismert ajánlata fölött való megállapodás és határozat képezte.

A nagyfontosságu ülésen a tekintetes tanácsbeliek valamennyien részt vettek. A főmérnöknek ugyan a felső-tiszai töltés zsilipjénél helyszini szemléje lett volna: de az ügy érdemét tekintve, itthon maradt.

Maga a gazdasági tanácsnok volt az előadó. A mezőgazdaság és állattenyésztés érdekével egybevágó szakértelemmel sorolta föl a földvétel előnyeit, az erkölcsi és anyagi hasznot, mely ebből az ügy-

letből a városra háramol. Alapos tanulmányozással rámutatott azokra a módokra és eszközökre, melyek a vételár, a költség előteremtéséhez szükségesek.

A város ujabb százezer forintos kölcsönt vesz fel valamelyik fővárosi banktól, mely az összeg erejéig a megvásárolt birtokot a javára keblezteti. A puszta, a pontos mérnöki kimutatás szerint, ötszázhusz hold, a tanács nyolczvanezer forintot igér érte

Ellenkezés nélkül elfogadták a javaslatot. A birtok hasznositására vonatkozó előterjesztés már nem ment ily simán keresztül.

Szecsey bátyánk ugyanis azt hangsulyozta, hogy a mai bérlőknek felmondva, haladéktalan távozásra hivassanak fel. Két nap elég az elhurczolkodá.ra; bontsák el a házaikat, ha lesz rá érkezésük; vigyék el az anyagot, ha van igájuk hozzá.

Egészen másként, sokkal praktikusabban hangzott a főmérnök külön véleménye.

— Minden áron, ha kell, egyezség utján, meg kell akadályoznunk, hogy a távozók a lakóhelyeiket, melléképületeiket lebontsák. A mi népünknek, melyet oda telepitünk, valóságos áldás lesz a kész hajlék.

— Ismerni kell a mi parasztjaink rátartós természetét. Inkább a szabad ég alatt hál, semhogy bebujjék más elhagyott, piszkos odujába.

Elek visszafeleselt. A karantai bucsu, meg a

fiatal asszony első könyhullajtása óta ugyis feszült a viszony köztük.

— Szent igaz: a mi parasztjaink, városunk maradiságának eme pöffeszkedő tényezői, szörnyen el vannak kényeztetve. Éppen a hatóság tisztelt tagjai ebben a bűnösök. Mert ha választásra, vagy valamelyes szavazásra kerül a sor: »édes Jóska bátyám!« »kedves Márton szomszéd«, »drága urambátyám« még a tanyai kupecz is. A szürös atyafi aztán jól kihasználja az uri czimboraságot.

— Hát a mélyen tisztelt főmérnök ur nem-e egyik tagja a magisztrátusnak.

— Nem tartom valami különös ritka szerencsének!

Fogta a kalapját, szó nélkül távozott. A másnap megtartott rendkivüli közgyülésen sem jelent meg: amiért megint csak a nyelves öreg rántotta le a hű társak előtt.

— Nyilvánosan nem mert szint vallani a galambom! Makacs meggyőződését megpuhitotta a báróné, az angyalbőrbe bujt régi ideál. Szegény felesége nem ok nélkül kesereg, sirdogál ...

Térvárynénak eltökélt szándéka volt, hogy néhány hónapig anyjánál, a fővárosban marad. Ezt hajtogatta ismerősei előtt, sőt a polgármestert felkérte, hogy a megkötendő szerződést aláirás végett késedelem nélkül küldje fel hozzá. A tanácsülés határozata után mást gondolt.

A városi szálló első emeletén vett ki három

szobás lakást. Helyben várja meg az ügy kimenetelét: kéznél legyen, ha szükség lesz reá.

— Most már nem szabadul meg tőlem, — mondta Eleknek tréfásan, midőn az ispántól s a csufosan rászedett Erzsikétől elválva, a hivatalban felkereste. Meglátogatom, s a nyakára járok mind addig, amig köszönetemet nem nyilvánithatom közreműködéseért.

És Elekben nem volt meg a határozottság, a kellő tapintattal megértetni vele, hogy a városi széképületben való sürü megjelenése, látogatása, különböző magyarázatokra adhat okot.

E helyett udvarias megjegyzésekkel még biztatta is.

— A báróné szeretetreméltósága ujabb hathatós bizonyitéka annak, mennyire idején volt a félreértés tisztázása; a kibékülés, amely oly sok nyugtalanitó érzéstől, önvádtól szabaditott meg egyszerre.

— Mintha a gondolatomat leste volna el. Igy érzek én is! Csak egyre kérem ... többé ne bolygassuk a multat.

— Pedig abban ami édes, drága volt: jól esik elmerengni rajta.

— Akinek a jelene boldog, kárpótlást talál érte.

— A boldogság nagyon relativ fogalom! Sokan abban találják, ha életük csendes folyását nem zavarja semmi. Ha baj, szenvedés, a lélek

világának megrázkódtatása nélkül mulnak el rajtuk a napok. Mások abban lelik boldogságukat, ha meggyőződnek, hogy szerető gond őrködik fölöttük mely önzetlen segélyt nyujt s nem késik a vigaszszal.

— És az ön boldogsága?

— Elröppent álom: mely soha meg nem ujulhat.

— Mindenki tiszteli, becsüli. Mi a neve hát ennek a tudatnak?

— Muló, rövid öröm, bujkáló napsugár.

— Az sem teszi boldoggá: hogy ifju, szép neje van, aki szereti, rajong érte.

— Ez inkább szerencsétlenségem.

— Érthetetlen ember. Becsmérli azt: amelyért ezrek hasztalan küzdenek: sorvasztó lázzal kutatják, keresik a szerető szivet és nem találnak rá soha!

Térvárynénak nem kellett több magyarázat. Belátott Elek lelkébe, a boldogság definiciójával föl volt tárva teljesen. Bátran a szemébe mondhatná:

— Nem szerelemből emelted a nődet magad mellé. A vonzalom, mit iránta éreztél, elsuhant már, mint a letört, letaposott virág illata.

Hát hová is tünhetett? Szárnyakat adott neki a titkos vágy s elvitte a gyerekes ábrándok honába? Vagy itt maradt, s őt, a régi kedvest

lengi körül, hogy a gyöngeség egy perczében szívéhez férkőzhessék?

Bóditó eszme ... zsibbasztó gondolat!

Délután megint összehozta őket a véletlen. Térváryné a városház folyosóján a tanácsnok után tudakozódott, a találkozás tehát csakis a véletlen műve lehet.

Viruló szinben volt. A szorosan testéhez simuló, égszinkék csikokkal áttört ruhája, a ruganyos járás, a fürge mozdulat, a fej előkelő tartása leányos külsőt kölcsönzött neki.

Édes érzés gyult fel Elek szivében.

Olyan most is, mint évekkel ezelőtt, midőn agyán ült a mámor. A hóditó varázs, mely előtt porba omlik a legszilárdabb, legszentebb akarat, ott hivalg az arczon, a szemek égő sugarában.

Most is volt bizalmas közölni valója. Részletesen elbeszélte éjjeli kalandját, a sikerült csinyt, mely a vakmerően lázitó szinésznőt ártalmatlanná tette. A terv nem tőle, hanem az ispántól eredt, annak kivitelében készséggel segédkezett, mert ez a veszedelmes teremtés ugy megzavarhatná a parasztok fejét, hogy a birtok átadás, a kitelepités nem történnék meg komoly zavargások nélkül.

Ez egy kissé bántotta Elek igazságérzetét.

— Szabadon kell bocsátani rögtön ezt a leányt. Baj, nagy kellemetlenség származhat belőle! Azért, amit elkövetett, joga van a hatóságnak felelősségre vonni, nem följelentés, de a személyes

meggyőződés, tapasztalat alapján. Ha ismerőseinek, pártfogóinak, például a kapitánynak ez tudomására jutna...

— Ne említse ezt a darabos katonát! Megrögzött tisztelőm... szakitani akar mátkájával... tőle ugyan nem igen várhat segitséget.

— Rab, fogoly gyanánt itt mégsem tarthatjuk!

— Maradjon tisztességes őrizet alatt, amig rendbe jövünk. Adjanak neki egy csinos szobát, ne vonják el tőle a kényelmet; adják meg neki, amit szeme, szája kiván, — a szabadságon kivül. A költségeket én viselem.

Hizelgő mosolylyal folytatta:

— Ugy lesz, amint én óhajtom, ha a város legtekintélyesebb embere, a főmérnök is jónak látja.

Mert a helyeslés késett, megint csak az affektált hanghoz folyamodott.

— Szükség törvényt ront. Vagy azt akarják: hogy a telepen vér folyjon? Ez az ekzaltált teremtés a végletekig képes fanatizálni a buta tömeget.

— Egy ilyen ártalmatlan ellenségtől fél a báróné?

— Hallotta beszélni?

— Nagy a szó hatalma! De vannak hathatós eszközeink ellene. A hatóság tudtán kivül, saját székházában ilyen eszközhöz nyulni, több

mint vakmerőség. Tisztviselő társaim nevében tiltakozom ellene, sőt szigoru megtorlást követelek.

Mindez higgadtan volt mondva. De fullánkja érzékeny helyre talált.

— Bünrészes vagyok. Tudja ezt?

— A báróné hibája, mondjuk: tévedése nyomban jóvá tehető.

— Vezekeljek, a mellemet verjem talán?

— Engedje nekem a közvetités szerepét. Intézkedem, hogy az a leány rögtön visszanyerje a szabadságát.

— Nem egyezem bele... megtiltom!..

Elek ugy érezte, hogy tagjairól békók pattantak le.

— Tilalma előtt meg kellene hajolnom, ha bármi tekintetben alája volnék rendelve! Minden lehettem eddig, — de igaztalan soha. Az igaz ügy nem folyamodik erőszakhoz. Kis bajt kinevetni, igaz veszélylyel szembe szállni: a legnemesebb emberi tulajdonság!

— Várjon még... csak egy piltanatra! Megfontolta, hogy mit cselekszik?

— Haragját, engesztelhetlen gyülöletét megint magamra vonom. E miatt nem esem kétségbe. Fennmarad a benső törekvés, hogy idővel kiengeszteljem, barátságát ujra kiérdemeljem!

Menni akart, de a báróné daczosan elébe szökött.

— Igy szeretem a férfit, ha szilárd, ha tán-

torithatatlan! De aztán mindig csak ennek az elvnek hódoljon, soha attól el ne térjen. Mert akkor veszve van!

Mire Térváryné lakására ért, Erzsike szabad volt. A rendőrök őrszobájába volt bezárva s a bizonytalan életnek egy olyan fázisán ment keresztül, melynek a szinpadon még hasznát is veheti valaha.

Hogy az élet egy óriási szinház, földi pályánk csak egy rövid, keskeny szinpad s többé-kevésbé minden ember az élet komédiása: már fejtegetésre sem szorul. De aki szivet visz a szinpadra, annak ugy a festett, mint a való élete a teremtés, alkotás képességét, erejét rejti magában. Mesterkélt könyeinek igaz a forrása, mint a bércz ölén fakadó pataké. Érzéseinek, lelkének a tolmácsa: a hang igaz, természetes, mint az őserőnek szélben, viharban, szellőben nyilvánuló danája. Istenem! mily áldott, akinek szive van!

Erzsikén nem látszott meg, hogy nehány rettenetes órát élt át. Megköszönte a főmérnök közbenjárását, de nem panaszkodott.

— Apámnál akartam tölteni a nyarat. Ettől a kevés jótól is meg lettem fosztva, az ilyen előzmények után. Volt jegyesem is; ökölle l törülhetem a szememet utána. Mehetek oda, ahol a part szakad. . .

Hanem azért mégis kitört belőle a fékvesztett indulat.

— Csak egyszer add a kezembe én teremtőm

azt a hiu, felfuvalkodott, férges lelkü asszonyt: Morotvay Reginát. Megfojtom, izekre tépem.

— Megérdemelné?

— Elcsalta tőlem azt: akinek mindenemet feláldoztam. Ha van nemezis, igazságos sors: ostor leszek én annak a kezében.

Elekre mély benyomást gyakorolt a leány dühöngése, a melynek hatása alól napokig nem tudott megszabadulni. És ez élénk ellentétben volt képzeletének makranczos szeszélyével, mely folyton csak a bárónéval foglalkozott.

Szorgos munkája közben is gyakran rágondol Szánja, mert szerencsétlen; sajnálja, mert félti a szegénységtől. A közgyülés összehivását kerülő uton ő sürgette legjobban. A kölcsön kieszközléshez szükséges fölterjesztést, megkeresést sajátkezüleg fogalmazta.

Előtte lebeg hajlékony alakja. Földi mennyország, mely fölött senki nem őrködik. Reszketve közeledik hozzá, kinyujtja karjait s akkor látja, hogy álomkép csalfa játéka által van félrevezetve.

Kis feleségéhez menekült. Eloszlik a vizió, ha keblére borul.

Ott meg feddő szemrehányás fogadta. Hideg sóhaj, borus tekintet.

— Kellemesen töltöd az idődet. A nap huszonnégy órájából néhányat nekem szánsz, ugyanennyi a hivatalé: a többinek pedig megvan a jó

gazdája. Hát csakugyan oly kedves, szellemes, lebilincselő modoru ez a mi bárónénk?

— Hivatalos ügyben érintkezünk.

— Hivatalos a derült hang, melylyel mulattatod; hivatalos a bók, melylyel elhalmozod! Hivatalos ügyben szorongatod a kezét s hivatalból kisérsz ki a városház kapujáig, levett kalappal, szolgai hajlongással. Nevetséges egy mentség!

— Féltékeny vagy?

— Utolsó dolog volna az!

— Kimélj meg a gyanusitástól. Nagybátyád, ez az élő hirharang, szitja a gyanudat. Ha azt akarod, hogy béke honoljon köztünk, ne emlitsd ezt többé. Sokkal inkább tisztellek, sem hogy nőiességedet megsérthetném. Ugyanezt várom tőled.

Igy mult el egy hét. Szecsei bátyánk reggelenként, hivatalba menet, rendesen betért a főmérnökhöz, bánatos hugocskájához, egy-két pohár sziverősitőre. Ezzel kapcsolatosan az előző nap élményeiről, tapasztalatairól megkapó hűséggel referált.

— A békességes türésnek is megvan a határa. Amit a bárónő elkövet, több, mint amennyit egy előkelő hölgy megengedhet magának.

A hugocska nem mert kérdezősködni. Sőt ugy tett, mintha ez a kis szapulás nem is érdekelné. Pedig ha a megtestesült kiváncsiságot akarná valaki érzékiteni: bátran mintául, modellül vehetné az ő filigrán alakját.

— Napestig a városházán lebzsel; sorba szaladgálja a hivatalokat, az ismerőseit feltartja a dolgában. Kivált Eleket háborgatja szivesen és mert nem zár ajtót előtte, azt kell hinni, hogy kedvére van ez a tolakodás. Már az irnokok is kinevetik, megszólják.

— Még sem tér észhez.

— Mások eszére vadász, hej! nem sikertelenül.

Egy korty pálinka elnyomta a többi szót. De csak ideiglenesen. Azért a nyelv, hogy használt vegyük, koptassuk.

— Zsuzskám, szentem: valld be igazán, nem vettél te észre az uradon valami különös változást.

Éppen kapóra jött ez a tetszetős kérdés.

— Ki van cserélve, önmagából forgatva egészen. Kimért a szava, kelletlen a beszéde, hideg az ölelése, csak olyan ajándékszerü a csókja!

Tehetett e róla, hogy amig ezt elhebegte, szemeibe könyek gyültek.

A tapintatos nagybácsi sürün összeverte az ökleit: ami haragot, felháborodást jelentett nála.

— Majd rendet csinálok én köztetek. Dörmögte távozás közben. Könnyelmü, léha lett a te komoly, jóravaló, egyenes jellemü uradból. Ennek részben te is oka vagy, mert siránkozol, pityeregsz ahelyett, hogy a sarkadra állnál.

Mint elszánt ellenség történtett a mérnöki hivatalba. Eleket nem találta ott.

— Kikocsizott a töltésekre. Volt kérdezősködésére a válasz. Még pedig másod magával, Térváry bárónéval együtt!..

XI.

A városi közgyülés ellenvélemény nélkül egyhangu határozattal fogadta el s tette magáévá a karantai puszta megvétele tárgyában előterjesztett tanácsi határozatot.

Tisztességes napidij és fuvar-átalány élvezete mellett monstre-bizottság küldetett ki a törvényhatóság kebeléből, mely a birtok átadására vonatkozó eljárást megejti: a későbbi hatósági rendeleteket foganatositja.

Térváryné lovas-pusztázó által tudatta az örömhirt férjével, kinek a zugolódó, forrongó parasztok között nem volt éppen irigylendő a helyzete.

Megszökhetett volna tőlük, de ezzel azt érné el, hogy a felingerült telepesek fellázadnak a hálátlan uradalom ellen.

Az érdekeltek tüntető deputációja elmaradt; a jegyese ravatalához eltávozott Erzsike nehéz tisztét, szónoki szerepét senki sem merte magára vállalni. Hanggal vagy beszéddel, urral szembe szállani, nem utolsó bátorság.

E helyett kisebb-nagyobb csoportokra oszolva keresték fel a bárót, aki a vadászat ürügye alatt

kora reggel eltünt iskolabeli lakásáról s öreg este vetődött haza.

Ha mégis elcsiphették, üres igérettel, bölcs és hasznos tanácscsal, kitérő felelettel elégitette ki őket, hogy békén hagyják.

— Alakuljanak konzorcziummá: járják össze a bankokat, hogy a birtok értéke erejéig előleget kapjanak. Ha van pénz, lesz méltányosság, sőt jóindulat is.

Ha pedig e száraz kijelentés következtében is tovább zaklatták, igy vágta ki magát ámboran:

— Bizzanak bennem. Mikor voltam én a népnek ellensége.

A várva-várt hir roppantul felvillanyozta. Ennek tulajdonitható, hogy egy szükséges és hasznos elővigyázatot elmulasztott. Szerény borravaló kiséretében, nem figyelmeztette a pusztázót, hogy »lakat a szádon, az ilyen ujság nem paraszt-fülnek való.«

Minden jóravaló lovas-hirnök másfél órai lovaglás után megérdemli a hűsitő italt. A pusztai korcsmának pedig ebben a mozgalmas időben mindig akad vendége. Hát rossz néven vehető-e a szegény szolgától, ha az első pohár bornál megered a nyelve s kirándulásának a történetét, a nélkül, hogy valaki kérdezné, töviről-hegyire elmondja.

A városi közgyülés határozatának megdöbbentő hire tehát villámgyorsan elterjedt. Aki hallotta, to-

vább adta, s hogy ez is megtörténhet, senki sem vonta kétségbe.

Arra való a paraszt, a földesur kegyén élősködő pária, hogy az orránál fogva hurczolják.

No hát lett is erre olyan felzudulás, mely elől a báró urnak csakugyan tanácsos volt idejekorán menekülni.

Délután ért a városházára. Először is a jegyzőhöz sietett, hogy a főispán véleménye iránt tájékozva legyen. Az ő felterjesztésétől függ a kormány jóváhagyása. Nincs aggodalomra ok! A főispán szerint is egészen jó vásárt csinált a város.

Azután a főmérnök után tudakozódott.

— Holnap alakul meg az ármentesitő társulat. Künn van a védvonalon, a zsilipek helyét jelöli ki.

Más forrás szerint a tanács megbizásából a fővárosba utazott, hogy a bankoknál a viz és föld kölcsönügyletét lebonyolitsa.

A két verzió közül azt hiszi el, melyik jobban tetszik.

Kereste a polgármestert: annak éppen iskolaszéki ülése volt. Tanitó-választás a napirend, hát a félvilágért elmaradna-e? A gazdasági tanácsnok, mióta a városi vagyon őre, délután még nem volt a hivatalában. Nem bolond, hogy egész nap huzza az igát azért a rongyos fizetésért. A főkapitányt most látták az udvaron, valószinü, hogy a Terbe kapitány ur, az az izgékony katonatiszt hivta el

valahova. Ám a segéd- és kezelő-személyzet egyenként tünedezett el. A szomszédos vendéglő tulajdonosa dijdobással egybekötött tekepálya-megnyitást hirdetett.

Térváry a szállóba, nejéhez sietett.

Ott meg azzal fogadták: hogy a méltóságos báróné ebéd után tüstént eltávozott. Biztos időhöz nincs kötve a visszatérte: sokszor egész nap kimarad.

— Talán az anyjához rándult fel a fővárosba, vélte a báró, noha nem tartotta helyesnek, hogy érkezését be nem várta. Tudhatta, hogy az értesités után azonnal jönni fog, és más dolgot mégis előbbre valónak tart ennél.

Hogy az idő teljék, eszébe jutott, megnézni az elöntött birtokot, a gátszakadás helyét. Tájára se ment a katasztrófa óta. Milyen a pusztulás mai képe; mi maradt meg a majorok épületeiből; áll-e még a kastély, vagy az is összedőlt már, az el nem szállitott tárgyakat maga alá temette?

A Tisza tartós apadása következtében az elboritott területről lassan visszafolyt a viz. Azért mégis három-négyméteres volt a viz mélysége még a széleken is.

Térváry átvitette magát a kompon a tulpartra, a saját töltésére, mely tömérdek helyen át volt szakadva. A megmaradt részt kétfelől mossák a hullámok; a földtömeg csak addig tartja magát, mig

át nem ázik teljesen. Aztán felbukik, szétcsap fölötte az ár s megint nagyobb lesz a tenger.

Óriási fodros viztömeg árnyékolja be a szemhatárt. Sem a kezdete, sem a vége nem látszik.

A parton épült kastély erős téglafalai ellentállnak az ádáz ostromnak. Sárgás födele, mintha egy óriási ingó dereglye volna. A szürke fény csalja meg a szemet, mely nem szokott az ilyen bóditó látványhoz. Kivehető az erkély is; oldalai csupaszok; vadszőllő diszét lerántotta róla a hullám.

Az anyatöltés zöldelő füzesei mutatják, hogy itt van csak uj élet. Tul rajta hullámsir, pusztulás, honnét számüzve a vigasz, a remény sugára.

A viz, lerázva nyügeit, az őserő diadalával erőszakos uton foglalta vissza, amit könnyelmü elbizakodással vettek el tőle: a régi medret, a haltenyésző árteret. Összeölelkezett ősi talajával, mely mohón szivja magába humusát, a termő iszapot. Mig a többi rész elapad, elpárolog: rekkenő nyár heve, tartós ősz szárító szele kell hozzá.

Legalább két évig nem aratnak itten.

Nem csillan fel a szántovető ekéje a széles barázdákon. Kapások, kaszások, aratók danája nem olvad össze a pacsirta énekével. Sás dugja föl a fejét, virul a vizinövények flórája; sürü egymásutánban felbukkan a nád is, hajló száraival, széles levelével...

Térváry a kompjáró fölött ült csónakba. Érdekes lesz a viziut feldult otthonáig. Az elindulás

helyén a feltöltött kocsiut kezdődött, s a kastély körüli természetes magaslatig vezetett. Mellette huzódtak el a szőllőskertek. Itt-ott a lugasok felső oszlopai s a gyümölcsfák szomoru koronái látszottak ki a vizből.

Fásult, kiégett szivnek való az ily látvány!

A kormányos, — nem rég még az uradalom cselédje — oda nyilatkozott, hogy a kastélyban aligha nem vizirablók jártak. Ettől fél a méltóságos asszony is, mert a révészek egymásközt ilyesmit emlegettek.

— Honnét tudod te a báróné gondolatát?

— Az imént vittem ugyanezen a csónakon be a kastélyba.

— Vagy félórával ezelőtt ugy-e, — szólt hirtelen Térváry, hogy meglepetését el ne árulja. Váltig le akartam beszélni e veszélyes utról.

— Ha szél kerekednék, ez a lélekvesztő aligha kibirná sokáig a tánczot. Igy nincs mitől tartani.

— Nem szorultam a vigasztalásodra, paraszt! Támadt rá Térváry ingerülten. Mártogasd gyorsabban az eveződet, még ma vissza is kell jönnöm.

— Abból ugyan semmi sem lesz, dörmögte az evezős, az égalján gomolygó homokfelhőket szemlélve.

Az erkélynél kötöttek ki.

Térváry, korát meghazudtoló könnyüséggel dobta át magát a vasrácson. Amint hátra fordult:

Regina állt előtte sápadtan, olyan testtartással, mint akit váratlan ijesztő jelenség borzaszt meg.

— Nem engem vártál? — mondta a báró közömbösen. Ezért a kellemetlen csalódásért ne jöjj zavarba, ne essél kétségbe. Hiszen tudod: milyen páratlanul jámbor ember, elnéző, okos férj vagyok én.

Regina meg akarta ölelni, de a szuró, égető tekintet visszariasztotta.

— Mérsékeld magadat, — sugta férjének. Odabenn megölhetsz, de e paraszt előtt hallgatni fogsz...

Az elfogadó termen mentek végig a báróné hálószobájáig. Csakugyan rablók, elvetemült gazemberek jártak itt.

Minden butordarab ki volt mozditva a helyéből. A szekrények fiókjai szét hajigálva, s a melyikben értékesebb holmit nem találtak, összetördösték. A falakról leverték a képeket, a festményeket; a nehéz csipkefüggönyöket szétdarabolták. A belső folyosó mozaikján tüzet raktak a drága diófa-ágyakból.

Az emeleti tágas lakosztály helyiségeit összejárta, belepte a kormos füst, eléktelenitve a menyezetek és falak pompás ornamentikáit. A lépcső, a padozat mindenütt tele sárral, piszokkal, szeméttel...

Térváry komor kedélyét dühre ingerelte ez a vandalizmus. Olyan volt e perczben, mint a hajlithatlan vizsgálóbiró, aki az őszinte vallomást, ha másként nem lehet, durva eszközökkel csikarja ki.

A szégyenérzet daczára előkelő, de rideg, kiméletlen akart lenni.

— Melyik gavallért rendelte ide? A főmérnököt, vagy a kapitányt?

Regina összerezzent. A sértés elevenére talált.

— A harmadikat ... a férjemet.

— Óh te áldott hitvesi szeretet. Az ember a kárhozatba szédül tőle!

— A tisztességnek vajmi alacsony fokán állhatok az ön szemében.

— Miért van itt? kire vár, tudni akarom!

— Milyen erélyes fellépés. Eddig is igy kellett volna cselekedni. Nevetséges a magaviselete; több: kész esztelenség. Ugy feleljek, mint férjemnek vagy mint egy alkalmatlan vén embernek, aki eddig nekem szabadkezet adott, most puszta gyanura felelősségre von?

— A nevemet féltem!

— Tőlem? Inkább a hitelezőitől: azok több, nagyobb csufot ejthetnek rajta. Határozott választ kiván? Eleket várom!

— Milyen bizalmas barátok. Tegye utána: azt a derék, kedves embert, a föltámadt ideált.

— Legyen kiméletesebb! Bocsánatot fog kérni tőlem, ha türelemmel meghallgatott.

— Ha ugyan még szóra érdemesitem valaha.

Vérig akarta sérteni. Nagyobb megvetéssel nem bánhatott vele.

— Ahogy a bucsun viselkedett, kisebb bot-

ránynak is beillett volna. Hát elnézhetem-e tovább: hogy tekintélyem rovására ostobaságokat kövessen el. Válni akar? Nyilatkozzék!

— Válni öntől ... a férjemtől? Soha!

— És ha én akarnék szabadulni?

— Megteheti! De akkor előbb öljön meg.

Fuvolahangja érzéstől reszketett.

— Ennyit még sem érdemlek öntől. Hetek óta egyedül élek a városban, nincs senki mellettem. Ha megcsalni akarnám, hát nem ezt a gyászos helyet választom.

Oly lágyan, meginditóan tudott beszélni.

— Te kedves barátom, tévedésben vagy helyzetünk felől. Azt hiszed, révbe értünk, pedig a sik vizre vetett vissza a sors. Olyan csalódás ért bennünket, mely meg fog renditeni ... átokba törsz ki s tőlem követeled, hogy megvigasztaljalak.

Térváry szigoru vonásai még most sem enyhültek.

— A te könyörgésedre közeledtem Elekhez, hogy ügyünk számára megnyerjem. Hát ez sikerült is, de nem sok köszönet van benne. A barátság viszonzásául felgyult benne a régi láng. Tegnap bevallotta, hogy szeret, imád s hogy vak szenvedélye az őrületbe kergeti....

A báró akkorát toppantott lábával, hogy a szoba megrendült bele.

— Az én nőm nagyon bátor, merész asszony! Ugy látszik, nincs sok veszteni valója, hogy nekem ilyet el mer mondani!

Regina változatlan maradt. Csak a hangja nyerte vissza előbbeni érczét.

— Letérdelt előttem. Éretlen gyerek módjára siránkozott, hogy miattam pokoli kinokat áll ki; hogy elhanyagolja hivatalát, feleségét; megfelejtkezik kötelességéről; kést döf a szivébe, ha elutasitom. Megkönyörültem rajta . . . meghallgattam.

— Ide jön? . .

— Ha csak orkán nem sülyeszti el a ladikját, mindjárt itt lesz! Persze, te azt véled, hogy engem a szerelmi ömlengés ingere, tépázni való könnyelmüség, becstelen kaland hozott ide! Az imént mondtam, hogy számitásunkat csufosan keresztül huzta a sors. Amitől mindig féltem, bekövetkezett.

— Hiób-hireivel is ingerel?

— Egyik fővárosi hitelintézet, amelynek negyvenezer forinttal vagy adósa, táviratilag tiltotta le a puszta vételárát, s annak netáni kifizetése ellen tiltakozik.

Regina szerfölött csalatkozott szavai hatásában. Azt várta, hogy férjét legalább is az ájulás fogja környékezni.

— Meginditjuk a pert, — mondta, a vállait vonogatva.

— Föltétlenül elveszitjük.

— Ugy hát egyebet kisérlünk meg. Nem irom alá a szerződést s eladási ajánlatomat visszavonom.

Bevárjuk az árverést; ha jól beüt: még megkaparithatunk valamit.

— Csakhogy én másként okoskodom, kedves uram! Hozományomat minden körülmény közt biztositani kivánom. Megtaláltam a módját, eszközét.

Térváry most már nem is igen figyelt nejére, akit ez a figymálás nem igen bosszantott.

— Ha a városi hatóság egy olyan kötelezvénynek volna a birtokában, melylyel kétségtelenül beigazolhatná, hogy korábban már egy nagyobb kölcsön vagy egyéb jogok révén elsőbbséggel bir a birtokra: a szemfüles hitelezőt keresetétől elütni lehetne. A főmérnök szerezni fog egy ilyen hasznos okmányt az én kérésemre.!

— Rábeszéli, ráveszi, hogy okmányt hamisitson!

— Nevezze aminek tetszik. Nagy baj van itt! Az orvosság mellékes, — fő a gyógyulás.

— Térváry báróné, az én nőm, képesnek tartja a főmérnököt, mint felesketett tisztviselőt az ilyen galádságra?

— A tiszta erkölcs beszélne igy, ha volna, aki meghallgatná! Ha igazán szeret s kitesz magát minden veszedelemnek, hogy közelemben lehessen: akaratomnak lesz a rabszolgája. Azért hivtam ide, hogy ezt a kényes dolgot vele ma elintézzem.

Térváry megdöbbent. Alig hitt a füleinek.

Hát annyira félreismerte volna ezt az asszonyt, hogy lelke világának a sötétségét csak most látja? Jellemének alapját a női szendeség és szelidség helyett, a bünre gonoszságra való hajlam képezné.

— Ha nem tudnám megkedveltetni vele, vagy elfogadtatni tervemet, és a mi hihetetlen: hallani sem akar róla: merészebb és értékesebb ajánlattal fogom zaklatni.

A báró hanyag mozdulatot tett s tovább sétált a szobában.

— A város kiépitteti a védtöltéseit. Kétszázezer forintos munka lesz az. Az épités teljhatalmu vezetője, a részletek kidolgozója kizárólag maga a főmérnök. Ő csinálja a terveket, ő számitja ki a munka alapját képező egységi árakat, a melynek jegyzéke a legszigorubb hivatalos titok. Megszerzem tőle s neked átadom. Ezáltal részt vehetsz a zárt ajánlati versenyen, ha az egységi árakat ismered, olyan kedvező ajánlatot adhatsz be, hogy csak te nyerheted el a vállalatot. A kezedet sem kell utána nyujtanod: ötvenezer forint tiszta haszon hull az öledbe.

Térváry megborzadt. Felháborodva tett néhány lépést hátra.

— Ha a főmérnök önmagáról megfeledkezve rááll az ilyen alkura, megérdemli a becstelenség örvényét, a fegyházat, ahová kergeted. Én nem leszek részese az effajta galádságnak.

— Hát menj tönkre, légy koldus, — sivitott Regina, a kezeit tördelve. Légy kevély a nemességedre, meg arra a sokat hánytorgatott, de eddig még nem igen tapasztalt önérzetre. Majd egyedül cselekszem én, a saját felelősségemre. De ne várd, hogy osztozzunk!

Nem szóltak többet egymáshoz. A báró az összezuzott tárgyakat, a pusztitás nyomait nézegette. Regina olykor lopva feléje pillantott; de tekintetében nem volt más, csak harag, megvetés.

A szoba homályosult. A nap már régebben lebukott a feketülő felhők mögé, siettetve a sötétséget, mely a közelben leselkedett. Erősbülő szél tört fel a vizszinről, mely néhány tört ablakon át rést nyerve, végigfütyölt a hideg folyosón.

Regina, mint akit váratlan öröm ér, diadalmasan felkiáltott:

— Nézz csak le a tengerre! A város kékre festett dereglyéje uszik a kastélyhoz. A karcsu alkotmány derekán Csengelei Elek áll. Mily sóváran vizsgálja az emelet ablakait! Mondtam, hogy eljő. Ez az én hatalmam!

A gyermek nem vigadhat jobban a czifra játékszernek!

— Akkor és ugy töröm, zuzom össze: mikor a kedvem tartja. Van rá okom, hogy megsemmisitsem, lehetetlenné tegyem isten, ember és önmaga előtt...

— Csendesebben asszonyom. Ne ragadtassa el magát a fölött, ami könnyen gyászára, keserüségére válhat. Ez a derék ur, — bármennyire gyülölje is, — nem fogja ide a lábát betenni.

— Valóban?

— Mert én nem engedem!

— De én követelem!

— Vigyázzon a báróné! Mondta olyan hangon, minő csak a halálra sebzett hörgése lehet.

Kiment az erkélyre. Az evezősök éppen azon erőlködtek, hogy a nehéz jármü oldalát az erkély korlátjához tereljék. A garázda szél miatt ment ez oly nehezen.

Elek megpillantva a bárót, megütődve, gépiesen nyult a kalapjához, hogy végtelen zavarában üdvözölje.

Térváry nem akarta meglátni, észrevenni. Száraz alakja megnyult s harsányan ráorditott az evezősökre.

— Vissza innét! Azt a gazembert, aki itt kikötni mer, irgalmatlanul lelövöm.

Zsebébe nyult. A revolver csöve megvillant a homályban.

XII.

Térváry báró becsukta az erkély ajtaját. Visszatért nejéhez, kit szemlátomást lesujtott ez a jelenet.

— Lám, milyen báránytermészetü férj vagyok én. Más férfi az én helyemben fegyverét használta volna a tolakodó ellen. Más halált szántam neki.

— Ő tulél tégedet.

— Asszonyom, ez nem a gyülölet hangja.

— Szidjam, korholjam, gyalázzam? Ujabb tápja volna ez a gyanudnak.

A báró mitsem változtatott eddigi kimért hangján. Száraz, kiméletlen, a sértésig tiszteletreméltó.

— Ez az ember nemde fölösleges ránk nézve a világon.

— Több ennél, valóságos teher, vagy ha tetszik átok.

— Bár mielőbb megszabadulnánk tőle.

— De mig az érdek hozzánk füzi, dédelgetnünk kell!

— Kár, hogy el nem bucsuzott tőle. Mert többé nem fogja látni. Meg is sirathatja, nincs módomban megakadályozni.

A szél megrázott minden ajtót, ablakot. Ugy

tetszett, hogy a kastély átnedvesült falai is ropognak, inognak.

— Hallja a szélnek e mulatságos zenéjét, asszonyom? A vihar jókedvü hirnöke! Ugyan nézzen ki egy kissé az ablakon. Kormos felhők másztak fel az égboltig. A mi külön tengerünk meglódult, a falakon át érzem a hullámok zugását, verését.

Regina hallgatott.

— A városi dereglye, ez a szép, karcsu jármü vigan ficzkándoz a habokon, legyüri a kavargó hullámokat s a markos evezősök erőfeszitése mellett biztosan halad a rév felé: amig az orkán derékon nem kapja. Aztán felemeli s villámgyorsan ledobja, hogy deszkái, bordái recsegnek, ropognak. Ez az első seb, melyet ki nem heverhet, mert a hullám átcsap fölötte s a bennülőket a mélységbe söpri el. Mindjárt imádkozhatunk a lelkük üdveért ...

— Embertelenség volt be nem fogadni őket.

— Mily enyhén itél!

— Azokat a szerencsétlen evezősöket őszintén sajnálom!

— Senki mást ... senkit ... csak ezeket a vizenjáró embereket, kik ebből élnek, az a foglalkozásuk. Mért nem születtek földesurnak, mennyivel jobb dolguk lenne!

Bizonyosan családosak valamennyien, mert hisz, a paraszt szokásból házasodik. Ha elpusztulnak

kesergő asszony, siró éhes gyerek marad utánuk! Ki keres nekik kenyeret, ki teremti elő a betevő falatot, ki gondozza őket?

— Egy-két árvával vagy nyomorulttal több, kevesebb: a gondviselés bölcsességének nem árthat.

— Haláluk, vesztük a te lelkeden szárad!

— Imádság, jó cselekedet lemossa azt onnét.

Reginát még izgatottabbá tették ezek a kenetteljes válaszok. Pedig a higgadtságára talán soha sem volt nagyobb szüksége.

Hamar besötétedett. A vihar sivitását a zápor sürü suhogása egészitette ki. De a zenéből hiányzott még valami. Vakitó fény után óriási csattanás rázta meg a mindenséget: mintha az ég, a föld indult volna meg.

Az ijedtségből felocsudva, a báróné törte meg a csendet.

— Csengelei sem hitte volna, hogy szép karrierjét ily hamar és szomoru módon fejezi be. Vizbe fulni: rettenetes, iszonyu.

(Térváry nem csalódott: hogy az evezősök iránt nyilvánitott feltünő rokonszenvnek ilyen lesz a folytatása.)

— Egyszer mindnyájan meghalunk. Előbb vagy később, egyre megy. Gondolom, ön is tudja ezt!

— Utszéli bölcsesség, heveskedett Regina

Igazi elszántsággal erőltette a nyugodtságot, de sehogy sem sikerült.

— Ha valamelyes csoda által meg nem me-

nekül, ellened zúdul a közvélemény, amelynek megsemmisitő itélete után a büntető törvény elé kerülsz. Rád sütik a lelketlenség, a szivtelenség bélyegét: mi lesz a féltett névből, a büszkeségből?

— Mily megható féltés, drága aggodalom!

— Végtére is ez az ember semmi olyast nem követett el, amiért ily borzasztó büntetést érdemelne. Én hivtam ide, hogy miért, megmondtam! Különben is nem gentlemanhez méltó az ilyen eljárás. A sértett fél a lovagiasság porondjára lép: ha talpig férfi, tudja, mi a kötelessége.

— Elkésett az oktatással, — gunyolódott Térváry. Ne kiméljen, mondja ki nyiltan, minek minősiti e tettemet.

— Egyszerü gyilkosságnak.

— És én az ön hangját, védekezését...

— Egy sokat szenvedett sziv végső kétségbeesésének...

— Valahára őszinte...

— Az vagyok, mert érzem, hogy ami ezután következik, agyam bomlása, vérem szétcsapó lángja, az őrület.

A villámok mind sürübben czikáztak. Az ég haragjának minden hangja bömbölt, orditott. A vihar neki feküdt a rozoga kőszigetnek, hogy kiforgassa alapjából, amiért daczolni mer vele.

Regina térdre esett. Összegörnyedve fetrengett a padozaton!

— Isten, te áldott, te hatalmas: ki hozzád

oly sokszor fordultam, imádkoztam hiába... csak most hallgasd meg a könyörgésemet: védd meg Eleket a haláltól, atyai gondoddal, szent segedelmeddel!

A báró mellé ugrott, hogy felemelje, vagy elnémitsa. Megrázta a vállait, kezeit; mintha érzéketlen tárgyhoz nyult volna.

— Ne törüld ki az élők sorából, ne hagyd nyomorultan elveszni. Mert én még élni akarok; mérhetlen szenvedéseimért megérdemlem a boldogságot — az ő karjaiban!

Nem ima, könyörgés ez: de lázas őrjöngés!

Teljes sötétség volt a szobában. Térváry hosszas keresés után gyertyára akadt s azt meggyujtotta.

A világosság magához téritette Reginát.

Nagy nehezen talpra állt. Megsimogatta az arczát, mintha látná, hogy a koporsóban fekvőé sem lehet ijesztőbb. Ugyanigy bánt a homlokával is; azt meg ellepte a veriték. Zavartan nézegetett körül; kábult volt a rettenetes vihartól, mely lelkében tombolt, a külső viharnál nem kisebb pusztitó erővel.

Térváry részvétet mutatott iránta. Széket hozott, leültette. De nem birt mellette maradni.

— Vallomással tartozom önnek, uram! Mondta zihálva, tördelve a szavakat. Igérje meg, hogy elpusztit, megöl, ha végig hallgatott.

— Regina! szólt a báró megilletődve.

— Ne nevezzen ugy... ne ejtse ki ezt az átkozott nevet többé! Nem kell a név se már: arra sem vagyok érdemes.

Időbe került, mig ismét szólhatott.

— Ismeri előéletemet. Némi foltja van! Hogy mégis nejévé tett, ezért köszönettel tartozom. A végzet, a sors, a véletlen, vagy mit tudom én mi akarta, hogy Elekkel, éppen az ön kérésére, ismét összejőjjek. Az ön álláspontja, felfogása, korrekt, minden tekintetben előkelő volt. Elég erősnek, hűnek, becsületesnek képesitett arra: hogy találkozásunknak egyéb következménye ne legyen, mint amit feltételül szabott. Csufosabbul aligha járt még földi bizalom!

Csendesebben, mintegy álmodozva beszélt tovább.

— Találkoztunk és kölcsönös magyarázatok, szemrehányások után látszólag megbékéltünk. Féktelen öröm fogott el, mert — elég botorul, — ugy éreztem: hogy gyülöletem ez ember iránt a régi, engesztelhetlen; hogy éveken át szitott, élesztett bosszuvágyam kielégitést talál. Hej! de rettenetes volt a csalódás!

Sárga arczán némi életszin látszott. Vagy csak a gyertyafény halvány visszsugára volt.

— A városba költözve, többször találkoztunk. Néhány nap mulva aggasztó jelenségek mutatkoztak. Elek nyájassága, finom modora, előzékenysége átlépte azt a megengedhető határt, melyen tul a

tisztelet hódolattá, az érdeklődés vonzalommá, ez utóbbi pedig rajongó szerelemmé változik. Ez a komoly, tapasztalt ember, kit a családi élet tisztaságának szeplőtlen őréül tartottam: lábaim elé dobta hitét, reményét, mindenét.

Térváry visszafojtott lélekzettel figyelt minden szóra.

— Most kínálkozott az alkalom, hogy eltiporjam, megalázzam. E helyett engem tört gúzsba a gyöngeség. Tapasztalnom kellett, hogy a boszuvágy, gyülölet egy borzasztó hazugság, nevetséges önámitás, kaczagni való erőlködés! Hová lett az önuralom? Megtörte a régi emlékek győzhetetlen varázsa! Hová lett a jó szándék, erős akarat, fogadás? Gyáván elillant, mint bujkáló köd a hajnal hasadtán!

Föl akart emelkedni, de nem volt hozzá ereje.

— Még sem öl meg, uram! Mondta esdően. Vagy többet is óhajt hallani, megtudni? Legyen... még nem értem a végére.

Kimerülten hunyta le a szemeit.

— Nyolcz nap mult igy el: félelem, rettegés, kétség és öröm között: Ekkor, egy délután, Elekkel a városi akáczosban sétálva, hirtelen a neje, a tanácsnokkal termett előttünk. Bennem meghült a vér, nem a bün, vétek érzetében, mert az ég rá a tanum, hogy mindkettőnk lelke tiszta volt. Az erény apotheozisának nincs nemesebb, fenségesebb hangja, mint a milyennel egymást illettük. Csengeleiné

kétségbeesése, veresre sirt szemei, nagybátyja durva lármája elvették öntudatomat.

— Meg a szégyenérzet, — mondta utána a báró oly halkan, hogy neje nem hallhatta.

— A fiatal asszony, a pletyka és besugás áldozata, szólni akart valamit, de ajkai megmerevedtek. Igaza van: mert habár a férje hálából vette feleségül, ő szerelemből ment hozzá. Hát mit tehetett egyebet; görcsös zokogásba tört ki s Elek keblére dőlt. Ez szeliden eltolta magától, engem pedig karon fogott s önmagából kikelve, förmedt rá a tanácsnokra, tisztviselő társára.

— Csupán a kora menti meg, hogy a járókelők szemeláttára meg nem fojtom. Vezesse haza a feleségemet. Megértette, a feleségemet!...

— Elsiettünk. De mint árny a fényt, eső a vihart, ugy kisért Csengeleiné nehéz zokogása. Ami ezután történt közöttünk: a mai találkozás megbeszélése volt! Beteg vagyok, nagyon szenvedek .... mindent elmondtam!

A vihár szünőfélben volt. Kitombolta magát, elvonult, hogy dühét más vidékre ontsa. A kastély jól épitett falai kiállták az ostromot. Visszazúg moraja az elégületlenségnek, hogy a pusztitás nem egyformán sikerült. A felkorbácsolt hullámok zúgtak, locsogtak még: nyaldosták, tépdesték az omló vakolatot.

Térváry nem sokáig késett a válaszszal.

— Ha Csengelei meghalt: tetszése szerint

való időre tovább is a férje maradok. Élünk, mint eddig, de ezután többet törődve egymással. Legalább én arra törekedem, hogy vagyonomból minél többet megmentsek s önnek nyugalmas, a legcsekélyebb nélkülözéstől ment jövőt biztositsak. — Ha azonban megszabadult a halál torkából, egyikünk egy hosszú utra kél. . . .

Szétnézett a szobában. Az összezuzott karosszékek között talált még egy épet. Oda vitte nejéhez, hogy arra meg a lábait fektesse. Ágynemüek hevertek a földön, közte egy besározott kahsmir-szőnyeg, amit bizonyára azért nem vittek magukkal a fosztogatók, mert féltek, hogy lakásukon ez a ritka, értékes jószág árulójuk lehet.

Lágyan betakargatta, nehogy megfázzék.

Felhajtotta a kabátja gallérját s kalapját a fejére huzva, kiment az erkélyre, melyre a hullámverés csaknem bokáig érő vizet locsolt.

Oda künn csendes volt már minden. Foszlányokra szakadoztak szét a felhők, s ragyogtak a csillagok.

XIII.

Baksi Béla, Eleknek eme kitartó, megrögzött ellensége, másnap a kávéházban érdekes referádával mulattatta a reggelinél összegyült álmatlan urakat.

A főmérnök ur az este séta-csónakázást rögtönzött, mert hát bokros elfoglaltsága mellett ilyen nagyuri szórakozásra is van elég ideje. Miért, miért nem, a térvári kastélyban keresett éjjeli szállást; a véletlenül ott levő báró azonban a vendégszeretet effajta igényéről hallani sem akart: az argonautákat elutasitotta, kik a már-már kitörő vihar elől a kompjáróba iparkodtak menekülni. De csak az elboritott szőllőskertekig juthattak el szerencsésen: ott felborult a dereglye. Valamennyinek sikerült egy-egy nagyobb faágba, fatörzsbe kapaszkodni, mig a veszedelem elvonultával, kiabálásukat, jajgatásukat a halászok meghallották s megmentették őket.

Félóra mulva erről beszélt az ébredő város.

Csengelei Eleket félig megdermedve, átfázva, csontig átázva, sulyos betegen vitték a lakására. Az evezősök, edzett vizszéli hajósok, a megszabadulás örömére egyenként megittak félliter pálinkát az ezer akósból s még tüszszögést sem kaptak a takaros fürdő után. De nyiltan fenyegetőztek, hogy ha az a semmirevaló nyurga báró valaha még elébük kerül, az evező-lapátokkal verik agyon.

Térváry, a polgármesterhez menet, érezni volt kénytelen a következményeket. Néhány piaczi kofa rákiabált, a városi tisztviselők pedig, akikkel az épület belsejében találkozott, hidegen fordultak el tőle. Maga a polgármester, ki őt eddig megkülönböztetett figyelemben, tiszteletben részesitette: feszes, tartózkodó volt hozzá.

— Pótolhatatlan hiány, sulyos veszteség a főmérnök betegsége is. A közigazgatás gépezete megáll nélküle. Ha pedig meghal, elpusztul, — negyven fokos a láz, az orvosok semmi jóval nem biztatnak, — gyászt ölthet a város, busulhat a hatóság. Nem lesz többé ilyen jeles tisztviselője.

A báró nem igen akart mentegetőzni, de ennyi mégis kiszaladt a száján:

— A kastély össze-vissza van repedezve. Gyanithattam-e, hogy kiállja az orkánt? Nem vehettem a lelkiismeretemre, hogy esetleg összedőlve ennyi embert menthetetlenül megöljön...

Egyuttal kérvényt nyujtott be a vételárból tizezer forint előleg kiutalványozása iránt. A nyomban összeült tanács teljesitendőnek találta a kérelmet, de ugyanekkor foglalkozott a vételár letiltása ügyével is, melyet véleményre a tiszti ügyészségnek adott ki. Felmutattatott a kész szerződés is: melyet a báró a tanács tagjai jelenlétében aláirt.

A báróné aláirása is nélkülözhetlen. Térváry azonban kijelentette, hogy neje beteg, a szállóban fekszik s a szobát el nem hagyhatja. Minthogy pedig holnap, — hacsak rosszabbra nem fordul állapota — okvetlen a fővárosba utaznak: a tanácsjegyző vigye el hozzá az okmányt, hogy az ügynek ez a része befejezést nyerjen.

Az engedékeny, gavalléros modoru tanács ebbe is beleegyezett; sőt a polgármester maga sietett le

a városi pénztárba, hogy a báró nyugtájára ez az összeg késedelem nélkül kifizettessék.

Térváry zsebre dugva a tizezer forintot, visszament a város fejéhez, hogy előzékenységét megköszönve, bucsulátogatást tegyen.

Az előszobában bóbiskáló öreg hajdun kivül egy vékony, izgékony ember volt még; vadonat uj ruha volt rajta, de merev mozdulatai olybá tüntek fel, mintha dróton rángatnák a lábait.

Futólagosan pillantott rá. Bár ismerősnek tetszett, közönyösen haladt el mellette.

Az illető jóizü nevetésre fakadt.

— Ejnye báró ur! hát már nem is akarja a szegény czivil-embert felismerni, meglátni? Annyira megváltoztam?

Katonás állásba vágta magát s komolyan bemutatkozott:

»Terbefalvi Terbe Oszkár, tegnap óta tartalékos tiszt s ma, a városi külterület azon részének, mely nem tartozik a csendőrség hatásköre alá, valóságos rendőrbiztosa, pusztai kapitánya!«

A báró szivélyesen gratulált az uj hivatalhoz: de nem tartotta ildomosnak kérdezősködni e hirtelen pályaválasztás indokai felől.

Elmondta ezt Oszkár egy lélekzet vételre.

Meguntam a nehéz szolgálatot. Elkedvetlenitett, hogy elbuktattak a törzstiszti vizsgálaton, pedig a modern harczászati elvek a kisujjamban vannak. (Kár, hogy nem a fejében!) Hozzá még meny-

asszonyom is van, akivel szemben elkövetett mulasztásomat, hibámat helyrehozni, igéretemet beváltani, erkölcsi és becsületbeli kötelesség.

— Báti Erzsikét, a karantai tanitó leányát érti?..

— Természetesen! Miattam lemondott a szinpadról, hátat forditott a kóbor-életnek. Künn lakik apjánál, a staffirungját készíti.

— A katona természetével megegyez a rendőr-tisztviselői állás. Sok oda künn a tisztogatni való.

— Véletlenül jutottam hozzá. Elődömet a napokban megütötte a guta. Megmozditottam minden követ, mozgósitottam minden protekcziót, hogy elnyerhessem. Hát sikerült. A rendőrlaktanya közel van Karantához: három szobás lakásom lesz kerttel, szántóförddel. Majd csinálok én rendet a gányók közt, megjavitom a közbiztonságot.

A polgármesternek még az ülésben volt dolga. Amig megjő, szabadon beszélhetnek.

— Különben arra az elhatározásra, hogy polgári szolgálatba lépjek, más fontos ok is kényszeritett. Valami Dús Dániel, állitólag a báró ur központi ispánja azzal a hirrel lepte meg a menyasszonyomat, hogy a Tiszába fultam s a helyőrségi kórházban kiteritve fekszem. Sőt a galád hazugságba a méltóságos báróné nevét is bevonni merészkedett. Erzsike felült neki s azon kifogással élve, hogy menyasszonyom a telepen lázit, izgat, ide csalta s

mint valami közönséges gonosztevőt a toloncz-szobába elcsukatta.

— Ilyen erőszakos természetü volt mindig!

— Most azonban felsült a szokásával. Felelősségre vontam, a menyasszonyomon elkövetett sértésért elégtételt kérettem tőle. Tudomást sem vett róla. Én tehát nyilvános helyen, éppen a templom előtt, megbotozni voltam kénytelen! A »Székháti Hiradó« külön kiadásban tudatta hiveivel a vérlázitó eseményt: az ispán ur pedig az állomásparancsnoksághoz szaladt és ugy véresen feljelentett. Mit tehettem mást, a vizsgálat megindítása előtt táviratilag kértem a tartalék-viszonyba való áthelyezésemet...

A szolga jelentette, hogy a tekintetes tanács eskütételre várja a rendőrbiztos urat.

Térváry másnap elutazott; neje nem tartott vele. Komoly beteg, néhány napig még itt marad.

Hivatta Dús Dániel urat. A lovaggá avatott férfiu bekötött homlokkal járkált az utczákon, ennek daczára csak mérsékelt volt a részvét iránta.

Végtelen szerencsésnek érezte magát, hogy kegyes urnőjének szolgálatot tehet, ki nem igen tulságos követelményeket támasztott buzgósága, készsége iránt.

Azt a kötelességet rótta rá, hogy óráról órára tudja meg: milyen természetü és lefolyásu a főmérnök betegsége? Állandó-e a veszély vagy tartós javulás mutatkozik? Ha igaz, hogy tüdőgyuladás-

ban szenved, emelkedik-e a láz, fogy-e vagy stagnál az életerő? Továbbá: ki ápolja, ki gondozza, ki van állandóan mellette? Bocsátanak-e hozzá látogatókat, idegeneket, vagy rokonokat?

Dániel ur alapos kutatásból eredő hirei csak egy hosszu, kinos hét után váltak kedvezőkké. A báróné is jobban érezte magát ekkor, de még mindig oly gyönge volt, hogy az elutazástól visszariadt.

Ujabb, határozottabb megbizásokat adott az ispánnak.

— Meg kell tudnia, hogy kik a rendes látogatói. Hányszor megy napjában az orvos, s a felesége eltávozik-e a beteg ágya mellől? Meg van-e neki engedve az irás, olvasás?

A válaszszal nem volt megelégedve. Ki nem állhatja a gyámoltalan, ügyetlen embereket. Feltette magában: ő is mindent elkövet, hogy tudvágyát, kiváncsiságát kielégitse.

Midőn beesteledett, egyedül, feltünés nélkül elhagyta lakását. Arczára vonva kalapja sürü fátyolát, bő köpenyt öltött, kendőbe burkolózott, nehogy felismerjék. Besiette a néptelen utczákat, félvárosrészt megkerült, hogy ha netán valaki követné, félrevezesse. Mikor aztán Elek lakásához ért, a kerités mellé huzódott, annak a hasadékain leselkedett, ha talán a lábbadozó kedves beteget az udvarban, az ablaknál megláthatná.

Az ablakok világosak, — de csendes, kihalt az egész épület.

Hiába mesterkél, hasztalan töpreng, nem talál módot, tervet rá, hogy a lakásba juthasson. A kiutasitás szégyene menten megölné. Álruhára gondolt: de az is kivihetetlen. Nem tud tovább türni, lehetetlen elbirni ennyi szenvedést!

Három hét telt el igy, fokozatos vágygyal, emésztő, panaszos szenvedélylyel. A városban nem lakhatott tovább egyedül: anyja erélyesen sürgette a hazatértét. A báró is sürün tudakozódik utána. Cselekednie kellett valamit.

Levelet irt tehát: szerelmes szivének mély gyásza sugalmazta annak sorait, betüit. Megint csak az ispánra szorult; keményen ráparancsolt, hogy ha életveszélylyel is, de Eleknek kézbesitse.

Az ispán nem hagyta a bárónét sokáig kétségben. Hamarább megjött, mint várhatta volna. Lelkendezve számolt be a küldetése pompás eredményével.

— A cselédtől tudtam meg, hogy a főmérnök már járkálhat is: neje karján rövid sétát tesz a kertben. A kert alján félig kiszáradt tanka van, a kerités hézagos, arra kevesen járnak, itt lehetett csak leselkednem. Egyszerre azt láttam, hogy neje, ki sokkal betegebbnek látszik férjénél, magára hagyta. Ezt az alkalmat nem szalaszthattam el. Fölkapaszkodva a kritás párkányáig, hogy meglásthatott: a levelet a lába elé dobtam. A »báróné küldi« mondtam csendesen. Ő némi erőlködéssel

lehajolt, felemelte, hévvel megcsókolta, s mert lépteket hallott, elrejtette...

Másnap Térváryné már nem volt a városban.

Ezalatt a hatóság minden intézkedést megtett, hogy a karantai pusztát, immár jogos tulajdonát, birtokába vehesse. A fővárosi pénzintézet letiltó táviratát az ügyészség elhamarkodott kapkodásnak minősitette. A biróság törvényes végzése nélkül erről szó sem lehet. Mig azt az intézet felmutathatja, az elsőbbségi jog Morotvay Regina javára, a hozomány erejéig biztositva lesz.

A hatóság rendelkezéseit már ki is hirdették a telepen. A bérlők az aratás végéig, az élet betakaritásáig maradhatnak a helyükön. Akkor aztán el kell költözködniök. Hogy hová: van elég idő még arról gondolkodni!

Kijelölték a város legszegényebb sorsu földmüvelői közül az uj telepeseket is. A háromszáz telekért legalább is ezren folyamodtak.

A városi tanácsnok uj üzem- és gazdasági tervet állapitott meg. A puszta felét legelőnek használják, hogy lendüljön fel régi hirére a marhatenyésztés. Egy részét befásitják, csak a kisebb részt adják szántás-vetésre haszonbérbe.

A telepen két uradalmi épület van: a gyönyörü iskola és a nagy-korcsma. A rendőrség feladata, hogy a mostani lakosok távozásával, mindkettő épen, sértetlen maradjon. A saját épületeik-

kel tehetnek, amit akarnak, mérsékelt árért a városnak, vagy a jövevényeknek eladhatják.

Ezeket a rendeleteket és intézkedéseket egymásután három vasárnapon az iskola előtt dobszó mellett hirdették ki az egybegyült népnek. Egyetlen zugolódó, békétlen vagy panaszos hang nem hallatszott. Nem zajongott a tömeg: mint egy elháríthatlan csapást fogadta mindenki.

Terbe Oszkár itt szerepelt először hivatalos minőségében. Az ő imponáló megjelenésének, a lovas pusztázók katonás föllépésének tulajdonitotta e nagy hallgatást, bámulatos csendességet. Nagyban kérkedett vele, noha Erzsike váltig csititotta.

— A térvári uradalom földje ez, hol a városi rendőrségnek csak akkor van joga megjelenni, hatalmát gyakorolni, ha mi innét eltávoztunk és az átadás végleg megtörtént.

— Te hozzám jösz, nálam maradsz! De hát ez a szegény, megcsalatott nép hol hajtja le a fejét, hol talál menhelyet?

— A kincstár könyörült meg rajtuk. A kulai pusztákon jelölt ki az ispánság helyet számukra. Csakhogy épület, hajlék nélkül szomoru télnek néznek elébe. . .

— Hiszed, hogy rendben történik meg az ünnepélyes átadás, az elköltözés.

— Mit tehet ez a szegény, fegyvertelen nép a hatalom, a puskák, szuronyok ellen? Az csak sirni, panaszkodni meg sóhajtozni tud.

A körülményekkel és viszonyokkal ismeretlen ujdonsült rendőrkapitány, ki egyoldalu katonai nevelésben részesült, aki a nép érzelem- és lelki világát az ujoncz-anyagból itéli meg, rózsás jelentést küldött be a tanácsnak.

Azt irta: hogy a telep lakosságának elkeseredéséről, lázongó zúgolódásáról, bosszujáról lábrakapott hiresztelések meseszerü ijesztgetések! Mint személyesen meggyőződött, nem lesz szükség különös elővigyázatra, vagy kemény rendszabályra.

Csak bánni kell tudni a néppel. Jámbor, türelmes igavonó az!

XIV.

Az évszázados térvári uradalom értékes gyöngyét képező szép karantai pusztának a város tulajdonába való végleges átadására a tanács az augusztusi első napok egyikét tüzte ki. A melyik makacs bérlő ekkorra be nem végezte az aratást: őszi esőzésig sem készül el azzal.

A nevezetes aktust, mint a város polgárai szorgalmának és vagyoni gyarapodásának biztató jelenségét, maradandó becsü és emlékü ünnepséggel fogják egybekapcsolni. Ritkán történik ilyen alkalom: méltó a megörökitésre!

Testületileg kivonul a tanács, s a köztörvényhatóság számos jeles tagja. Az ünnepi beszédet,

mely egyszersmind az eltávozók erényeinek, érdemeinek elismerője, a béke és megnyugvás igéje, hirdetője, legyen, az elismert jeles szónok, a sulyos betegségből alig kiépült Csengelei Elek városi főmérnök tartja meg.

Az ünnepélynek kétségtelenül a legkiemelkedőbb mozzanata lesz: midőn beszéd közben az átvétel napját arany-betükkel megörökitő márványtáblát helyeznek az iskola falába. Utána társas vacsora lesz, az iskola udvarán felállitott sátor alatt, melyre a telep volt gazdái közül többeket meghivnak.

A tisztelet és figyelem első sorban megköveteli, hogy a volt tulajdonos: Térváry báró és neje az ünnepélyre meghivassék. Legalább az egyiknek a megjelenése a küldisz emelése czéljából is feletteb kivánatos volna!

Ebben az értelemben szerkesztetett meg az udvarias, választékos hangu felszólitás, melyre nem sokáig késett a válasz. A báró felelt, hogy emberi számitás szerint az ünnepélyről nem fognak elmaradni.

Erre a nemes tanács rögtön kiutalványozott még tizezer forintot és Térvárynak elküldte. A részletfizetés terminusa ugyan csak az átiratás után válik esedékessé: ám hadd érezze a volt földesur, hogy előzékeny, gavallér emberekkel van dolga.

Elek készséggel elfogadta a megbizatást, az ünnepély intézkedéseit. A védtöltés kiépitésére szük

séges munkálatokat egy bizottság vette tőle át: a mely az ő félben hagyott dolgait is elvégezte. Méltányos tehát, hogy ebben az esetben mindent ő vállaljon magára.

Pedig most sem egészséges. A rettentő átfázás kétszer megujuló tüdőlobbal gyötörte. Erőteljes szervezete, a kifogástalan gondos ápolás visszahozta a sir széléről. Vigyáznia kell. El van tiltva a szellemi munkától, a legkisebb izgalomtól.

Állandóan javult, mióta Regina levelét megkapta. Mennyi találékonyságra, ravaszságra volt szüksége, hogy neje vizsga szemei elől elrejtse. Ha néha egyedül hagyták, elővette a rejtett helyről, százszor átolvasta, szivéhez szoritotta.

Emlékezetébe véződött, kitörülhetetlen minden szava, betüje.

»Gyógyulj meg én egyetlenem! Nyerd vissza erődet, hogy boldogithass; védelmezz, oltalmazz: hogy a jövő rózsás fénye, mennyei öröm virradjon még egyszer reánk.«

Hát még ott, ahol kitartásra, küzdésre bátoritja, mily lelkesitően hangzik.

»Szemben fogsz állni férjemmel: értem kell küzdened. Istenitélet lesz az! Ölő fegyver mind kettőtök kezében; gyülölet a szemekben, bátorság a szivben ... de ha van igazság, irgalom az égben, szerencse a földön: te lész a győztes! —

Csengeleiné százféle biztos jelenségből, szóból, cselekedetből tapasztalhatta, hogy férje teljesen

meghidegült iránta. Különösen az ákáczosban történt találkozás óta. Kárhoztatta önmagát, amért e dőre tett elkövetésében nagybátyjára hallgatott; hogy féltékenységével eljátszotta azt is, amit türelemmel megmenthetett volna!

Már magában véve a sulyosabb természetü, tartós betegség, (jó annak, ki meg nem próbálta!) kiállhatatlanná, kellemetlenné teszi a szenvedőt. Hátha még ehhez nagyfoku ingerlékenység járul?

Nincs az az angyali jóság, mely végig kitartsa.

Csengeleiné a hitvesi kötelesség önfeláldozásával ápolta férjét. Szerette . . . s a szerelem minden nyilvánulása magasztos, sőt a vétke is többékevésbé erény. De ha olykor valami csekélységben megkésett, s valami ártatlan, kisebb látszólagos mulasztást követett el: durván, kiméletlenül rátámadt.

Be sokszor keseregve jött el az ágyától!

Az átadás előtt való nap délelőttjén Elek a karantai telepre készült, hogy az ünnepély kivánatos előkészületeit foganatositsa

Közvetlen az elindulás előtt levelet kapott Térvárynétól. Tudatja (milyen virágos stilusban!) hogy a pusztára az ünnepély előtt egy nappal egyedül érkezik. A báró csak másnap követheti.

Elek elfojtotta örömét, mig attól tarthatott, hogy kedélyének eme átváltozását valaki tán meg is figyelhetné. Az uton azonban egészen neki adta

magát az örömnek, mit csak az ittasult képzelet teremthet.

Dalolt, fütyörészett: sürün igazgatta a bajuszát, kalapját. Tetszelgett önmaga előtt, majd a kocsist nógatta, hogy ne pihentesse az ostorát.

Ha csak átrepülhetné ezt a napsugaras fényben uszó tájat!

A telepen nem a legvigabb kép fogadta.

Szegényes butorokkal, ágynemüekkel, házi- és gazdasági eszközökkel megrakott szekerek indultak ki az egyes udvarokból, s az utcza végén levő kaszálón rendben sorakoztak.

— Hurczolkodik a nép! mondta Eleknek az öreg tanitó, lehorgasztott fővel, szomoruan. Ma elmennek a gyerekek, az asszonynépség: csak az erős karuak maradnak itt holnapig.

— Milyen az általános hangulat? kérdezte Elek érdeklődéssel.

— Csendben vannak még, noha én bajtól tartok.

— Segitünk a bajukon. Ha ellenkeznek, okoskodnak: a törvény számol le velük.

— Bánják is azok! Azzal érvelnek: hogy a mindentől megfosztott hajléktalannak még zugolódni, haragudni sem szabad!

— Hát mégis terveznek valamit

— Egy fáj különösen nekik; és csak ebben összpontosul az elégületlenség! Az a bántó, lesujtó, hogy ők mindig igaz szivvel, teritett asztallal vár-

ták, fogadták a város urait; és most, midőn csak puszta jóindulatról van szó, nem becsülték őket annyira, hogy egy tenyérnyi földet fölajánltak volna évi haszonbérbe!

— Hányszor mondtuk, hogy sok a mi szegénynünk is! Kevés a föld és sok a nép. Sok a munkáskéz; nincs tér, nincs talaj!

— Akik a mai bérlők helyébe jönnek: szintoly jó, derék családapák, kitartó munkások. Akik csak ugy megszeretik, megbecsülik, megfizetik a tanitó urat, mint a távozók!

— Engem? Nem fogunk összekerülni egymással!

— Csak talán nem költözik ezekkel a jöttmentekkel innét?

— Hát a félvilág kincséért elhagyhatnám-e őket? Az én kedves pártfogóimat, barátaimat, akik fogyatékos tudományom daczára csaknem harmincz évig megélhetést biztositottak. A gyerekek: kiket az ábéczére oktattam, irni tanitottam, ma meglett emberek. A leányok, kiknek szent igéket magyaráztam: ma boldog családanyák. Össze vagyok velük forrva véremmel, szivemmel! Az övék vagyok! Velük éhezek, velük sirok: de velök is maradok.

— Az öreget nem a vándorbot, de pihenés illeti.

— A pihenés nem munka, s e nélkül nincs élet. Majd elölrül kezdjük az uj telepen s folytat-

juk, amig ki nem dülök. Majd elásnak valahol. Ostoba, ki többet vár, vagy szebbet remél!

Pusztai bölcselkedés, melyben mégis sok az igazság. Ki tanitotta rá? Az élet, ez a legokosabb professzor. Nem megy az tanácsért máshova, ki hozzá járt iskolába!

Kinyittatta a báró szobáját. Ki kell szellőztetni, rendbe hozni szaporán, mert a báróné megérkezik.

A tanitó elszörnyüködött:

— Ide jön, a farkasverembe, mely körül száz ellenség ólálkodik. Esdve kérem, akadályozza meg ezt, ha még lehetséges. Menjen elébe a vasuthoz, vegye rá, hogy forduljon vissza, ne kivánja még a levegőjét sem ennek a környéknek, hol ég, forrong a füszál is.

— Alattomos lázadás, vagy nyilt erőszak készül? Miért titkolja? Ma még segithetünk. Egy század katonaság, az összpontositott lovasrendőrség majd lelohasztja marakodó kedvüket.

Itt a nagy hang nem használ. Enyhébben folytatta:

— Hát kire haragusznak ezek a jó emberek voltaképpen? Mi a sérelmük, hogy nem akarnak a sorsukba beletörődni?

Háromszor is ismételte e kérdést, de a tanitó hallgatott.

— Édes barátom! maga egy derék, okos ember: aki hátralevő napjait szegényes nyugalom-

ban, szabadon akarja leélni. Ha a közrend és biztosság elleni merényletről értesül s azt eltitkolja, bünrészessé válik! Börtönbe kerül, arra esküszöm!

— A fenyegetés nem ijeszt meg, hiszen ugy sem titkolom el, amit elmondhatok. Jószántomból teszem. Gyülölik a földesurat, mert soha sem mert előttük határozottan nyilatkozni, kérésükre kitérően felelt s az utolsó perczig kétségben hagyta őket. Átkozzák a bárónét, mert ő az, aki a pusztát a város kezére játszotta. Szidják a városi tanácsot, akiben nincs emberiesség, nincs jóindulat.

— Ellenünk törnek? kérdezte Elek komolyan megrettenve.

— Gyanitom... siránkozott az öreg. Folyton gyüléseznek, tanakodnak, boszu, megtorlás a szájukon. Engem kiközösitettek, mert figyelmeztettem őket meggondolatlanságuk következményeire.

— Én is a begyükben vagyok?

— Amennyiben hogy a tanács tagjai közé tartoznék.

Ebből aztán Elek érthetett. De feltámadt benne a dacz, mely a bátor szivet tétovázni sem engedi. Személyes meggyőződést szerez magának. Ő a hatóság megbizottja, az ünnepély rendezője: megfusson, gyáván visszavonuljon, mert a tanitó talán ördögöt festett a falra, elejtett szóban is veszélyt keres. Meg kell tudnia mindent, hogy a szerint intézkedhessék.

A szekér-sor felé iparkodott. Egyszerre csak egy csinos paraszt leány szegődött hozzá.

Ünneplőbe volt öltözve a karantai lányok viselete szerint.

Kopogott a piros csizma, suhogva vágódott a karton szoknya: mosolygott az ajka, teli ábrázata, két fekete szeme. Szél himbálta a pántlikába fűzött vastag hajfonatot; lengett, szinte féloldalra fordult formás alakja, pipiskedő lépései nyomán.

— Erzsike! szólt rá Elek kedélyesen; azt hiszi, hogy most is a szinpadon van s engem szemelt ki a hálás publikumnak?

— Hetek óta igy járok, ugy megszoktam, mintha más kosztüm nem is lógott volna a nyakamban. Bántotta a nép szemét az uri ruha: hát gondoltam, ne egye a lug tovább a nyakukat. Köztük élek, hozzájuk alkalmazkodom.

— Nagyon szép dolog: csak ne bujtogatná véreit a város, az uradalom ellen!

— Valami ostobaságot elkövettem egyszer, mint tudja, a városi toloncz-szobában; meg is szenvedtem érte! Azóta tőlem kifordulhat az egész vidék a sarkából. Szebb elégtételt már nem nyerhettem: Oszkár visszatért hozzám.

(Ha páthosza a szinpadon is ily természetes lett volna!)

— Ha folyton a népe közt forog, velük érintkezik, bármely elrejtett szándékukat ismeri. Való, hogy valamit ellenünk forralnak?

— Megint csak a gyanusitás, melynek ezek az elpusztult emberek állandóan ki vannak téve! Azok hiresztelik ezt, kik érzik, hogy nem az ő részükön van az igazság. Nincs mitől félni. A parasztnak is van annyi esze, hogy nem zuditja nyakára a törvényt; nem tartja oda mellét a szuronynak, a puska golyónak akkor, midőn már rajta az erőszak sem segithet.

Elek gyanakodva nézte a leányt. Nem ilyen hévvel szól az, aki békét hirdet.

— Panaszuknak sincs értelme, mert nem csináltak rossz cserét. Kitünő földet kaptak a kincstártól, aránylag olcsó bérért. A szekerek mindjárt indulnak: a férfiak nagyrésze holnapig itt marad, hogy végig nézze az urak mulatságát!

— Ha rajtam állna: elhagynám az egész czeremóniát. Ha pedig, a dekórum kedveért is el nem halasztható: katonát, rendőrt a hátunk mögé.

Erzsike ijedten kapkodta a fejét.

— Oh csak ezt ne cselekedjék! Minek a békességes türést sérteni, ingerelni? Jőjjön, nézze végig a szekerek elindulását: abból megitélheti, van e itt veszély, ellenállás, bünös szándék, izgága hangulat?

A szekerek rudjai a szentkuthoz vezető utra voltak forditva; lovak, vagy csenevész ökrök vannak mellejük fogva. Ugy állnak egymás mellett, hogy akadály nélkül egyszerre is indulhatnak. Változatos a terhük, minden rajtuk, ami elvihető. Üres

minden ház belseje, leszedvék az ablakok is, vigan sivithat át rajtuk a szél.

Erzsike elszaladt a házak előtt s bekiáltott az udvarokba. Erre a házbeliek csakhamar az utczára tódultak, apraja, nagyja menetkészen állott.

Először a kis gyerekek, az apróbb leányok váltak ki a tömegből s gomolyogtak elő. Valamennyi kisebb-nagyobb terhet, ruhanemüt, gazdasági, vagy házieszközt: rostát, fazekat, seprüt, ásót, kapát, garabolyt czipelt magával. A nagyobbacskák vállán fejjel aláforditott aprójószág sipákolt: némelyik egész falka libát, kacsát hajtott maga előtt.

Élénkek, vigak szegények! Mert hiszen nem érzik, nem tudják, hogy egy nagy, gyászos temetésnek ártatlan részesei.

A leányok, eladóvá nőtt hajadonok következtek utánuk. Van ezeknek is terhük elég, csak le ne roskadjanak alatta. Unneplőjük vastag batyuba kötve a hátukat nyomja: rokka, gúzs, orsó a jobb-, csizma, czipő, rojtos papucs a balkézben. Szótlanul, csendben haladnak, mint egy gyászkiséret.

Külön csoportban jöttek mögöttük az asszonyok. Ez a legbusabb, a legszomorubb karaván. A fiatalabb menyecskéknek legféltettebb, legdrágább a terhe: csecsemő magzatát altatja, ringatja, csititja a karján. Mellettük az öreg szülék, összetöpörödött vének meggörnyedve, vagy botra támaszkodva tipegnek: még nem is gyalogoltak, máris elfáradtak, alig várják, hogy elérjék a szekerek vonalát.

A családfők, az emberek, a legények kitolultak a kipusztult házak elébe, hogy végig nézzék, mint indulnak el szeretteik arról a helyről, mely bölcsőjük, hazájuk volt s melynek drága földjét, édes vizét, erdejét, mezejét, hepehupás dombjait nem fogják soha többé látni. Minek bucsuzzanak . . . holnap rájuk kerül a sor; összetalálkoznak, — az igéret földjén.

Ki volt jelölve mindenkinek a helye. Érettebb gyerekek lesznek a kocsisok. Elől két legény menetel utmutatónak, utána az apróság halad; aztán a felnőttek a kocsi-oszloppal. Végül a porfelleg, mely elfödi az egész karaván't, betakarja lábaik nyomát s könnyeikkel egyesülve, uj barázdát vonnak arczaikon.

Erzsike ott sürgölődött, forgolódott közöttük s midőn látta, hogy az indulást misem akadályozza, elővette fehér keszkenőjét s avval háromszor magasan intett az iskola előtti harang-állvány felé.

Az öreg tanitó maga állott ott a kötélnél. A másik pillanatban érczes zúgással megkondult a harang.

A déli, esti imának buzgó hirdetője; lefekvésnek, ébredésnek »Ave Máriá«-nak busongó dallama, hirdesd szomoruan, hogy akiknek eddig kongtál, búgtál, idegenbe költöznek, hová a te érczny elved el nem ér.

Egy öreg anyóka tipegett elő. Reszketve kiáltott:

— Fiaim, gyermekeim! imádkozzunk!

Térdre hullott mindenki. Olyan nagy a csend, hogy ha a szél nem zúgna: a szivnek dobogását is meg lehetne hallani.

Az előbbi hang rákezdte az imát: aki beszélni tud, utána rebegte:

»Isten, édes jó atyánk: hallgasd meg bánatos könyörgésünket! Rád bizzuk magunkat, kérjük szent oltalmadat, hogy tovább is gondunkat viseljed. El nem csüggedni, feledni, türni, hinni és remélni adj erőt; óh jó atyánk; te megvigasztalod a szenvedőt!«

Hangos zokogás fojtotta el a szavakat. Isten veled szép vidék, szent kut, te kicsi temető. Emléküket eleven bánata lesz az utitársuk.

Megmozdult a karaván. A harang még folyton zúgott s egyre hullottak a könyek.

Az öregasszony, ki az imát mondta, rákezdett arra az ősrégi egyházi énekre: mely minden kiválóbb egyházi szertartásnak, bucsunak, körmenetnek legszebb és legkedveltebb zsolozsmája:

Boldog Asszony anyánk,
Régi nagy patrónánk!
Nagy inségben lévén,
Igy könyörgünk hozzád:
Nyisd fel az egeket
Sok kiáltásunkra,
Anyai palástod
Forditsd oltalmunkra.
Magyarországról, romlott hazánkról:
Ne felejtkezzél el, szegény magyarokról,
árva bujdosókról!

Kevés volt az énekben a harmónia, ám azért Elekre, ki a távozók bucsuját a közelből nézte végig, mély benyomást gyakorolt. Egy elhagyott épület falához támaszkodva nézett utánuk, de hogy milyen nyugtalanitó érzés bolygatta meg a lelkét, önmagának sem tudott számot adni róla.

Messziről, a szent-kuti feszület mellől, fülébe zúgott az ének bús refrainje:

Ne felejtkezzél el, szegény magyarokról,
Árva bujdosókról!..

XV.

Elek sokáig elgondolkozott a most lefolyt esemény fölött.

Szereti a népet, ha nem is rajong érte, vonzalma maradandó, mert vérszerint belőle származik. A tulzó követeléseket elitéli: mert régi dolog, hogy a paraszt, a munkás az élő elégületlenség. A mostani esetben sincs a karantaiaknak igazuk: a földesur ugy értékesiti a birtokát, amint saját érdekében czélszerübbnek, hasznot-hozóbbnak tartja. Mért fogadták el a szerződést, mely őket a földtől bármely perczben megfoszthatja?

És mégis: nincs mellettük a jog; egyre hivatkozhatnak csak: ez a méltányosság, mely a jog szigoru mértékét némileg enyhiti! Emberek vagyunk.

Hová jut a világ, ha megfosztva ideális románcától, mindenben az önérdek és jog parancsa szerint járunk el, és minél kevesebb cselekvési kört adunk a szivnek.

Kocsirobogásra eszmélt föl; falusi előfogat állt meg a közelben. Térvárynét hozta a vasuti állomástól. Elek oda ugrott, hogy a leszállásnál segitségére legyen. Regina izgatottan hozzáhajolt:

— Lépjen föl, üljön mellém! A báró nyomomban van, sugta, kissé felemelve fátyolát. Halálra üldöz ... menekülnöm kell!

Ráparancsolt a kocsisra:

— Látod ott lenn a völgyön tul azt a kis erdőt: az a Tisza partja. Megháromszorozom a dijadat, csak vigy oda minél előbb. Aranynyal fizetlek: csak ne kiméld a lovaidat!

A tulsó soron Erzsike feszelgett egy csoport mogorva paraszttól körülvéve.

— Megérezték a bajt, — kiabált át teli torokkal, azért forditják vissza a kocsirudat! Megtudták valahonnan, hogy a telepre nem virrad fel többször a nap ... elpusztul a fundamentumáig. Kellett ez a jó földesurnak, a kegyes bárónénak.

A lovak vágtatni kezdtek, de a zörgést, dübörgést tulharsogta a leány éktelen lármája.

— Maradjon itt, ha mer. Van börtönnek való épület is. Szökik a gyönyörü pár. Isten hirével.

Elek bizonyára kiugrik a kocsiból, ha egina erővel vissza nem tartja. Most azután a

tekinteteik találkoztak. Mézes-mázos szónál, biztató mosolynál többet fejezett ki a két villámló szemsugár.

Átölelték egymást hévvel, szenvedélylyel. A teremtő által a szivbe oltott minden magasztos érzésnek: a szerelemnek diadala volt ez!

Repült a kocsi, vágtattak a lovak, szakadhat az ostor, szétmálhat a kerék: aranynyal fizetik a gazdáját... Egyre hullott a csók; arcz, ajak, szem, homlok nem maradt tőle szárazon. Ledőlt minden korlát, nincs földi akadály, kölcsönös a jutalom!..

Regina bontakozott ki először az ölelésből.

— Egészséges vagy ... felgyógyultál. Az egyszer hát még sem imádkoztam hiába!

— A koporsóban is feléledtem, ha te szólnál hozzám!

— Rab voltam anyám házánál. Térváry egy órára sem hagyott egyedül. Mellettem töltötte minden idejét; hallgatnom kellett gunyolódását, czudar megjegyzéseit. Ha kifogyott a sértegetésből, téged gyalázott: tudva, hogy ezáltal nekem okoz mérhetlen fájdalmat.

Fejét megint csak az Elek keblére hajtotta. Jó pihenő hely az!

— Vadállati düh fogta el: midőn értesült, hogy életben maradtál. Naponta gyakorolta magát a lövésben, vivásban. Fennen kérkedett, hogy csak a szived akarja a helyéből kimetszeni. De te nyu-

godtan várod s megszerzed számára azt, mit érdemel: a biztos halált.

Homokos volt az ut, a kocsi lassabban haladt.

— Ugy határozta el, hogy együtt jövünk le az ünnepélyre. De mást gondolt: mesét talált ki, hogy másutt akadt dolga: majd Karantán találkozunk. Akkor irtam a levelet.

— Elmondjam mit irtál, szóról-szóra ismételjem?

— A délutáni vonattal megérkezve, a pályaház előtt levő ezen egyetlen kocsit tüstént lefoglaltam, nehogy valaki megelőzzön. Az előrelátás nem volt fölösleges. Indulás előtt, legnagyobb rémületemre, férjemet pillantottam meg, amint hátraszegzett kezekkel sétált a perronon. Tehát rászedett, cselt vetett. Szabad volt-e meglátnom, bevárnom! Ő észrevett, ezóta nyomunkban van!

Az erdő sarkánál voltak; leszálltak a kocsiról. Regina gazdag jutalmat adott a fuvarosnak, de egyuttal a lelkére kötötte, hogy hollétüket senkinek el ne árulja. Ennek az egyszerü parasztnak olyan volt a köszönete, hálás tekintete, mely föltétlen bizalmat követelt.

Elek ellenvetés nélkül hódolt Regina akaratának. Nem kérdezte utjok célját, nem kutatta, mért jöttek ide, avval sem törődik: mi történik ezután. Cselekvési szabadságával, önállóságával, egész lényével most ez a nő rendelkezik. Olyan, mint egy uszó tárgy, mely a viz sodrával halad tovább. Az erdő széle fel volt árkolva. Nevetve segi-

tették át egymást a porhanyós gödrön. Kisebb sürüségen áthatolva, füvel vastagon benőtt, göröngyös kocsiutra találtak. Hová, merre vezet, egyikük sem bánja.

A kis erdő a Tiszapartot szegélyezi: inkább ákáczos ültetvény. Javában virágzanak a fák, szinte bóditó az illatuk. Regina az Elek karjába kapaszkodik, mig fejét a vállára hajtja.

Megkapja érte a jutalmat. Elek karja dereka köré fonódik. Jól eltanulta a repkény szokását. A hosszu erdei sétát, melynek kellemeit a nélkülözhetlen madárdal is szaporitotta, Regina szakitotta meg.

— A bün ösvényén járunk mindketten. Én ugyan nem tehetek szemrehányást magamnak, hogy a karjaidba dőltem. Mert szeretlek! Te sem érezhetsz lelkifurdalást, hogy nődet megcsalod. Mert szeretsz! Mi következik ebből a képtelen, kuszált állapotból?

— Okos, erélyes kibontakozás.

— Ki kezeskedik a sikereért?

— Erőm, tekintélyem, akaratom!

— Meddő munkára pazarolnád ezeket. Én megfejtem e közönségesnek látszó, mégis oly borzasztó talányt. Ugy, amint annak részleteit, álmatlan éjszakákon bölcselkedés, lemondás s egyéb köznapi okoskodások kapcsán megfontoltam. Lehetünk-e egymásé valaha?

— Nem sokára!

— Soha ... a reménynek is vége!

Ölébe ejtett kezekkel, lehanyatlott fővel nézett maga elé.

— Nem vizsgáltad az egyesülés borzasztó akadályait? Rágondolni is iszonyu! Először meg kell ölnöd a bárót .... azután szivtelenül el kell hagynod a feleségedet!

— Többre is képes leszek érted!

— Hátha téged terit le a férjem fegyvere, és én elveszett üdvömmel a halálba követlek?

— Az enyészetben fogunk egyesülni!

— Óh ez nem az a kibontakozás, melyet keresek, óhajtok. Pusztulnom kell a föld szinéről, az emberek elől, kik többet vétettek ellenem, mint én ő ellenük! Nekem már nincs jogosultságom az élethez: mert létem erkölcsi alapját dultam fel. Mig ismét egymás utjába nem vetett bennünket a körülmények összetalálkozása: a férj neve, társadalmi állása a feledés leplét boritotta a multra. De utána következett a legnagyobb foku sülyedés.

Csaknem sirva folytatta:

— Elvesztettem a férjem becsülését, a világ tiszteletét — s ne tagadd, — rokonszenvedet, mely csak addig kisért, mig megvolt köztünk a messzeség. Ezeknek az árán szereztem meg e pillanatnyi boldogságot, mely szivednek ismét a társává, részesévé avatott. Mi vár reám ezután? Kitegyem magamat egy ujabb megaláztatásnak, a meghurczolásnak? Tovább éljem a gyötrelmek perczeit, a megváltás

hite, reménye nélkül? Inkább ezerszeres halált: mint ilyen életet!

A sebzett léleknek álmairól, ábrándjairól való szomoru lemondás volt ez!

— Tulszigoruan itélsz önmagad felől s vigasz nélkül valónak látod a helyzetet. Amely perczben óhajtod, veled együtt halok: de miért feladni a végső küzdelmet? Sorsod az enyémhez füzted: akkor dobnád el a jutalmát, midőn oly sok küzködés, vergődés után hozzá jutottál? A veszély csak a gyengéket csüggeszti, de engem kitartásra lelkesit. Bizzál bennem! Hévvel megölelte, mintha attól félne, hogy elveszti. A bárónét látszólag lecsöndesitették ezek az önérzetes szavak. A külszin, ez a mesterséges burok, arra való, hogy a belső indulatokat elfödje.

Addig jártak, keltek; amig az erdőt keresztbe átszelő irtáshoz értek. Jobbról, pár lépésre volt a folyó piros-bogyós cserjékkel övezett meredek partja; balról az irtás szélességében a mező, azontul az emelkedésen épült karantai telep látszott.

Eleknek nagyon tetszett a verőfényes tájkép, de Reginának másfelé volt a figyelme. Egyszerre megrázkódott.

Az országuton, tán egy puskalövés távolságra, rohanó kocsi közeledik. Egy magas, szikár alak csapkodja a vágtató lovakat.

Ugyanekkor vastag füstfelhő támadt a telep fölött. Csakhamar felszökő vérpiros lángok törtek

át rajta. Több helyen és irányban ismétlődött ez, mig az ezernyelvü láng összeolvadt a füsttel.

— Felgyujtották a telepet, — mondta Elek komoran. Ez hát, amivel fenyegetőzött Erzsike. Ostobák, a sajátjukat égetik.

— Ne nézzük ezt a szomoru képet! Sohajtott Regina. És mig Elek karját elkapva, azon iparkodott, hogy a látványtól elforditsa: az önkivület izgalmába ejtette az a tudat: hogy a boszuálló férj mögöttük van már. Közelebbről hallja a kocsizörgést . . . mindjárt itt lesz, rájuk talál, s ott fognak előtte állni, kitéve dühének védtelenül!

Van még mentség, van szabadulás!

Csak most, ebben az utolsó válságos perczben ne hagyja el az önuralom!

— Menjünk tovább, édes angyalom. Gyönyörü szavaiddal az előbb ugy megvigasztaltál. Hajolj hozzám, csókold meg ajkamat: oltsd el örök szomját, sorvasztó tüzét.

Fürge mozdulattal tépte ki magát a gyöngéd ölelésből.

— Elek, édes Elek! Nézd csak azt gömbölyü piros virágot ott, a partszakadás mellett. Vad cserjének soha sem láttam szebb hajtását ennél. Kérlek, tépd le s tüzd a keblemre!

Aggodalmasan tette utána.

— Jól vigyázz, ne hajolj nagyon előre. Halál leselkedik a meredek part alatt. Tüskés a cserje, meg ne sértsd ujjaidat.

Elek a cserjéhez szökött s a part szélére állt. Azon mesterkélt, hogy a virágos ágat, mely a viz fölé benyult, elérhesse.

Térváry báróné az égre tekintett. Tiszta volt az, mint a salakjától megszabadult lélek és a megbánás tisztitó tüzén finomult öntudat.

— Salve Regina. Suttogta átszellemült arczczal.

Majd villámgyorsan Elek mögé került s teljes erejével nagyot lökött rajta.

Még a csobbanás sem hallatszott fel, ahogy szivetrázó sikojjal ő is utána ugrott. . .

— — — — — — — — — — — —

A tekintetes városi tanács, a köztörvényhatósági bizottság jelesebb tagjai, s több érdemes vendég, mint disz-bizottság, másnap reggel, a város fogatain, abban a biztos tudatban kocsizott ki a telepre, hogy a tapintatos és leleményes főmérnök a reggeli tekintetében kiváló meglepetésben fogja őket részesiteni.

No hát ebben a hitükben nem is csalódtak. Akkora volt a meglepetés, hogy szinte megszédültek tőle.

A karantai révészek meghozták a hirét a főmérnök és Térváry báróné tragédiájának. Az ünnepély előkészületei, a mulató sátor, eszem-iszom helyett, füstölgő rom, üszök mindenütt.

Porrá égett az iskola: a báró szobája drága berendezésével. Csak a harangláb és állvány maradt épen, kőből lévén a matériája.

Pörbe fogták az elvándorolt parasztokat. A kárnak nem akadt gazdája; az eljárást tehát be kellett szüntetni. Hogy valaki mégis megszenvedjen a városi vagyon romlásáért, Terbefalvi Terbe Oszkárt dorgálták meg hivatalosan, hogy pusztai rendőrbiztos és tiszteletbeli alkapitány létére a város épületeire kellőkép nem ügyelt.

Terbe ur aztán erre áperte kijelentette, hogy ha még akad egy városi, vagy törvényszéki eleven ur, aki az ő hites feleségét, Báti Erzsikét, a székháti szinház egykori naiváját a karantai gyujtogatás tárgyában tanuvallomásra czitálja s ez által jó hirét meghurczolja, keresztfiának avatja föl, mint annak idején Dús Dániel urat.

A puszta ma is a városé: saját fiai nyomorognak rajta, amig — mint a jelek mutatják — idegen kézbe kerül. Akkor aztán ezek is költözködhetnek, kereshetnek más otthont, mint lombhullás-kor a lég bolygó vándorai.

MÚZEUM KÖNYVTÁRA

VÉGE.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

AMMUZEUM KÖNYV-TÁRA

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár